Gustaf af Geijerstam

Den gamla herrgårdsallén. Roman

Stockholm. Albert Bonniers förlag 1908.

– Läs mer om verket här

Det avbildade exemplaret tillhör Uppsala universitetsbibliotek.

Detta verk är fritt från kända upphovsrättsliga begränsningar. Vid användning ber vi att du hänvisar till Uppsala universitetsbibliotek och Litteraturbanken.se.

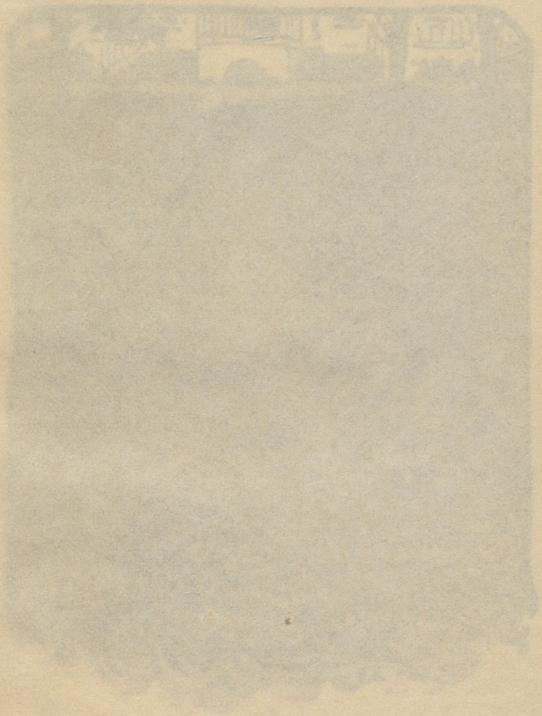
Ytterligare information om upphovsrätt för detta verk finns hos Litteraturbanken:
https://lb.se/författare/GeijerstamG/titlar/DenGamlaHerrgårdsallén/faksimil?om-boken

Permanent länk (URN):
https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lb-lb1811108-faksimil

Upsala Univ. Bibliotek
Sv. avd.
Sv. Liter.
Germ.

GUSTAF AF GEIJERSTAM

DEN GAMLA HERRGÅRDSALLÉN

STOCKHOLM
ALBERT BONNIER

Pris 4

292

GUSTAF AF GEIJERSTAM

DEN GAMLA HERRGÅRDSALLÉN

Pris 4: 25.

STOCKHOLM
ALBERT BONNIER

DEN GAMLA HERRGÅRDSALLÉN

AF

GUSTAF AF GEIJERSTAM

Utkommer hos S. Fischer, Berlin, samt hos H. J. W. Becht, Amsterdam.

DEN GAMLA HERRGÅRDSALLÉN

ROMAN

AF

GUSTAF AF GEIJERSTAM

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Första—fjärde tusendet.

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1908

I.

Bilden af en de gamla tidernas kvinna stiger upp för mitt minne. Hon var född innan ännu ånghvisslans ljud skurit genom suset i de svenska skogarna. Maja Holt hette hon. Torstorp var hennes hem och bruksägaren Matts Holt hennes fader.

Som barn gjorde Maja honom en dag en fråga, hvilken fadern ogärna inlät sig på att besvara. Ty flickan var då så liten, att hon ännu bar mamelucker, hvilka stucko fram öfver strumpan under den korta bomullsklänningen.

Matts Holt var nämligen mycket rädd om sin dotter. Ty hon var hans enda barn, och emedan hans hustru var död, kände han dubbelt sitt ansvar.

Nu gick han af och an i sitt rum och log i mjugg. Genom fönstren hade man utsikt öfver kullarna bortom trädgården, och i eftermiddags-

solen syntes mycket väl de spår från det förgångna, hvilka gifvit dottern anledning till hennes fråga.

— Är du säker på, att där någonsin funnits en väg? frågade brukspatronen och knep småskrattande ihop det ena ögat.

Flickan blef icke ifrig. Hon nickade endast allvarsamt, och ögonen lyste af nyfikenhet.

— Det syns ju tydligt, att där måste ha gått en allé, sade hon. En allé och en väg. Träden ha väl blifvit gamla och multnat. Gräset har fått växa däröfver. Men jag har sett, att stubbar finnas, hvilka ännu skjuta gröna skott.

— Ja, svarade fadern. I gamla dagar gick allén verkligen, som du säger, fram där.

— Fanns vår allé inte då? frågade Maja med stora ögon.

— Nej, genmälde fadern motvilligt.

Hur i all världen skall han kunna förklara detta för flickan? Öfver denna historia från släktens forntid hade gräset länge grott, och den passade inte för barn.

Matts log ånyo i mjugg. Med ena handen strök han sig öfver den slätrakade öfverläppen, som hans vana var, när han kände sig förnöjd eller brydd.

— Det var en gång, började han, i förna

dagar en herreman, som bodde på Torstorp. Han hade en hustru, och med henne lefde han länge oense. En dag lät frun spänna fyrspannet för stora vagnen och for i vredesmod bort från hus och hem. På samma gång lät hon hälsa herremannen, att hon aldrig tänkte komma tillbaka. Nu kunde han lefva ensam utan henne, bäst han gitte.

Herremannen förstod mycket väl, att detta icke var den stolta fruns allvar. Hon tänkte bara skrämma honom, och en vacker dag skulle hon komma tillbaka, som om ingenting händt. Men herremannen ville icke, att så skulle ske. Han bar hat till henne efter de många årens osämja, och nu ville han hämnas. Därför befallde han sitt folk att hugga ned allén och fylla igen, så att när hustrun kom tillbaka, skulle ingen väg finnas där längre, utan hon skulle bli tvungen att vända tillbaka, därför att vägen till hemmet var stängd.

Efter den dagen lefde herremannen allena, och han sörjde sin hustru så tungt, att han aldrig lät trösta sig. —

Andlös följde Maja faderns berättelse. För henne var det mer än en saga. Det var en saga, som hade händt.

— Kom den frun aldrig tillbaka? frågade barnet.

— Nej, svarade fadern. Det fanns ju ingen väg.

— Inte spannet heller?

Brukspatronen gjorde helt om för att dölja sitt leende.

— Nej, svarade han allvarsamt. Spannet tog hon med sig.

Matts Holt lyckönskade sig till, att han så väl klarat den brydsamma situationen. Men han visste icke, att dottern lagt märke till hans leende och betraktat honom med en snabb, misstänksam blick. Maja kände igen leendet. Det betydde att fadern velat narra henne, det visste hon mycket väl. När hon nu gick ute i trädgården, såg hon mera fundersam än någonsin ut öfver marken, där allén en gång hade gått. Hon kände sig viss om, att gräset växte öfver en helt annan hemlighet än den, hvilken fadern funnit lämpligt att anförtro henne. Och det föll sig icke svårt för Maja att afslöja densamma. Hvem hon velat fråga, kunde ha hjälpt henne ur hennes bryderi. Trädgårdsmästaren blef den, som gaf henne lösningen på gåtan. Han var gammal nog att veta besked både om den saken och mycket annat därjämte. Han berättade det en

afton, sedan han slutat vattna löfkojorna på rabatten. Så här lydde den riktiga sagan.

— En herreman hade verkligen låtit hugga ned allén och fylla igen vägen. Och hans fru var det, som hade rest bort. Men hon hade icke rest, därför att hon ville förarga mannen. Hon älskade en annan, och med honom var det hon flydde. I en oansenlig schäs for hon i hemlighet bort från gården, och icke ett ord lämnade hon efter sig till hälsning. Vid allégrindens stenpelare väntade henne den man, med hvilken hon ämnade fly, och när åkdonet stannat vid grinden, tog han utan vidare kuskens plats och befallde honom vända ensam tillbaka hem. I full fart körde sedan den vackra frun med sin älskare ut i den vida världen.

Kusken blef den, som fick berätta för husbonden hvad som händt. Men han vågade inte göra det, förrän han blef tillfrågad. Tillfrågad blef han först följande dag, och då hade husbonden hela natten vankat af och an i de tomma rummen och väntat sin hustru. Först då gick han ned i stallet och uppsökte kusken. När denne aflagt sin berättelse, röt husbonden: »Du ljuger.» Därpå slog han karlen med knuten hand midt mellan ögonen och lämnade honom afsvimmad på stallgolfvet.

Men inom sig visste han väl, att tjänaren talat sanning. Ty han lät genast sammankalla folket och befallde dem utplåna spåren af den stora allén, hvilken i en snörrät linje ledde från gården och ned till stora landsvägen.

— Ingen skall fara den vägen mer, sade han, vände på klacken och gick.

Och folket gick till verket. Lindarna, almarna och askarna föllo för yxornas hugg. Det gjorde ondt i männen, när de klippta kronorna sopade gruset. Träden skaffades undan, vägen fylldes igen, gräs såddes däröfver. Förrän arbetet var fullgjordt, visade sig icke husbonden på gården. När han kom, var hans hår grånadt. Så djupt sörjde han icke henne, som farit. Det var sin egen skam han sörjde öfver. Eller kanske sörjde han, att han trott och älskat och blifvit bedragen.

Maja gick i flera dagar i ett sinnesuppror, som hade hon icke vågat draga andan. Från trädgården kunde hon se ut öfver marken, där den gamla allén hade gått fram. Där såg hon rätt ut öfver åkrarna, och det var henne, som om de gamla träden varit begrafna och legat multnade under gräset, som vajade däröfver. Den nya allén gick i en båge, långt utanför den plats, där den andra rak och ståtlig ledt upp till

den låga stentrappan. Maja gick för sig själf och blundade midt i solskenet. Då kunde hon se de gamla trädens klippta kronor, lifslefvande, som hade de ännu stått där. Eller kanske vajade de ännu där nere, djupt under jorden, som det berättades om i sagorna. Och för hennes inbillning spökade den vackra frun hvarje natt i de gamla rummen. Ty vacker måste hon ha varit. Eljest hade hon naturligtvis aldrig rymt.

Torstorp blef med ens nytt för Maja, så nytt, som hade hon aldrig känt det förr. Och Torstorp var ju dock hennes hem. Där var hon själf född, hennes far före henne, hennes farfars far också. Mer visste Maja icke om forntiden. Men själf kunde hon minnas, att där hade hennes mor dött. Själf hade hon lekt där i parken, firat jul där och med bloss på släden åkt i ottan, sett sommaren komma och hösten mogna frukten i trädgården. Hvit lyste byggnaden genom de åldriga trädens löfverk. I hennes hem tilläts det aldrig, att ett träd fälldes i trädgården eller parken. Grannarna plägade skämta med, att hennes far var så ömsint mot gamla träd, att han hellre lät dem ruttna ned, än han tålde höra yxans hugg i deras skrofliga bark. En mycket stor ogärning måtte den vackra frun

ha begått, då mannen kunde öfva en sådan grymhet mot oskyldiga träd.

Maja tänkte sig, hur det skulle vara, om en gång den nya allén högges ned, den allé, där hon åkt så ofta själf och känt sig väl till mods, då träden skuggade öfver vagnen. Med rysning tänkte hon på, att nu hade allt detta för henne blifvit nytt. Ty här, på denna plats af jorden, där hon växt upp, här hade något skett, något stort och ondt, något af det vilda och hemska, som isar blodet och gör inbillningen het.

Alla dessa tankar blefvo Maja öfvermäktiga, och en vacker dag förmådde hon ej bära sin hemlighet ensam längre. Hon gick rätt in till fadern. Rädd och röd berättade hon honom alltsammans, både hvad hon visste, och hur hon fått veta det.

Brukspatronen betraktade häpen sin dotter. Hastigt hade hon de sista åren skjutit i höjden. Lång och spenslig stod hon framför honom. »Hon är ju endast tolf år,» flög det genom brukspatronens hjärna. Men han kom sig icke för att efter tidens sed tillrättavisa flickan. Han strök henne blott öfver håret för att dämpa hennes oro och få henne lugn.

— Lofva mig, att far aldrig berättar mig annat än det som är sant, sade flickan. Hennes

ögon blixtrade till, och hon kände skräck öfver sin egen djärfhet.

I detta ögonblick tyckte Maja att någonting förfärligt nu måste ske, någonting, som stod i samklang med allt det, hvilket brusade genom hennes egen själ.

Brukspatronen betänkte sig ett ögonblick. Själf var han föga mindre upprörd än dottern. Men han dolde det under ett leende, som han ville göra faderligt öfverlägset, men som blef förläget. Han gick ett slag öfver golfvet för att vinna tid. Och hela tiden stod Maja i väntan, med ögon, som tiggde om svar.

I stället för att svara tog brukspatronen sin hatt och sade, utan att se åt dottern:

— Kom nu, så går vi ut i trädgården.

Tigande och stel följde honom Maja. Utkommen tog brukspatronen hennes arm, och som om hon varit en fullväxt flicka, lade han den i sin. Utan att säga ett ord gick han med dottern vid sin sida utför den breda gången mellan krusbärsbuskarna.

Och hon förstod honom. Hennes kinder återfingo sin färg, och ansiktet strålade upp. Fadern hade gifvit henne lof att veta detta. Hon kände sig nästan vuxen. Med ett skyggt, men

ändå förtroendefullt leende såg hon upp och sade:

— Säg ingenting åt farmor.

Fadern svarade icke. Men Maja förstod hans tystnad och kände sig trygg. Lyckliga följdes de åt ut ur trädgården och upp på kullen, där lusthuset låg under ekarna.

På visst sätt var brukspatronen egentligen nöjd med, att dottern fått veta sanningen. Ty det bar honom emot att ljuga för sitt barn. Men han var fången i den tradition, som fordrade förtegenhet inför minderåriga i ömtåliga frågor. Lifvet må gärna lära dem ett och annat, tänkte han. Men de böra icke höra sådant af far och mor.

Maja å sin sida tänkte på åtskilligt. Den historia, hvilken upprört henne så starkt, sysselsatte henne ännu, om också vågorna i hennes lättrörda sinne gingo mindre högt. Men det kom öfver henne som en ny förskräckelse, att hjältarna i den våldsamma tragedin stodo henne själf så nära. Mannen, som huggit ned träden och blifvit grå af sorg, var ingen aflägsen och okänd sagofigur. Han hette Holt, som hon själf, och hans namn stod på stamträdet, hvilket hängde öfver soffan i faderns rum. Hans hustru, som var en brottsling, bar samma namn. Själf

hörde hon till samma familj. En rysning genomfor den unga flickan, och känslan, att mellan henne och dessa döda fanns ett dunkelt samband, kunde hon hvarken reda eller bli kvitt.

Tysta togo Maja och fadern plats på bänken i det lilla lusthuset, hvarifrån man i fjärran såg insjöns vatten glimma genom eklöfvet.

II.

Farmor var mycket gammal och mycket rik. Äfven pappa hade respekt för farmor, mycket starkare, än hvad Maja hade för honom själf. Ty farmor var strängare. Farmor bebodde två stora rum innanför matsalen på nedre botten, och från dem fanns en dörr, hvilken ledde direkt ut i trädgården. Därinne hängde farfars porträtt, måladt i olja. Det kunde gå hela dagar, under hvilka den gamla frun höll sig inne på sina rum och endast visade sig vid måltiderna. Bister och allvarlig satt hon då vid bordet, och icke ens hennes son, brukspatronen, vågade bryta tystnaden. Så fort måltiden var till ända, försvann hon genom dörren, som ledde till de båda stängda rummen, dem ingen okallad vågade beträda. Därinne kunde man ofta höra henne vandra fram och åter på golfvet eller se henne från fönstret, där hon blickade ut öfver trädgården.

Andra dagar åter kom hon tidigt ut och var vid präktigt humör. Då ekade hennes sträfva stämma genom förstuga, visthus och kök. Då gick hon omkring med sidenschalen svept om skuldrorna, ute alltid stödd på ett groft, spanskt rör. Kring haka och öfverläpp gungade de glesa skäggstråna och ögonen blickade klart och skarpt fram under den hvita bindmössans spets, medan munnen ofta log ett slags godmodigt bistert löje.

Farmor var husets matmor. Farmor var född härskarinna. Därför tvang hon också alla lyda. Hennes vilja var lag. Därjämte var hon icke blott rik, utan äfven sparsam. Öfverflöd skydde hon som pesten, och hennes stora ängslan var den, att något af de Guds gåfvor, på hvilka gården öfverflödade, skulle förfaras. Som en uf vakade hon öfver, att ingenting fick gå till spillo, hvarken af matvaror, tyger eller säd. Mycken tid ödslade hon bort på att finna användning för sådant, som andra skulle kastat bort. Och större var aldrig hennes känsla af egen duglighet, än när det lyckades henne. Många sade därför, att hon var snål, och ingen, ej ens af dem, hvilka skattade henne högst, kunde neka detta. Men på samma gång hvar och en erkände, hvad vidgås måste, tillade han gärna, att när det knep,

kunde gamla Matilda vara lika frikostig med tusenriksdalrarna, som hon var gnidig på tvåstyfrarna.

Gamla Matilda var egen. Så dömde man, och omdömet var nog också berättigadt. Ett eget lif hade hon fört. Tidigt blef hon änka, och ensam hade hon städse känt sig, allt från den dag, då hon blef gift in i Holtska släkten. Ty bland Holtarna trifdes hon aldrig. Och på gamla dagar tog hon igen skadan genom att raljera öfver dem och deras egenskaper. Ingen, som bar det namnet, var henne riktigt i lag, ingen mer än han, hvilkens porträtt i olja hängde på väggen midt emot den breda mahognyspegeln. Där kunde hon nu sitta och utan att vända sig om betrakta sin man hvarje morgon, när hon inför stängda dörrar ordnade sitt glesa hår, och hvarje afton, när hon lade bindmössan och de många hårnålarna i ordning på spegellådan. Detta var också det enda drag af sentimentalitet, som någon kunnat iakttaga hos den gamla nåden. Hvad hon förälskat sig i hos salig Karl Gustaf, måtte emellertid ha varit just det, som var hans egenart, och som ingen annan Holt hade gemensamt med honom. Eljest kunde man svårligen förklara, hvarför alla Holtar skulle vara henne så mycket emot. Ung var hon, när hon

kom i hans hus. Ung var hon ännu, när han dog. En plötslig lunginflammation, följden af förkylning på en jakt, ändade hans lif. Blott några korta dagar varade sjukdomen. Efter ett lyckligt äktenskaps korta dröm satt den unga hustrun med en son som ägarinna till ett gods och för lifstiden flyttad in bland alla dessa Holtar, där hon var mera ensam än på någon annan plats i den villsamma världen. Då vaknade hon emellertid till verkligheten, och efter den betan fick hon sitt utpräglade sinne för realiteterna. Egen blir man efter sådant som ung, och ännu mera egen som gammal.

Hos sonen Matts, för hvilken hon numera helt och hållet lefde, funnos förenade alla de egenskaper, som gjort den gamla nåden på Torstorp — så hette hon numera i hela trakten — för alltid främmande i sin mans familj. Matts var en Holt från topp och till tå. En människa full af oresonligheter var han, en man, hvilken älskade ensamheten, skogarna, jorden själf och vildmarken, men vantrifdes i allt hvad sällskapslif hette. En försynt och tillbakadragen man därjämte. Och det var endast med svårighet han lärde att kufva dessa egenskaper så pass, att han förmådde göra sig gällande som husbonde gent emot sitt folk. En kraftkarl, en af

dem, som förkofrade sitt gods och satte märken efter sig i lifvet, blef han aldrig. En Holt var och förblef han, en oförbrännelig, oförbätterlig Holt.

Allra mest trädde denna egenskap i dagen, när han plötsligt och utan varsel förälskade sig i en fattig flicka från en af granngårdarna och gifte sig med henne. Då hade fru Matilda gått in till sin son och sagt:

— Antingen afstår du från detta. Eller också lämnar jag ditt hus och flyttar bort.

Den gamla nåden kände den unga flickan, och hon visste, att så helt var denna en kvinna efter sonens sinne, att vid hennes sida skulle han komma att föra just det lif, som han själf värderade högst. Och modern hade alltid hoppats, att när han fick en hustru i huset, skulle sonens vanor förändras.

För första gången hade då Matts handlat som man. Stillsamt och med respekt, men med en fasthet, som icke kunde misskännas, svarade han:

— Mor gör mig en stor sorg. Men jag kan icke svika hvarken min känsla eller mitt ord.

Då blef den gamla nåden så ursinnig att hon knöt handen åt sin son, som hade han varit en pojke.

Hon stannade öfver bröllopet för att icke ovidkommande skulle behöfva märka schismen. Af samma anledning förklarade hon att ungt folk böra bygga bo utan en gammal mor i huset. Och så flyttade hon, och i sitt hus i Stockholm bodde hon under alla de år, sonens äktenskap varade. Det ansågs, att den gamla nåden under denna tid högst ansenligt ökat sin förmögenhet. De penningar, hon ägde, hade hon nedlagt i fastigheter, och sådant lönade sig redan på den tiden. När sonens hustru dog, efterlämnande en elfvaårig dotter, hade farmodern icke sett sitt barnbarn och icke återsett sonhustrun.

Som om ingenting händt, lämnade då den gamla nåden Stockholm och flyttade så fort sorgeåret var öfver tillbaka till sonen på Torstorp. Inom kort gick lifvet på gården sin vanliga gång, och hon styrde och ställde där för sin son, som hade aldrig någon matmor utom hon själf funnits på Torstorp.

Allt detta eller det mesta däraf visste Maja mycket väl, ehuru ingen hade sagt henne det. Maja såg och förstod att pappa var på något sätt tryckt af farmors närvaro, nästan på samma sätt som hon var det själf. Han var gladare och skrattade oftare, när han var ensam med henne.

Allra gladast var han, när han hvisslande på sina hundar drog till skogs med jaktväskan på ryggen och valthornet vid bältet. Inomhus var han mestadels dämpad och lät farmor tala. Maja märkte tidigt, att fadern liksom vaktade på sig själf, för att han icke skulle sysselsätta sig för mycket med dottern. Hon drog däraf den slutsatsen, att farmor kanske icke skulle ha tyckt om, ifall han gjort det. Ej heller talade farmor någonsin med henne om modern. Ja, Maja tyckte sig snart nog kunna förstå, att fadern undvek att nämna sin hustrus namn, så ofta farmor var närvarande. Det var nästan, som hade mamma kommit ännu längre bort, allt från den dag då farmor flyttat hem till Torstorp. Det var som om hon dött på nytt.

Mamma försvann så att säga för hvarje dag mera och mera, flyttades undan, gömdes och glömdes. Maja hade minnena friska från sorgeåret, då hon ännu lefde ensam med fadern. Då fanns mamma liksom kvar i alla rummen. Ja, ända ner i trädgården, i lusthuset och på gångarna i parken kunde man möta henne. Matts vårdade minnet af sin hustru. Hans sorg hade varit gränslös, så stark att man nära nog fruktat, att han skulle förlora förståndet. Med ängslig noggrannhet hade han sett till, att allt skulle

förblifva, som det varit i salig hennes nåds dagar. Hennes sybord behöll sin plats vid fönstret i kabinettet liksom den broderade sypallen invid gardinen bevarade sin. Noterna lågo kvar på nothyllan, så som hon en gång hade lämnat dem. Alla de små prydnadssaker, hvilka hon strött ut öfver hela huset, funnos på sina platser. Maja tyckte nästan att mamma ännu bodde ibland dem. Fast och visst trodde hon, att den döda ännu kunde se dem.

Men farmor dref bort mamma ur huset, och sedan farmor kommit, flyttades småningom allt det undan, hvilket kunde erinra om att en annan kvinna härskat där än hon, som nu återtagit sitt herravälde. Därför bar Maja också länge groll till farmor, och hon undrade öfver, att fadern, som han gjorde, kunde gifva vika i allt.

Blott öfver en del af huset hade farmor ingenting att säga. Det var öfver pappas tre rum, hvilka lågo intill stora salongen en trappa upp, med egen utgång till förstugan. Där hängde mammas porträtt i den ovala svarta ramen öfver sängen. Där fanns den vackra blyerstecknigen af den tolfåriga flickan i det landtliga lifvet och med liljekonvaljerna vid bröstet. Där stod allt så, som mamma en gång hade ordnat det, och dit flyttades småningom många af de småsaker,

hvilka farmor ej längre tillät behålla sina gamla platser i hemmet.

Där trifdes också Maja bäst. Där hade fadern och hon liksom en fristad för sig själfva. Här blef själfva Maja talför, hon, hvilken som barn var både lättskrämd och tyst.

Matts själf fann sig i detta, som han skulle ha funnit sig i mycket annat. Hustruns död hade drabbat honom så hårdt, att han blifvit likgiltig för allt, och det såg ut, som förmådde han icke rycka upp sig ur den apati som behärskade honom. Han hade kommit därhän, att ingenting längre skänkte honom riktig glädje. Och en sådan sorg är ingen människa nyttig.

Därför var det honom också i grund och botten en lisa, när modern flyttade tillbaka till Torstorp och tog husets skötsel i sina vana händer. Ty så tung låg sorgen öfver hans själ, att det var honom en plåga, när han alltför mycket tvangs att sysselsätta sig med dottern.

Sådant märker barn, och ehuru Maja hyste en nästan afgudisk kärlek för sin far, kom hon småningom att hålla sig till farmor. Ty farmor var rask och ofta munter, och farmor var icke orättvis. Hon öfverflyttade icke sitt groll mot den döda på barnet, utan hon tog sig af Maja med hela den barska välvilja, som var henne

egen. Farmor hade sin egen uppfostringsmetod. Arbetet kom i första rummet och Guds ord i det andra. Riset satt i kakelugnsvrån, men det användes sällan. Farmors korta skratt och en liten lugg gjorde oftast tillfyllest. Farmor kunde spela piano på sitt litet torra och pedantiska sätt, och vid taffeln i förmaket svettades Maja mången timme. Språk kunde farmor också, och för en smula historia och katekes räckte hennes tålamod äfven till. Men allt sådant betraktade farmor som grannlåt, och grannlåten måste ju finnas. Men att väfva och spinna, sy och baka, stöpa ljus och göra korf, det var dock hufvudsaken för en kvinna, hvilken en gång skulle föreslå ett hus. Och i allt sådant var farmor född mästarinna. Själf satt hon i soffan med glasögonen på näsan och mössan en smula på sned och sömmade linnesöm. Maja hade sin plats på sypallen vid farmors sida. »Det första, man ska lära, min flicka, om man vill lära sig sy,» sade farmor, »det är att kunna fästa ändan. Jojo men, barn lilla, det är en konst. Och tålamod ska det till.»

Tålamod fick Maja lära sig, att sy också och mycket mera än det. »Ingen har lof att gå fint klädd,» sade farmor, »som inte kan spinna, väfva och sy sin egen stass.» Det blef också en

högtid för Maja den dag, då hon fick sätta upp sin egen väf. Ännu större den, då hon en gång tog ner väfven. Men allra stoltast kände hon sig, när hon visste, att det hvita linne, som hon bar under bomullsklänningen, till det hade hon själf spunnit tråden och väft tyget för att slutligen med egna händer sy själfva plagget.

Den gamla nåden hade så mycken respekt med sig, att med åren glömde Maja det groll, hon hyst mot farmor för moderns skull. Och respekten hvilade på beundran för den duglighet, hvilken lyste ut ur farmors hela person. Maja fann det till sist nästan i sin ordning, att fadern i allt gaf vika för farmor och endast med half myndighet gick omkring på sitt eget gods.

Honom älskade hon på ett helt annat sätt än farmor. Han var hennes svärmeri, medan farmodern var den nyktra verkligheten. Maja Holt behöfde dem båda.

Maja såg fadern mest som en tungsint man, hvilken går sina egna vägar, okänslig för världen. Hon såg honom i den gröna syrtuten om vintern och den mörka tagelrocken om sommaren. Ständigt var det, som behöfde han dottern till tröst. Farmodern åter behöfde ingen, men till henne kommo i stället alla, brukets underhafvande, kvinnor och män, fadern och Maja

själf. Farmor var också värd både tillit och beundran. Hennes tid räckte för alla och allt. Skarpa voro hennes gamla ögon, och den tungsinthet, hvilken behärskade sonen, förstod hon, emedan hon pröfvat och öfvervunnit dylikt själf. Men med det sega tålamod, som utmärker de gamla, gick hon under åratal och väntade på, att hennes son ånyo skulle vakna upp till lifvet.

Härvidlag såg det dock länge ut, som komme moderns önskningar icke att gå i uppfyllelse. Matts Holt hade sett sig själf en gång, som det heter, och den synen är ingen lefvande nyttig. Han hade tidigt lärt att sörja, men han besatt icke den kraft, som öfvervinner sorgen.

Hade han haft ett kloster att gå in i, eller hade den utvägen stått honom öppen att som Österlandets store sörjare gå ut i öknen och lefva allena med stjärnhimlen öfver sig, han hade förvisso gjort det. Hans blod var nu en gång sådant. I stället satt han som ägare till ett gods, långt upp i ett nordligt land, där man bekände sig till läror, vida nyktrare än själfva folklynnet. Han var svensk brukspatron, och han önskade stundom, att han haft en bättre mask. Nu bar han knappast någon skäggprydnad alls. Hela ansiktet var slätrakadt, och endast från hårfästets husarkrokar sköto ett par

korta polisonger ner. Därför kunde hvar man se, hur tungsint läpparna trycktes samman under den skarpt skurna näsan, och under de ovanligt buskiga ögonbrynen blickade ögonen fram med ett uttryck af svårmod.

Manligt, vackert och starkt var detta ansikte, men sällan lystes dragen upp af den sol, som betyder lifskraft och hälsa.

III.

En dag kom brukspatronen i ovanligt godt lynne in till frukosten. Alla kunde se, att något ovanligt måtte ha händt. Men då gamla nåden teg, ville fröken Maja icke göra någon anmärkning, och då ej hon sade något, föll det af sig själf, att hvarken inspektoren eller mamsell Vall, som under farmors uppsikt förestod hushållet, ansåg sig böra låtsa om husbondens förändrade utseende. Frukosten gick emellertid icke förbi utan muntra infall och glada anspelningar, och det undgick ingen, att det hela tiden var brukspatronen själf, som gaf tonen. Därigenom blef glädtigheten snart allmän, och endast den gamla nåden bibehöll en bister tystnad, medan hon knackade af sina ägg och i små munnar drack sin kopp te.

Efter måltiden gick brukspatronen ut på verandan för att röka en cigarr. Det var i

midten af maj och ännu kyligt i luften. Farmor kom efter honom och sjönk ner i en korgstol med en pälskrage öfver axlarna. Det var hennes vana efter frukosten att när årstiden det tillät, som hon själf plägade uttrycka sig, supa litet sol.

Brukspatronens glädtighet försvann, när han blef ensam med modern, och det var synbart, att han kände sig förlägen. Plötsligen undslapp det honom mellan rökmolnen:

— Jag kom att gå med på en stor affär i går afton.

— Jaså, bet hon af. Jag visste inte, att du brydde dig om att göra affärer.

Hennes granskande ögon fortforo att hvila på brukspatronens ansikte. Under denna blick rodnade han och fortfor, skenbart oberörd:

— Jag for till Lilla Mo i går afton. Osborns hade främmande. Där var Grells och Lammers, Tranæus, prästen och ett par till. Efter middagen blef det fråga om att slå de herrarnas bruk samman till ett bolag och bygga valsverk och åtskilligt annat. Jag fick se igenom deras papper. Och så skref jag under.

— Hvad skref du under?

— Borgen. Hvad annars? Det är säkert folk.

Svaret kom lätt, nästan vårdslöst. En pinsam tystnad uppstod.

— Var det därför, du var vid så godt lynne under frukosten? sade den gamla till sist.

Sonen afbröt henne.

— Det är en ny tid, som kommer, började han. Det duger ej att hela lifvet gå och vara likgiltig för allting. När man har ett namn, måste man bruka det.

Nu blef det moderns tur att afbryta.

— Det har kommit hastigt på, svarade hon. Jag har inte kunnat märka, att du hittills intresserat dig för annat än ditt och dina jakthundar. Den, som går i borgen, går i sorgen. Det är, hvad jag vet. Hur mycket står du inne för?

— Tvåhundratusen riksdaler, svarade bruks-patronen utan att blinka.

Innan han hunnit tänka sig om, hade denna osanning undsluppit honom. Det var fyra, och nu hade han sagt två. Borgensmännen hade skrifvit under, en för alla och alla för en. Han kunde inte begripa, hvarför han ej velat fram med sanningen. Han var ju en man på flere och fyrtio år, och räkenskap för sitt handlingssätt var han ingen skyldig. Men ordet var sagdt

och han kunde icke taga det tillbaka, utan att göra sig löjlig.

— Det var billigare än man skulle trott, utlät sig den gamla kort.

Litet burdus, som hennes sätt var, sköt hon stolen tillbaka och reste sig upp.

— Det här lägger jag mig inte i, min kära Matts, sade hon. Det får du sköta, som du bäst kan och gitter.

Därmed försvann hon in i sina rum, och sonen förstod mycket väl, hvad hennes ord hade att betyda. Det var så mycket som, att går det här galet, så räkna inte på mina pengar. Af mig får du inte en vitten.

Den gamla nåden kände sig också allt utom lugn. Hon trodde, att sonens svårmod började blifva uppenbart för alla och att hvem som helst kunde begagna sig däraf för att skinna honom. De omtalade herrarna trodde hon inte mer än jämnt.

Brukspatronen å sin sida kände sig illa till mods, inte därför att han fruktade moderns hotelse, utan därför att en missämja föga stämde med den sinnesstämning, hvari han befann sig. På allt annat än affärer tänkte han nämligen nu. Småhvisslande stod han kvar på verandan och såg ut i solskenet. Träden buro knoppar, och

popplarna doftade starkt. Svalorna byggde på sina bon under takskägget, och solen sken. Brukspatronen slog med ens bort alla tankar på de tråkiga affärerna. Ett ljust leende kom och gick på hans ansikte. Där han stod, njöt han våren, som han inte gjort på många år. I tankar steg han ned utför trappstegen och slängde cigarren. Från sitt fönster kunde farmor se honom försvinna mellan de gamla träden. Hon kunde bara inte förstå, hvarför hans rygg blifvit rakare än förr och hans steg spänstigare.

Det dröjde emellertid inte många dagar, innan brukspatronen åter for öfver till Lilla Mo, som låg en och en half mil från Torstorp. Det såg ut, som om han trifdes där. Ty midsommaren kom och gick förbi, höet bärgades in och hvetet började hvitna till skörd. Allt fortfarande åkte brukspatronen i droskan med de svarta vagnshästarna bort till herrskapet Osbornes egendom, som inbäddad i sin ram af ängar, skogsdungar och åkerfält, låg mörk på backen ofvanför den lugnt framglidande floden.

Då började farmor förstå. Men hon hade lärt att tiga med hvad hon visste samt att lita på Salomos ord: Allting under solen skall hafva sin tid.

Det såg ut, som om Matts Holt länge legat i ide och svultit och nu plötsligt gripits af att otämdt begär att äta sig mätt. Han ville se människor omkring sig. Lustbarheter och fester åtrådde han, unga och gamla samlade han omkring sig för att glädjas med dem. Matts Holt var som en ny människa, och förändringen hade kommit i ett enda slag. Den var så mycket påtagligare, som den tycktes strida mot hela hans natur och allt, hvad äfven hans mor kunde erinra sig om honom. Men hennes gamla hjärta fylldes af fröjd, och hon kom nästan bort från tanken på den olycksaliga borgensförbindelsen. Hon visste ju mycket väl, hvilken makt det var, som återväckt hennes son till lifvet.

Fullt upp att göra gaf han henne. Främmande kommo och foro, och Torstorp var icke längre det tysta, ensliga stället från förr. Granngårdarnas herrar och damer tycktes trifvas där förträffligt. Det var Grells och Lammers, den feta fru Lammers med de många ringarna, och den rake sirlige patron Grell med sin skarpa köpmannatyp. Det var kyrkoherden Gottfried Tranæus med prästrocken, som med hvarje år, i brist på en ny, satt stramare kring den väldiga magen, och fru Kristina Tranæus, hvilken bar håret hopsnodt som med våld kring sitt är-

bara anlete. Ungdomen samlades från alla håll, både familjernas ungdom, som följde föräldrarna, och andra, hvilka lockades till gården af det muntra lif, som denna tid drog allt hvad nöjeslystna hette till Torstorp.

Maja lifvades upp af denna glädtighet, som var henne så ny. Men hon njöt densamma icke utan en tillsats af beklämning. Hon förstod sig ej på den eruption af sällskaplighet, som brutit in öfver Torstorp, och det hon förstod eller trodde sig förstå stötte hon ifrån sig, emedan det föreföll henne så outsägligt dåraktigt. Allt detta stämde icke med Torstorp. Det störde den gamla parken, som slumrade kring tysta dammar och soliga blomrabatter. Sällskapslifvet med dess toaletter, buller och stoj stack bjärt af mot de åldriga grenarnas mossa och de ihåliga, ärevördiga trädens tysta sus.

Med ett sträft löje upplysande de kärfva dragen presiderade den gamla nåden på dessa middagar, deltog i promenaderna i den nymålade char-à-bancen och kaffekalasen i det gröna, ja till och med i kräftpartier, hvilka två gånger denna höst arrangerades invid ån, som under pilar och alar flöt fram bortom gärdena. Vid det sista kräftfisket var farmor till och med särdeles upprymd. Hög och rak satt hon på en

flat sten utmed elden och blickade in i den djupa skymningen, genom hvilken blossen lyste skarpt öfver det dunkla, framglidande vattnet. Lustigt såg det ut i det gröna, och öfver strandens sluttning kastade de vida krinolinerna, herrarnas smalskörtade rockar och de höga gråa hattarna fantastiska skuggor mellan blossen. Dämpade skratt och glada röster ljödo kring nejden, där augustidimman steg.

Par efter par nalkades de stenen, där den gamla frun satt och vaktade förfriskningarna. Bland gästerna rörde sig ungdomlig och upprymd Matts Holt själf, hvilken hela aftonen följde den äldsta af fröknarna Osborne, den tjugusexåriga Alice, med påfallande uppmärksamhet. Hos farmor samlades det glada sällskapet, det skingrade sig åter och försvann ned mot ån, där blossen blinkade.

Hela tiden satt farmor kvar och vaktade elden. Som en sibylla satt hon på sin flata sten, skådande omväxlande ut i mörkret eller in i elden, och hennes ansikte öfverdrogs ofta af något, som liknade det kärfva leende, hvilket plägade betyda, att hon var högeligen förnöjd. Sådan iakttog henne Maja, och den beklämning, flickan under denna tid ofta känt, öfverföll henne starkare än någonsin. Hon förstod nästan med

skräck, att som den gamla satt där, stödjande sig på käppen, leende och dock tankfull, så skulle hon minnas henne under hela sitt lif. Det var en syn, hvilken berättade henne, att någonting hade skett, någonting, som rörde henne själf mycket nära.

Maja kände sig denna afton, som hade en kylig ensamhet skilt henne från alla de öfriga. Hon såg människorna omkring sig, som hade hon i deras görande och låtande icke tagit minsta del. Hon såg farmor stiga först i vagnen, där de äldsta damerna togo plats. Herrarna och ungdomen stego upp i char-à-bancen och de löfvade höskrindorna. När man satte sig i gång, hängde halfmånen öfver skogsbrynet, och daggen glänste öfver ängarna, där åkdonen rullade fram. Känslan af något betydelsefullt fortfor att följa henne. Den stannade kvar, sedan gästerna tagit afsked, och fyllde henne ännu, när den sista vagnen rullat bort från gården, lämnande efter sig den lugna tystnad, hvilken man aldrig erfar starkare och mera välgörande än på en ensam landtgård, när gästerna rest. Fadern kom ut och sade henne god natt. Det föreföll Maja, som var han ett grand vänligare än vanligt, och när han kysste hennes panna nickade farmor ovanligt förstående och

mildt. Från sitt fönster kunde Maja sedan se fadern. Han gick fram och åter ute i parken under träden. När han kom fram under granarna, skymtade hans höga ljusgråa hatt och den hvita västen. Maja blef rädd för sina egna tankar. Med snabba, oroliga rörelser gjorde hon sig i ordning för natten, och fylld af en ånande ängslan somnade hon in.

IV.

Följande morgon efter frukosten bad Matts Holt sin dotter komma in på sitt rum, och Maja följde honom med känslan af, att hennes aning nu skulle få bekräftelse. Matts Holt var upprörd och kunde i början icke behärska sin stämma. Nervöst torkade han glasen på binokeln. I en ton, som han fåfängt sökte göra lugn, meddelade han dottern, att han ämnade ingå äktenskap med fröken Alice Osborne.

— Jag kan förstå, att detta kommer som en öfverraskning för dig, fortfor han. Min trolofvade är mera jämnårig med dig än med mig.

Han tvärtystnade och Maja stod där blossande röd. Lydande en plötslig ingifvelse föll hon fadern om halsen, kysste honom och grät. När hon såg upp, märkte hon att tårarna föllo äfven från faderns ögon.

— Jag är viss om, att du håller af Alice,

sade fadern med ett försök att hämta sig. Hon håller mycket af dig.

Maja blef ännu mera brydd och röd. I häpenheten svarade hon ja och räckte fadern sin hand, hvilken denne fattade. Mera än någonsin växte hennes förvirring, ty hon visste med sig själf, att mot Alice hade hon ständigt hyst motvilja. Men detta gled henne nu förbi. Hon tyckte sig förstå, att fadern tänkte på modern, på henne och på allt det som var dödt och nu blef liksom för alltid begrafvet. Själf tänkte hon på, hur gammal fadern var. Ty hon var ung nog att finna en fyrtiosex års man gammal. Och hon tänkte, att det kanske var för hennes skull, han väntat så länge. Full af ordlös kärlek stod hon framför fadern. Hennes blickar föllo på moderns porträtt. Från sin plats kunde hon se det öfver faderns axel. I sin ovala ram hängde det innanför sänggardinerna, och därunder blyertsteckningen af den unga flickan med konvaljerna vid bröstet. Fadern stred ännu med sina tårar. Majas alla lemmar voro som förlamade af en besynnerlig dvala.

Hon väcktes därur af fadern som klappade henne på skuldran och afgörande sade:

— Gå nu, min flicka. Jag har att göra.

Men du skall ha tack, för att du var vänlig och snäll.

Maja går. Ljudlöst glider hon utför trappan, rädd att möta någon som skall tvinga henne att tala. Snabbt hinner hon parken och försvinner bakom träden nedåt aspdungen till. Aldrig kan hon glömma detta att hon sett fadern gråta. En hel roman gör hon upp. Hvad fadern gjort för henne, tycker hon sig först nu fatta. Som en bön om lycka för honom stiger inom henne. Tankarna flaxa och virra i hennes hjärna, och öfver henne prassla asparnas roströda blad.

Ett löfte stiger inom henne, ett heligt löfte, att hvad som än må hända, skall hon vara trogen den öfversvallande känsla mot fadern, hvilken i detta ögonblick fyller henne så helt, att hon glömmer sig själf. Hon förstår visserligen ej att han öfver hufvud vill gifta sig. Detta är och blir henne en gåta. Aldrig har det fallit henne in att en gammal man icke skulle hafva nog af hem och barn och ett porträtt af hustrun, hvilket hänger öfver hans bädd. Men det faller henne ej heller in att döma öfver detta. Själfva den undran, som tränger sig på henne visar hon ifrån sig, som hade en dotter icke lof att göra sig sådana frågor om sin egen far.

En het rodnad stiger på hennes kinder, och

hennes sinnesrörelse är så häftig, att hon oupphörligt darrar och fryser. Det blir henne med ens ofattbart, att Alice Osborne nu verkligen är faderns trolofvade. Alice Osborne skall bli hennes mor. Alice Osborne, som dansar så vackert och mjukt, och som alltid plägat vara landtbalernas drottning. Något mera vet Maja icke om henne. Skall det bli i morgon? I öfvermorgon? Eller nästa vecka? Med »det» menar hon förlofningen. Så skrattar hon plötsligt till. Det är så lustigt, tycker hon, att fadern skall blifvad förlofvad före henne. Men i nästa ögonblick har hon lust att gråta.

Maja vet mycket väl, att hon aldrig hållit af Alice Osborne. Inom henne reser sig något som till självförsvar mot denna yppiga, blonda kvinna, för hvilken hon ingenting känner. Aldrig kan hon komma att älska henne så, som hennes plikt bjuder. Aldrig.

Rådlös blickar hon ut öfver gärdena, där den blågröna hafren vaggar för vinden. Långt, långt borta glittrar en flik af sjön mot bakgrunden af gråa klippor och granskogens solfyllda toppar. Maja söker i sin själ efter det heliga löftet, som fyllde henne nyss. Förgäfves väntar hon på, att den känsla, som värmde henne, skall återkomma.

— Gud, ber hon, gode Gud, hjälp mig att

älska min fars hustru, som vore hon min mor, och att aldrig låta honom märka annat.

Efter bönen blir hon lugnare. »Aldrig kan far bli lycklig mer, om jag icke kommer att älska henne, som jag själf vill,» tänker hon. Brottslig känner sig den unga flickan redan vid aningen om, att hennes goda vilja icke skulle räcka.

Men allt det som hittills bildat hennes eget lif, det vet hon är borta. Det skall försvinna den dag, när faderns nya hustru kallar Torstorp sitt hem, och den tid Maja själf har kvar, innan förändringen kommer, synes henne oändligt kort. Bakom denna mellantid är allt höljdt i mörker.

V.

Allt som nu följde störtade öfver Maja med förtviflad hast. Det är om henne jag berättar, och hennes lilla öde, som hvirflade rundt i de fullväxta människornas, hvilka gledo henne förbi och ställde henne ensam. Det var ju, som om hon vandrat allena bland idel skyar, hvilka hvarje ögonblick skiftade form, blåstes bort och försvunno för att ånyo tätna omkring henne. För henne gick allting så hastigt, förändrades så outsägligt snabbt. Ensam tyckte hon sig stå på en strand och se dem hon älskat resa.

Men världen omkring henne gick sin vanliga gång, och ingen annan såg det som skedde med samma ögon som hon. Matts Holt lefde upp igen. Han skaffade sig nya dräkter och klädde sig som en sprätt. Hans blick blef munter och klar. Dragen fingo med hvarje dag mera rörlighet och fasthet. Han sade sig själf, att

den sällhet, som plötsligt förnyat hans värld, var sådan, att han aldrig vågat drömma därom. Också strålade han af sällhet, när han förde sin unga fästmö omkring på sin gård, och som hon önskade det, lofvade han att inrätta alltsammans. Ingen annan såg han än henne, och så fylld var han af sin nya lycka, att han begärde, att alla skulle se världen lika ljus och hans fästmö lika gudomlig, som han själf gjorde det. Minsta missljud skulle ha stört honom.

Den gamla nåden var nöjd med allt detta, som det var, och hon presiderade med stor värdighet både vid förlofningskalaset hos Osbornes på Lilla Mo och vid alla följande festligheter under hela denna minnesrika festperiod. Ehuru hon tagit del i sonens sorg vid hustruns död, hade dock hans första giftermål bildat som ett tomrum i förhållandet mellan dem båda. Nu hade hon nått det mål, för hvilket hon fann sig hafva lefvat. Sonen gifte om sig, och till hustru fick han en kvinna, som skulle veta att omforma lifvet på Torstorp. Ej under, att den gamla frun kände sig tillfreds. När skålen dracks för de nyförlofvade, nickade hon öfver bordet till fästmön och sade högt, så att hela sällskapet kunde höra det: »Nu är jag lugn för honom. Det har jag ändå aldrig kunnat vara

förr.» Orden uppfattades af alla och väckte olika känslor. Maja sårade de djupt, och hon harmades som öfver en oförrätt mot hennes egen mors minne. Men Matts Holt lät detta intryck, hvilket äfven han erfor, glida sig förbi, och han mottog moderns ord som en bekräftelse på, att den lycka han vunnit var den rätta.

Alice Osborne åter uppbar sin nya ställning med fulländad säkerhet. Stödd på farmors mäktiga gunst, rörde hon sig med ledighet i dessa nya förhållanden, där en mindre säker fot skulle ha stigit miste. Hela hennes väsen präglades af ett klädsamt lagom, och hon mottog lugnt och naturligt fästmannens ömhet, hvilken var synbar för alla liksom för henne själf. Vänligt närmade hon sig den blifvande styfdottern, och hon gjorde detta med så mycken takt, att Maja blef innerligt lycklig och stundom började tro, att hon gjort den vackra Alice orätt, när hon tidigare mött hennes vänlighet med kyla.

Men för det som bildade så att säga andan på Torstorp hade Alice lika litet sinne, som någonsin den gamla nåden hade haft. Och farmor såg icke utan hemlig glädje, att många af de önskemål, hvilka hon själf aldrig vågat framställa, emedan hon alltför väl visste, hvad en Holt hängde fast vid, och hur han hängde

fast därvid, dem uttalade denna blonda och blåögda unga dam med samma enkla naturlighet, som hon framställde allting annat. Och icke nog med att hon framställde dessa önskemål, hon dref äfven igenom dem. Däraf slöt farmor, att det var ruter i den kvinnan. Och sådant tyckte hon om.

Alice Osborne flyttade nästan in på Torstorp, redan innan hon fått rätten att styra och ställa där som husfru. Vällingsklockan, hvilken sedan urminnes tider haft sin plats öfver den ena flygeln, flyttades en vacker dag därifrån och blef hängd öfver stallet. I mer än en mansålder hade denna vällingsklocka stört den gamla nådens sömn, utan att hon lyckats få bort den. »Jojo,» sade hon, »sådant ska man yrka på, medan det ännu är hett, och kanske helst i förlofningstiden.» Väggen till salongen bröts upp, och därutanför bredde sig snart en rymlig glasveranda, med plats för blommor och bladväxter. Då rynkade farmor pannan. Hon led af dessa utgifter, hvilka syntes henne onödiga och innebärande en skadlig vana för framtiden. Men en dag gick Matts själf omkring och märkte med en handyxa några af de gamla och mest förfallna träden. Följande dag ljödo tidigt i morgongryningen yxhugg i Torstorps park, och med

stort brak föllo de märkta träden till marken. Arbetet räckte i tvenne dagar, och när det var fullbordadt, kunde man från den öfre verandan se ända bort till sjön med dess skogklädda stränder. Men parken såg ut som ny, och på aftonen gick Maja omkring och plågades af att se på förödelsen. Till detta sade emellertid den gamla nåden icke ett ord. Inom henne växte något, som liknade skräck. Det var, som hade domedag kommit. Den tysta vilja, som uppenbarade sig i detta, var starkare, än hon själf hade önskat.

Bröllopet utsattes emellertid till första söndagen i april, och den första lysningsdagen låg redan bakom dessa människor, hvilka hvar på sitt sätt med spänning afvaktade bröllopsdagen. Då hände det, att farmor en morgon icke kom ut till frukosten. Hon kände sig illamående, och som alltid vid dylika tillfällen gick ingen självmant in, utan man afvaktade hennes ringning. Först på eftermiddagen visade hon sig ute i köket. Hon gick då rätt fram till mamsell Vall, som stod vid fönstret med en kokbok i handen, och det var tydligt, att gamla nåden ville säga något. Men tungan nekade henne sin tjänst, och först efter mödosamma ansträngningar lyckades hon frampressa det enda ordet: Hafversoppa». Hafversoppa var nämligen, så

långt någon kunde minnas tillbaka, den universalmedicin, hvarmed farmor sökt bekämpa egna och andras krämpor. När hon uttalat detta ord, vände hon om och gick tillbaka, samma väg som hon kommit. Pigorna i köket hade tyckt sig se, att den gamla liksom släpade benet efter sig, när hon gick. Och mamsell hade blifvit så skrämd, att hon stod stel midt på golfvet, och sedan klef hon rätt på kokboken, som hon tappat.

Inom ett par minuter var brukspatronen nere hos sin mor, men hvarken han eller någon annan förmådde aflocka henne något annat ord än det enda, vid hvilket hon i sin nöd höll fast. Med stela ögon satt den gamla nåden i länstolen framför fönstret, genom hvilket man numera som genom en rännil i grenverket kunde se långt ut öfver gärdena. Men ingenting såg hon, ingen tycktes hon känna igen. Det gick ilbud efter doktorn, men icke ens han lyckades få fram mer än det enda ordet: »Hafversoppa», som lät förskräckligt i sin groteska banalitet. Vid hans gemytliga fråga, om hon ej kunde erinra sig något, som smakade bättre, gjorde hon en hemsk ansträngning att tala och lyckades verkligen frampressa ett vredgadt: »Nehej!» Därvid darrade skäggstråna på hennes haka häf-

tigt, och munnen slöt sig sedan obevekligt ihop, på samma gång som ögonlocken föllo igen.

Så låg hon i två dagar, talade icke och kunde icke förmås att äta. När hon ånyo slog upp ögonen, var hon en annan än den, hon förut varit. Rösten liknade ett eko af hennes egen. Anletsdragen hade blifvit stela och uttryckslösa, och hon talade med ansträngning. Det såg ut, som måste hon leta i minnet efter hvarje ord.

Öfver hela trakten spriddes nyheten, att gamla nåden på Torstorp haft ett slaganfall. Och hade det ej lyst, skulle bröllopet säkert blifvit uppskjutet. Som det nu var, fann man, att bröllopet borde äga rum; men det föll af sig självt, att det ej kunde blifva hvarken så lysande eller så stort, som från början varit ämnadt. Farmor måste ju i alla händelser saknas vid högtidligheten. Hennes nåd Osborne på Lilla Mo fick finna sig i att hålla bröllop för sin dotter inom den trängre familjekretsen. Detta var henne en verklig missräkning. Ty ingen hade varit gladare åt förbindelsen mellan de båda trolofvade än hon. Under mer än två år förut hade hon gått i ständigt bekymmer att få behålla den äldsta dottern hemma.

På Matts Holt gjorde moderns hastiga sjukdomsfall ett obeskrifligt intryck. För första

gången, sedan hans lyckas rus började, fick han en påminnelse om, att hans lif icke börjat nu, utan att han ägde ett förflutet. Med våld och makt hade han ända dittills hållit alla sådana tankar borta ifrån sig. Nu störtes hans sällhet af tanken på att han skulle förlora modern. Doktorn hade visserligen sagt, att den gamla kunde lefva länge ännu. Men sådan hon en gång varit, skulle sonen dock aldrig återse henne. Sällsamt nog återvände med den ökade känslan för modern äfven minnet af den hustru, med hvilken han i nära tolf år varit förenad, och som aldrig skänkt honom annat än lycka, förrän hennes ögon slocknade i döden och lämnade honom, hjälplös som han då blef. Allt detta kom öfver brudgummen, allt detta, som han skjutit undan eller glömt. Och så hände det, att Matts Holt dagarna före sitt bröllop vankade omkring i en stilla vemodig stämning, uppfylld af allt annat än brudgumskänslor.

Aftonen före bröllopet promenerade han och dottern på de krokiga gångarna i parken. Och mellan dem båda gingo tankar, liknande milda, barnsliga melodier. Marken var hård. Ty natten kom med frost, och långt borta på gärdena skymtade snöfläckar, men himlen var vårblå och aftonrodnaden färgade skyarna.

Där gingo nu Matts Holt och hans dotter fram och åter i Holtarnas gamla park.

Men något samtal ville icke komma i gång dem emellan. Alltför mycket var det, som icke kunde sägas, alltför mycket, som sysselsatte den ene, men som den andre icke skulle se. Ständigt stötte de på tysta förbehåll, hvilka hindrade förtroligheten. Hvar och en kände, att hvad han än kunde komma att säga, skulle det tysta de milda melodierna, som båda ville höra, då de efter en tid så kort, att den kunde räknas i timmar, skulle vara skilda åt, som de aldrig varit det förr.

— Det var en stillsam vandring, detta, sade Matts Holt efter en stund.

Dessa ord bröto emellertid icke tystnaden. De gjorde den endast så mycket mera kännbar.

— Jaja, tillade han. Det är kanske bäst så.

Därmed styrde han kosan hemåt, och redan på trappan bjöd han dottern god natt. Hon försökte att le, men hon kunde det icke.

— Tänker pappa på farmor? sade Maja.

Så barn hon var, kände hon, att denna fråga var en förevändning för att komma loss ur den beklämning, hvilken behärskade henne.

— Ja, svarade fadern. Jag tänker på farmor.

Hans blick fick något frånvarande, som icke

undgick dottern. Den frågan brände henne på läpparna: »Tänker du på mor? Har du glömt mor? Hvarför har du under hela denna tid icke talat vid mig om henne?» Den frågan vågade Maja dock icke uttala. Men när hon kysste fadern till god natt, tryckte hon sig intill honom, som sökte hon skydd. Hon var lycklig då hon trodde sig märka, att han var lika upprörd som hon.

Minnet af denna afton förföljde henne hela bröllopsdagen och länge efteråt. Hon såg fadern stå framför brudpallen och vid hans sida den kvinna, hvilken om få minuter skulle vara hans hustru. Maja kunde icke undgå att se, har vacker Alice var. Det tjocka blonda håret inramade hennes fina ansikte med den mjälla hyn, och när hon på prästens fråga svarade ja, var stämman fast och lugn, under det att faderns röst skälfde af rörelse. Maja såg fadern och hans brud sitta sida vid sida under den tidiga bröllopsmåltiden, kände hans kyss till farväl på sina läppar och såg de nygifta stiga upp i vagnen, som skulle föra bort dem till närmaste stad, hvarifrån de morgonen därpå skulle anträda sin bröllopsresa.

Ensam for Maja hem till Torstorp, och när vagnen höll framför trappan, fick hon veta, att

farmor låg vaken och ville höra om bröllopet. Maja fick sitta länge vid bädden och berätta om allt: hur bruden varit klädd, hvilka tal som hållits och om matsedeln på kalaset.

— Nå, frågade farmor till sist, hur var Matts själf?

— Jo, svarade Maja kort. Far var visst mycket lycklig.

Det låg något i flickans ton, som kom den gamla att betrakta henne nogare. Följden af denna undersökning blef ett hastigt:

— Jaså. Jaha. Det är bäst, att du går och lägger dig, barn lilla.

Så slutade för Maja faderns bröllopsdag.

VI.

Under den sommar, då Matts Holt själf gick på friarefötter, sågs bland gästerna på Torstorp ofta en ung godsägare. Han presenterades som en aflägsen släkting till familjen Osborne på Lilla Mo. Och hans namn var Claës Edvard Wendel, ungkarl och herre till det gamla familjegodset Svanå, beläget omkring fyra mil bort ifrån Torstorp.

Baronen var en man mellan trettio och fyrtio år, och det enda, man nästan hade att säga om honom, var, att han gjort talrikare utländska resor än på denna tid var vanligt. Han berättade emellertid föga om dessa resor, liksom han öfver hufvud sällan talade om sig själf. Han var en skicklig biljardspelare och en ännu bättre ryttare. Dessutom var hans klädsel ytterst elegant. Knutarna på hans halsdukar voro lika berömda, som snittet på de smala gråa ben-

kläderna, och en mångfald af sällsamma berlocker glänste ständigt på hans oklanderliga pikévästar. Säkert skulle han blifvit en verklig dandy, afundad och imiterad af sin omgifning, hade icke den unge baronen hört till de beklagansvärda människor, hvilka naturen påtryckt en lätt stämpel af löjlighet. Det värsta var, att han själf syntes medveten därom, och detta förlänade hans yttre uppträdande ett drag af barnslig osäkerhet och naivitet, som på ett högst lustigt sätt stack af mot hans vårdade yttre.

Under den första sommaren efter Matts Holts giftermål fortfor baronen att besöka Torstorp. Vid dessa besök medförde han en skinande gul läderkoffert, full med otaliga klädesplagg i alla former och kulörer. Och gästrummet i frontespisen fylldes med doften af de parfymer och oljor, hvilka han begagnade till sin toalett.

Matts Holt var nygift denna sommar, och så fort smekmånaden kunde anses vara öfver, började Torstorp vimla af gäster. Sällskapslifvet blef också lifligare än någonsin, och Alice var fortfarande hela husets medelpunkt, endast med den skillnaden, att hon nu satt där som hustru och värdinna.

Bland de trägnaste gästerna var baronen på

Svanå. Han var en medelstor man, en smula magerlagd, och hans hufvudform utmärkte sig genom en egendomlig kantighet. Ögonen voro lika små, som den bleka mustaschen var tunn. Läpparna voro för ofta i rörelse, och häraf kom det drag af komik, som ådrog honom löje. Man kunde ej undgå att lägga märke till, att han själf var upptagen af sina skjortbrösts hvithet och de stora pärlemorknapparnas glans, liksom det också tog sig en smula kuriöst ut, att han ständigt gjorde sina landtpromenader, stödd på en svart ebenholtskäpp med guldknapp. Men i hela hans väsen fanns därjämte ett rörande drag, hvilket stod i en besynnerlig kontrast mot detta ansträngdt eleganta yttre.

När baronen kom till Torstorp, stannade han gärna minst öfver två nätter, emedan vägen till Svanå var så lång, och ingen kunde begära, att hästarna skulle springa fyra mil två dagar efter hvarandra. Anledningar att ytterligare förlänga uppehållet saknades sällan. Och så gick det till, att baron Wendel mer än en gång kom att utsträcka vistelsen hos sina nya vänner både öfver en vecka och två. Elaka tungor påstodo att han denna sommar bodde på Torstorp.

Men baronen hade denna tid icke sinne för elaka tungor. Hvar han kom och gick, strålade

han städse i samma sällhetsrus, och under inflytande däraf gjorde han de mest obetalbara fadäser. Ty att det var den unga Maja, hvilken lockade honom till Torstorp och fasthöll honom där, var tydligt för alla, och baronen gjorde heller ingenting för att dölja det. Långt före frukosten dök hans långa gestalt upp bakom häckarna nere i parken. Där gick han hvad han kallade för sin morgonpromenad, men i hemlighet spejade han efter, om icke Majas ljusa bomullsklänning skulle skymta på någon af gångarna. Hände honom denna lycka, förstod han alltid ställa det så, att de möttes, och lyckades han i denna sin list, hvilken han trodde, att ingen människa kunde genomskåda, då strålade han af oskyldig fröjd, och hade icke Maja varit så omisstänksam, som hon var, skulle hon längesedan ha upptäckt, hvad baron Claës Edvard bar i skölden, och aktat sig att alltför mycket uppmuntra honom.

Men denna sommar var Maja ensam. Matts hade icke ögon för någon annan än sin unga hustru. Den kärlek, hvilken Alice väckt hos honom, flammade efter äktenskapet upp till lidelse. Det var icke ynglingens ljusa, lätta passion, som band honom nu. Det var en medelålders mans länge kufvade längtan, hvilken brän-

ner så mycket hetare, emedan den brinner mot mörkare bakgrund. I hennes trollring gick han bunden, och för allt hvad som fanns utanför densamma var han blind. Och farmor! Hon kom numera sällan utanför sina rum. Hände detta, var det gamla Marta, trotjänarinnan, hvilken någon solig dag flyttade matmodern från den stora stolen i hennes rum till trädgårdsstolen på sandgången utanför hennes fönster. Där satt då farmor och blinkade mot solskenet. Allt som rörde gamla dagar mindes hon, men för det som hände omkring henne var hon okänslig. En gång, när baronen och Maja gingo förbi, ropade hon flickan till sig och frågade:

— Hvem är det, du går med?

När Maja upplyste henne därom, muttrade gumman:

— Hvarför fanken ska ha vara så schangtil?

— Farmor då, svarade Maja, han kunde ju höra oss.

— Gärna för mig, fräste farmor.

En smula het om kinderna återvände Maja till den väntande kavaljeren. För Maja var Claës Edvard för öfrigt en äldre person, i hvilkens sällskap hon kände sig trygg, och så ofta han kom, gjorde det henne glädje. Ty denna som-

mar fruktade Maja ensamheten och de tankar, hvilka ensamheten har i följe.

Det vore emellertid synd att säga, att baronen egentligen var någon underhållande kavaljer. I allmänhet hade han icke mycket att säga Maja. Men ensam som hon gick, var Maja tacksam för litet. Ty han var vänligheten själf, och godheten riktigt lyste om honom. Han hade bara ett lustigt sätt att visa den, som när han blef utom sig, ifall han upptäckte en geting i hennes grannskap, eller när han nästan fick tårar i ögonen, därför att han råkat trampa på hennes fot. I sällskap var han ytterst tillbakadragen och tyst. Han stod alltid på afstånd från de andra, och han följde Maja med ögonen hvar hon gick, nöjd med att få vara i fred och betrakta henne, där hon rörde sig bland de andra i sin blommiga muslinsklänning och med det bruna håret samladt i ett nät. Talför blef han sällan. Endast i herrummet eller på tu man hand med Maja kunde han någon gång gifva sin tunga fritt lopp. Traktens unga damer drefvo öppet nojs med honom och brydde Maja för friaren. Men allt sådant slog hon bort som gyckel och skämt. Lugn och obekymrad sällskapade hon alldeles som förr med baronen. Den enda — utom han själf —

hvilken tog hans påfallande uppmärksamhet mot Maja på allvar, var Alice. När hon om morgnarna satt vid sitt toalettbord, sysselsatt att med lockpinnen ordna sitt blonda, lena hår, kunde hon se paret skymta mellan träden. Då log Alice ett småslugt leende, och när hon ringt på kammarpigan för att få hjälp att snöra korsetten, kunde hon i förbigående fråga, hur tidigt baron Wendel kommit ner.

Baronen å sin sida gick sitt öde till mötes lika bekymmerslös som någonsin Maja. På sista tiden hade han funnit ett samtalsämne hvilket han med förkärlek behandlade. Han talade nämligen om Svanå. Och han gjorde det med en darrande försynthet, som hade han haft en alldeles särskild mening därmed. Så ofta han och Maja blefvo allena, tog han upp detta ämne. Han berättade om sina hästar och sitt stall, och då Maja visade ringa intresse, berättade han om taflorna. Icke mindre än tre familjeporträtt af Breda hängde i salongen, och på väggen midt emot funnos målningar af holländska mästare. Den unge mannen talade utan spår af skryt, och han suckade förlägen, när äfven detta meddelande tycktes lämna den unga flickan oberörd. Han försökte då berätta om familjesilfret och om en sällsynt stor

ostindisk servis, som hade en lång och invecklad historia. Baronen kände sig i själfva verket till mods, som ville han lägga alla dessa härligheter för Majas fötter med den ödmjuka frågan, om ingenting af allt detta kunde behaga henne. Till sist beskref han gården, stentrappan och två jättekrukor med en aloe i hvarje, som hade sin plats på hvar sida om trappan.

Maja gick och hörde på, men förblef till baronens förtviflan skäligen likgiltig.

— Finns där någon sjö? frågade hon för att säga något.

— Visst finns det en sjö, svarade baronen lifligt. Man kan se den från fönstren. Svanå ligger ju på en ö.

— Jag har alltid önskat mig att få bo vid en sjö, utbrast Maja lifligt. Det är så tomt, att här ingen finns.

Hjärtat stod stilla i bröstet på baronen. Lillsjön blef med ens det käraste han ägde. Aldrig förr tyckte han sig ha sett, hur klart dess vatten var och hur vackra dess löfrika stränder. Han vågade icke se på Maja. Han var alltför väluppfostrad att låta undfalla sig ett enda ord eller ens en anspelning, hvilken kunde tydas som kurtis. Just därför kände sig Maja så trygg i hans sällskap. Men i baronens hjärta

sjöng det af fröjd. Och han lade icke märke till, att bakom dem på samma trädgårdsgång gick ett annat par.

Det var Matts Holt och hans unga hustru. Alice hade hela tiden observerat de båda unga. Nu rörde hon lätt vid sin mans arm och fick honom att vända ögonen åt det håll, dit hon ville.

— Ser du? hviskade hon.

Matts Holt märkte sin hustrus blick och äfven han smålog. Framför sig såg han baronen och dottern, sida vid sida, han trippande i gången, dock en smula flegmatisk i sina rörelser, beskäftig och lycklig. Man kunde se, hur hans ansikte strålade, hvar gång han vände hufvudet i profil för att betrakta den unga flickan. Och det skedde ofta. Hastigt dog leendet på faderns läppar, och sakta, för att ej höras af de unga, hviskade han tillbaka:

— Tror du verkligen? På fullt allvar?

Alice ryckte lätt på sina vackra axlar.

— Det kan väl ett barn se, sade hon.

— Ja, men han är ju löjlig, utbrast Matts.

— Det är inte sagdt, att Maja tycker så, svarade Alice skrattande.

Hvarje annan man än Matts själf skulle ha hört, att det låg triumf i hustruns ton. Matts

märkte det icke, men han blef dock eftertänksam. Och från den dagen iakttog han de unga.

Ju mera han gjorde det, dess mera förvånades han öfver, att han icke kunde dölja för sig själf, hur nöjd han i grund och botten skulle känna sig, ifall dottern just nu blefve förlofvad och gift. Matts Holt sköt visserligen denna tanke ifrån sig. Ty den gjorde honom orolig. Så hade han ju icke rätt att tänka. Men om han också kunde bannlysa tanken, satt dock känslan kvar, och djupt inom honom växte den hemliga glädje, öfver hvilken han blygdes.

Sommaren led mot sitt slut och hösten kom. När de voro i enrum, talade Matts och Alice numera ofta om Maja och hennes framtid. Ja, de talade därom så ofta, att när baronen på en tid icke visat sig på Torstorp, blef Matts Holt otålig och började undra öfver orsaken, hvarför han icke kom. Att han inom kort skulle se dottern som friherrinna, blef honom en alltmera självklar sak. Vid blotta tanken på, att detta kunde gå om intet, erfor Matts inom sig en missräkning, hvars orsak han icke ville erkänna för sig själf. Fången var han i sin egen lycka, och att den tid funnits, då han lefvat för dotterns och ingenting annat sökt än den, hade Matts Holt glömt. Eller om han erinrade sig det,

drog minnet genom hans själ med agget af samvetskval.

I november kom emellertid baronen tillbaka till Torstorp, och redan den första dagen begärde han högtidligt ett samtal med husets herre. Matts Holt kände sig så brydd, att han hade mycket svårt att upprätthålla sin värdighet. De vanligaste fraser trasslade han om hvarandra, och han gjorde baronen så förlägen, att denne knappast kunde få fram ett ord. Claës Edvard var upprörd. Han fingrade på sina berlocker och var eldröd af sinnesrörelse. Ty han älskade Maja på fullt allvar. Hur löjligt hans yttre än var, lyste dock uppriktigheten fram ur alla hans förvirrade ord.

— Får jag fråga henne själf? sade han. Tillåter min ärade bror, att jag frågar henne själf?

Då ringde brukspatronen och lät hälsa, att fröken Maja skulle komma upp. Själf kände han tydligt, att hans egen spänning var fullt jämförlig med friarens.

Och Maja kom. Oberörd trädde hon fram mellan de båda männen. Ingenting anade hon, af hvad som skulle komma. Claës Edvard stod där med nedslagna ögon, och det blef fadern, som fick framställa frågan.

Maja rodnade icke ens. Leende såg hon upp mot fadern. Men när hon mötte hans blick, blef hon orolig. Hennes ögon hängde vid hans ansikte, som ville hon veta, hvad han tänkte. Midt i sin tvekan hörde hon orden:

— Du har naturligtvis din fria vilja.

Det var emellertid något i den ton, hvarmed orden uttalades, som klingade falskt. Maja blef häftigt upprörd. Hon darrade som ett asplöf och kunde i första ögonblicket icke klargöra för sig själf, hvad som egentligen hade händt. Hennes händer famlade i tomma luften efter ett stöd, och tårarna runno, utan att hon brydde sig om att dölja dem. Matts själf var föga mindre upprörd. I detta ögonblick trodde han fullt och fast, att det var omsorgen om dotterns väl, som uppfyllde honom. Den ende, hvilken i det yttre bibehöll sitt lugn, var friaren. Och dock var det ju egentligen hans öde, som skulle afgöras. Hans känsla för Maja var så lefvande, att som han såg henne nu, väckte hon endast hans medlidande. Som den värste bland syndare kände han sig till mods, och han såg ut, som ville han springa på dörren.

Och Maja! I detta ögonblick såg hon klarare in i faderns själ, än han gjorde det själf.

Hon kände ingen vrede, knappast ens någon sorg. Obevekligt kallt och klart såg hon endast, att fadern ville bli henne kvitt, och det blef tomt inom henne. Allt hvad hon känt under detta sista år, hvilket hon tyckte afgjort hela hennes lif, samlade sig i detta ögonblicks fasa. Fadern ville drifva henne bort. Hon var hemlös hos honom.

Då gick friaren fram till henne, och i det han vördnadsfullt tog hennes hand, sade han:

— Fröken Maja behöfver inte svara mig nu.

Maja tyckte, att hon i hela sitt lif skulle bli honom tacksam för dessa ord. De skänkte henne trygghet, och midt i sin ångest smålog hon. Hon smålog äfven, därför att Claës Edvard såg så hjälplöst olycklig ut. Innan hon hann sansa sig, hade orden halkat öfver hennes läppar:

— Jag behöfver inte betänka mig.

Majas ton lät så ifrig att fadern log. Han kände sig riktigt trygg. Självförblindad och lycklig lämnade han de unga ensamma och gick att uppsöka hustrun.

Han fann Alice sittande vid sitt skrifbord. När han kom in, såg hon upp emot mannen och smålog frågande. Utan att säga ett ord

gick Matts fram och kysste henne. Han darrade af oförställd glädje.

— Älskar du mig verkligen så högt? utbrast Alice.

I detta ögonblick tänkte hon på, att hon icke var sin mans första hustru, och hon kände, att hon i detta nu segrat öfver hans minnen, hans faderskärlek, allt det, hvilket kunde hindra henne att som kvinna härska enväldigt öfver en mans lif.

— Ack, svarade Matts. Jag borde inte tala som jag gör. Och jag skall alltid vara dig tacksam, att jag icke behöft det förr. Men jag känner det, som om ditt och mitt lif först nu skulle börja.

Hustruns kinder purprades. Men hon sade lugnt:

— Akta dig att visa, hvad du nu känner för andra än mig.

— En far får icke vara glad, när han förlorar sin dotter, tillade hon leende.

— Så är det ej heller, svarade han ifrigt.

Hustruns sista ord hade sårat honom. Ty de vidrörde hans egen sjuka punkt. Men när Alice såg upp emot honom, glömde han äfven detta. En ny framtid väntade honom, en ny ungdom hade han vunnit. Och i samma nu

kände han behof af att träffa dottern, önska henne lycka, höra af hennes egen mun, att hon var lycklig — som han.

Men Maja stod ingenstädes att finna. Hon satt frysande på sin vanda plats under asparna och denna gång darrade inga blad öfver hennes hufvud. Tröstlöst mörka och gråa lågo gärdena framför henne, och det var vinter i luften.

Majas hela själ var i uppror, och hon mindes dunkelt, att hon en gång förr suttit här. Ett år sedan bara! Ett kort år! Då hade någonting händt. Men nu hade hon glömt, hvad det var. Nu hade också någonting händt. Men det kunde hon inte förklara. Det hade icke börjat i dag. Det hade ej begynt med, att en man kommit och begärt henne till hustru. Det var något mycket, mycket värre. Någon hade tagit ifrån henne, hvad som en gång var hennes, och gjort henne till främling på den plats, där hennes hem fordom stod.

Och som Maja satt här, började hon förstå, hvad som inträffat, och hvarför hon svarat ja. Hon visste det ju mycket väl. Hon var hemlös. Hennes egen far ville inte behålla henne. Hon fick tacka till, att någon fanns, som ville hjälpa henne bort från allt detta, som ville ge henne ett hem. Och i hennes själ kom den

gamla frågan, som tusentals unga gjort sig, den gamla frågan, hvilken hvar och en måste fråga på nytt:

— Hvad skall det blifva af mig?

Men ute i bygden logo de kloka, då nyheten om förlofningen kom. Man fann det i sin ordning, att Maja efter faderns nya äktenskap snart blef gift och kom ur huset. Men erkännas måste också, att Matts Holt haft tur. Ty det är sällan en friare kommer så i rätta ögonblicket.

VII.

Innan ett nytt år gått förbi, var Maja Holt friherrinna Wendel och härskarinna på Svanå. Det var stort och rikt, ett herresäte med gamla anor. Hvad Maja först såg af stället, var en hög gafvel med många fönster. På gafveln slingrade sig hvita rosor ända upp till takstolen. En lysande grupp fuchsior och begonior brann i aftonsolen. Midt i sommaren kom hon dit, och denna vackra syn behöfde Maja för att glömma det förfärliga bröllopet.

Efter vigseln stod hon nämligen i farmors yttre rum för att taga afsked. Den gamla nåden hade dragit sig tillbaka in i sin stora stol. Ty hon var trött och ämnade icke mera visa sig ute bland gästerna. Där satt hon med ryggen tätt utefter det kappraka ryggstödet och påstod att hon hvilade sig. När Maja kom in, var hon ganska frånvarande. Det såg ut, som om hon glömt alltsammans.

— Jag skulle säga adjö, sade den unga bruden. Farmor behöfver nog snart gå till hvila.

Majas hjärta var fullt, och mest tänkte hon på, att hon aldrig mera skulle bo på Torstorp.

— Jaså, sade farmor. Jaha! Du ska ju resa bort.

Med ens klarnade dragen och Maja förstod, att minnet höll på att återvända.

— Adjö, farmor, sade Maja vördnadsfullt, räckte fram handen och neg.

Då hände det, att farmor drog henne till sig och kysste henne. Detta var en så stor händelse och så sällsynt, att Maja föll i gråt af rörelse.

— Seså, sade farmor. Gråt inte! En brud ska aldrig gråta — hvad som än månde komma. Och inte en hustru heller för resten. Kom ihåg, hvad jag säger dig nu, barn. Om du gråter, så låt din man åtminstone inte se dina tårar. Ty det tål en man inte och din allra minst. Det är en bra karl och en hygglig karl. Men han behöfver ryckas upp. Ty oss emellan sagdt är han rätt tråkig. Det tycker jag. Litet komisk är han också. När jag tänker på honom, kallar jag honom alltid un polichinelle. Men han kan bli bra för det. Adjö med dig nu, barn. Och Gud välsigne dig!

Farmor föll tillbaka mot stolsryggen, medan ansiktet liksom slocknade. Maja smög sig ut, och minnet af detta afsked blef också minnet af hennes eget bröllop.

Men år efter år fick hon anledning att erinra sig farmors ord. Ty Claës Edvard var inte rolig, men han var mycket snäll och mycket finkänslig. Först hade ju orden sårat henne. Ty det kan icke vara uppmuntrande för en brud att höra, att hennes brudgum är tråkig och ser löjlig ut. Men med tiden vande sig Maja vid att se sin man som han var, och hon förebrådde honom icke ens i sina tankar dessa egenskaper. I stället lade hon på sinnet hvad farmor sagt, att det var hon, som skulle rycka upp honom. Med all sin vilja, all sin håg och alla sina krafter ägnade hon sig däråt. Med obrutna själskrafter började Maja sitt äktenskap, och det föll henne icke in, att hon ej skulle älska sin man. Det dröjde länge, innan hon kom sig för att fråga, om hon var lycklig. En nutida läsare och isynnerhet en nutida läsarinna skall fråga sig: hade hon då inga instinkter? Visste hon icke, att kärleken är den enda grund, på hvilken lycka mellan makar kan byggas? Och måste hon ej åtminstone ana, att en känsla, som den hon hyste till sin man, ingenting var att bygga på?

Härpå svarar jag ingenting. Jag berättar blott vidare. Hvarje morgon såg hon sin man försvinna ur sängkammaren, klädd i en lång nattrock med röda tofsar och snören, och när hon ordnade sitt hår framför spegeln, sken solen in i rummet och lyste på den stora tvåmanssängen bakom henne och på henne själf. Nakna voro hennes spensliga och dock starka armar, naken hennes hals. Så fyllig som hon önskade den, blef den aldrig. Och det var nu en sorg, om också en mycket liten. Ordna sitt hår, som hon ville, kunde hon inte heller. Ty därtill blef det aldrig långt nog. För en hårklädsel, sådan som bruket kräfde den, räckte det på inga villkor. Ett svart sammetsband knöt hon om hufvudet, och lågt i nacken satte hon upp sina lätta, mjuka hårböljor i en knut. När hon såg sig i spegeln, log hon ofta. Ack! Hon hade tidigt gjort bekantskap med sorgen, men det tyngsta hade hon skakat af och lämnat bakom sig. Maja ägde af naturen ett muntert lynne, och för den gåfvan tackade hon Gud. Ofantligt mycket annat hade hon äfven, som var att taga vara på. En man som afgudade henne, en spänstig kropp, öfver hvilken hon kunde befalla, och som aldrig vetat, hvad trötthet är. En stor, sund kärlek till naturen, vare sig solen sken

eller regnet öste ned, vare sig sommaren kom med värme eller vintern med kulna dagar och köld.

Nere i sitt rum, från hvilket man såg öfver gårdsplanen, ombytte baronen den mjuka nattrocken mot hvardagsplaggen. Långsamt och omsorgsfullt gjorde han toalett, och ofta fick Maja låta ringa både andra och tredje gången till frukosten, innan mannens steg knarrade i förstugan, som ledde in till salen. Maja visste mycket väl, att han ändå icke brådskade, hur det än ringde. Claës Edvard skulle putsa sina naglar och raka sig, bena sitt hår, hvilket tog rundlig tid, och använda en ännu rundligare, för att gifva tupén sin rätta lutning och höjd. Först därefter kom han ändtligen småleende och trippande genom förstugan, bugade redan i dörren för sin hustru, som med otåliga rörelser sysslade vid kaffekokaren, och kysste henne på pannan, innan han intog sin plats. En lätt parfym följde honom.

Förmiddagarna tillbragte de båda makarna oftast hvar för sig, mannen med sysslorna utomhus, på åkern eller borta vid tegelbruket. Hvad han egentligen uträttade där, var svårt att afgöra. Ty det såg ut, som ginge allting sin gång honom förutan. Vistades Claës Edvard icke på någon af

dessa platser, satt han i timmar på kontoret, skref bref eller bläddrade i de stora böckerna. Om han därvid icke uträttade så mycket, var han själf dess mera öfvertygad om vikten och betydelsen af sitt arbete. Och detta var säkert hans lycka. Ty det höll honom vid vigör och gaf honom aptit. Han åt nämligen med andakt och öfverläggning. Och middagsmåltiden var för honom dagens egentliga evenemang. Den var en akt, hvilken skulle begås allvarligt och grundligt. Ingen fick brådska vid bordet. Öfverflöd tåldes icke, om ej smörgåsbordet får räknas dit. Husfadern själf bar nyckeln till flaskfodralet, som tronade mellan kandelabrarna på byffen. Där valde han med omsorg bland de tre platta flaskorna den, hvilken för dagen skulle användas. Hvardagsblandningen var hälld på en, som pryddes med en ros på hvardera sidan. Söndagsbrännvinet på en annan, där den blyga liljan böjde sitt hufvud öfver smala blad. Men den allra heligaste, som endast vid gästabud och de stora årsfesterna anlitades, på den strålade symboliskt solen å ena, halfmånen och stjärnorna å andra sidan. Rätterna voro för öfrigt i hvardagslag endast två, men bastanta och serverade på ostindiskt porslin. Efter middagen hölls siesta i hvardagsrummet, där om vintrarna stockbrasan

flammade på den öppna spiseln och belyste väggarna, där de gamla Holländarna hängde sida om sida med praktporträtt af Breda och Roslin.

Lika regelbundet tillbragtes eftermiddagarna, lika fyllda voro de af arbete och omtanka. Ingenting gick med hast, men ingenting behöfde man heller brådska med. Telegrafen fanns visserligen, men användes sparsamt äfven af affärsmän. Ett par dagar mer eller mindre betydde föga, och ett telegram ansågs endast verka fjäskigt och oroande.

Maja var dagen om i ständig rörelse, och hon lefde i känslan af, att hennes arbete satte spår efter sig och var nödvändigt. Eftermiddagarna tillbragte hon helst i väfkammaren, där drällen var uppsatt. Muntert flög hennes spole vid skenet af den höga lampan i mässingsstaken. Aldrig kände hon sig nöjdare och mera verksamhetslysten, ty hon visste, att det vackra rosenmönstret med den breda bården fullbordades under hennes flitiga händer. Där kunde hon sitta i timmar, utan att väfslagen följde mindre tätt, röd och het af ansträngningen. Fötterna trampade i takt, och hennes händer arbetade flitigt. Ty eftermiddagen var lång, men här flögo timmarna.

När hon sedan kom ut i förmaket, pratade

hon med Claës Edvard, och under det första året tröto ämnena aldrig. Hon var då ännu Maja på Torstorp, den unga, lifliga Maja, och att hon blifvit en annan, därför att hon var gift, föll henne icke in.

Claës Edvard lät sig också allting behaga. Visserligen kunde han icke dela sin hustrus liflighet. Men det begärde Maja inte heller. Hon hade mer än nog af humör både för honom och sig. Tyst satt han vid sin patiens och nickade.

En gång sade Maja:

— Du pratade mycket mer, när du var fästman. Jag tycker om att prata.

Claës Edvard gaf sin hustru en af sina vanliga beundrande blickar. Men det låg en smula sarkasm i stämman, när han svarade:

— Det märks. Därefter tillade han småskrattande:

— Jag ville ha dig och därför ansträngde jag mig, kan jag tro. När jag nu fått dig, har jag väl blifvit latare.

Maja svarade inte på detta, utan sporde:

— Tycker du, att jag pratar för mycket?

Claës Edvard betänkte sig ett ögonblick.

— Ibland kunde jag ju önska att ha dig en smula lugnare, svarade han.

Och Maja skrattade. Ty hon kände, att

mannen innerst beundrade både henne och allt, hvad hon företog sig. Så rik var hon, att hon icke räknade med, om hon tog eller gaf.

Endast någon enda gång, när vinterns aftontimmar skredo fram så tröga, att det var som om visaren på pendylen under stora spegeln suttit fastsmetad vid urtaflan, då kunde det hända, att Majas ögon dröjde vid Claës Edvards fingrar, hvilka långsamt och metodiskt lade ut korten till den sedvanliga aftonpatiensen. Som hypnotiserad kunde hon sitta och följa dessa välvårdade händer med de polerade naglarna, medan hennes egna händer långsammare och långsammare förde virkkroken i mellanspetsen, hvilken tung och tjock låg i hennes knä. Då kunde farmors ord ljuda i hennes öron: »oss emellan sagdt är han rätt tråkig.» Och hon fick lust att le. Ja, sanningen att säga, gjorde hon det mer än en gång i mjugg, viss som hon var, att hennes man aldrig skulle lägga märke till något annat, då korten upptogo honom.

Till slaget tio räckte deras aftnar, de blefvo hvarken längre eller kortare. Sedan kom hvilan, och i den stora bädden i sängkammaren glömde Maja dagens tyngd och sof till morgonen, sida vid sida med den man, som hon kanske icke älskade, men som dock öppnat hennes egen

känsla för lifvet och ännu aldrig gjort henne olycklig.

Det var för öfrigt endast om vintrarna, som denna förnimmelse af svårmod och tyngd kom öfver den unga hustrun. Lätt och öfvergående var också länge denna känsla. Lätt var hennes eget lynne, som ingen sorg rådt på. Efter en natts sömn var allting åter bortblåst.

När vårvinden kommer, blåser också den bort allt hvad vintern fört med sig af långsamhet och tyngd. Det blir som hade isar aldrig bundit eller snö aldrig tryckt. Så var det äfven med Maja. Hennes sinne var ombytligt, fladdrande och lätt som vädret. Solskensdagen sörjer icke, om ock aldrig så många regndagar föregått den. Ett jordens barn var Maja, skiftande i kapp med årstiderna, men bibehållande sin spänstighet under dem alla. Själf plägade hon säga, att hon icke visste, hvad hon tyckte mest om, regn eller solsken, sommar eller vinter. När regnet kom, slog hon regnkappan om sig och drog bahytten öfver hufvudet. Lycklig och våt ströfvade hon omkring, glad åt sin egen sundhet och åt regnets friska kyla, som piskade hennes ansikte. När snön yrde ned, önskade hon, att någon ville åka ut med henne riktigt långt, och hennes första missnöje med Claës Edvard

kom en dag, när han energiskt vägrade att i onödan släppa till häst för att köra kappsläde genom drifvorna.

Claës Edvard var ingen egentlig vän af djur, men han tyckte om hästar och hundar. Han höll ett öfverdådigt stall, och skulle något locka honom bort från kontorstimmarna, var det stallet. Hans smak i fråga om hästar var utsökt, den hade så att säga en klassisk prägel. Ingen skulle ha funnit något att anmärka på en häst, hvilken fått den äran att tillhöra baron Wendels stall. I fråga om hundar åter var hans smak mera bisarr. Den tog färg af hans egen natur och var synnerligen personlig. De hundar, med hvilka han omgaf sig, voro nämligen i vanliga människors tycke ohyggligt fula. När Maja som nygift kom till Svanå, hade han nyligen skaffat sig en långhårig vinthund. För detta djur visade Claës Edvard en svaghet, hvilken Maja fann barnslig. När Maja tyckte, att hunden, som lydde namnet Bell, vred sig fram öfver gårdsplanen som en orm på fyra ben, föll Claës Edvard i extas öfver hans rörelsers smidighet och behag. »Hvilken ras!» utbrast han gång på gång. »Hvilken elegans! Kan du inte se att han har ras?» — »Jag tycker att han har dumma ögon,» svarade

Maja. »Jag vill, att en hund ska ha kloka ögon. Annars bryr jag mig inte om honom.» — »Kanske har jag också dumma ögon,» svarade Claës Edvard och lockade på hunden. »Kom, Bell! Du och jag tycka om hvarandra!» Maja såg plötsligt, att det verkligen fanns en likhet, denna kuriösa likhet, som understundom kan spåras mellan en människa och en hund, hvilka plägat följas åt. Som Bell satt där plirande mot solen och njöt af värmen, liknade han på ett så komiskt sätt sin husbonde, att Maja brast i skratt och rodnade på samma gång, för den tanke hvilken framkallat skrattet.

— Hvad skrattar du åt? sporde Claës Edvard förbluffad.

— Du är så lik Bell, så det vet du inte, svarade Maja och kysste honom för att taga udden af sina ord.

Men Claës Edvard blef ond, så att hans ögon tindrade.

— Det är väl hans dumma ögon, som liknar mina, svarade han kallt.

Maja behöfde en hel dag för att få honom god igen. Och hon kunde se, hur Claës Edvard blifvit grubblande, när han satt och betraktade Bell.

Claës Edvards andra favorit var en råtthund

af onämnbar fulhet, hvilken bar namnet Snagg. Den var ursprungligen gul, men hade med tiden fått en underlig färg, som gick i alla schatteringar, från grönt och till smutsgrått. Snagg hade den förtjänsten att vara en ypperlig råttjägare. I timmar kunde han sitta och lura framför ett råtthål med ena örat hängande och det andra stående rätt i luften. Ingen katt var så färm att hugga en råtta i nacken som Snagg. När han väl fått råttan fast, slängde han henne himmelshögt upp i luften, och när hon kom ner igen, fångade han henne med ett säkert bett och knäckte hennes nacke på stället. Snagg var ett ypperligt djur och ett lifaktigt. Hans husbonde var stolt öfver honom och tröttnade aldrig att berätta de otaliga bevisen på hans mod och intelligens. På ett par dagar rensade han ett magasin som var öfversvämmadt med råttor, stora som kattor. Och hur hade inte Snagg betett sig, första dagen han kom till Svanå! Han var efterskickad för att göra slut på odjuren, som blifvit besvärliga i magasinen, och därinne stodo gillrade råttfällor, osande af stekt fläsk och väntande på fångst. Det första Snagg gjorde var att nosa på fällorna. Därpå tog han den ena efter den andra i gallret och släpade ut dem på gården, där han slängde dem i en hög.

Han ville vara ensam om sina råttor, och konkurrens tålde han ej.

Därför tålde han också nätt och jämnt Bell, som var husbondens favorit. Morrande och ilsken sprang han vid den lurfvige vinthundens sida, och Claës Edvard måste ständigt stifta frid dem emellan.

Men Snagg var honom oumbärlig. Ty Claës Edvard hyste en panisk skräck för råttor. Han tålde inte heller en fluga i rummen, och hvarje öppet fönster måste ständigt så länge flugtiden varade vara täckt med hårduk för att hålla dessa hans fiender på afstånd. Uppenbarade sig en ensam fluga vintertid, gaf baronen sig ingen ro, förrän han fått den i sitt våld. Äfven getingar hatade han som pesten, och Maja brukade säga, att han vid sommartid inte kunde gå i trädgården utan för att lura på getingar. Upptäckte Claës Edvard ett getingbo, förstörde han det genast, och då han inte ville bli biten, hade han uppfunnit en särskild håf, enkom för detta ändamål. Den var förfärdigad af Svanås smed och så inrättad, att när man trädt den öfver getingbot, klämdes den igen af en lucka, så att getingarna blefvo instängda i håfven och därigenom ofarliga. Efter en sådan fångst dränkte

Claës Edvard egenhändigt arffienden i skållhett vatten.

Äfven om vintern hade baronen sina nöjen, hvari han icke tålde att störas. Han lade giller för räf, och han kunde hålla på med detta utan att förtröttas, äfven om under veckor icke ens ett räfspår i närheten af åteln gaf honom någon uppmuntran. En gång hade det händt, att en varg en smällkall vinternatt fastnat i saxen. Dess skinn hängde ännu, omsorgsfullt beredt, som väggprydnad i herrummet på Svanå. Med lagom blygsamhet kunde baronen göra nya gäster uppmärksamma på denna raritet och berätta sin bragd.

Åt allt detta smålog Maja i mjugg. Men hvad hon uppriktigt beundrade, det var mannens färdighet vid svarfstolen. Aldrig var Claës Edvard vid bättre lynne, än när han trampade den. De raraste småting trollades fram under hans skickliga händer både till nytta och nöje. De långa vinteraftnarna trifdes han lika bra vid svarfstolen som Maja i väfkammaren. Röd, liflig och rapp i vändningarna arbetade han, och medan spånorna föllo, gnolade han tyst på ofattbara melodier. Aldrig tyckte Maja bättre om sin man, än när hon såg honom då.

Ingenting fanns för öfrigt för hvilket Maja

var Claës Edvard mera tacksam än för att Svanå var så vackert som det var. Vid första anblicken betog henne stället. På en ö låg gården, en icke alltför liten ö, hvilken med en lång brygga var förenad med fasta landet. Ensam tyckte hon om att gå i den underbara parken. Ty när Claës Edvard var med, blef naturen aldrig för Maja, hvad den eljest var. Nere vid stranden stodo barrträden blandade med höga, hängande björkar, och ju närmare man kom byggnaden, desto jämnare och mera vårdade blefvo gräsmattorna. Brokiga, låga bladväxter och kantblommor hade här aflöst de gammalmodiga löfkojorna, pelargonierna, luktärterna och astrarna. Midt på planens sluttning växte en väldig kastanj, och mot det gröna löfverket skimrade blodbokens roströda blad. På den låga kullen höjde sig byggningen, allvarlig och sluten, men med ett visst tycke af hemtrefnad. I parken fanns fågelsång och solljus. Där doftade jorden, där glittrade morgondaggen. Och bortom parken låg, som Claës Edvard en gång berättat, en sjö, en liten böljeglad sjö, inramad i skiftande grönska. Hela sin barndom igenom hade Maja önskat, att hon kunnat flytta sjön närmare Torstorp eller Torstorp närmare sjön. På Svanå hade hon fått denna ungdomens önskan förverkligad.

Första gången som ett ord af missnöje eller längtan undslapp Maja inför hennes man, var just i denna park. Det var en varm sommardag. Hon gick där i sin ljusa muslinsklänning, under hvilken de hvita strumporna skymtade. Och hon retade sig öfver, att Claës Edvard beundrade henne med blicken vid hvarje steg. Sida vid sida följdes de åt på den smala stigen nere vid sjön. Långsamt och betänksamt gingo de där. Claës Edvard rökte en kort sjöskumspipa. Då och då stannade Maja och såg ut öfver vattnet, hvilket vätte mossan invid deras fötter.

Till sist tog Maja sin mans arm och gick länge tyst, så länge, att Claës Edvard lade märke därtill, tog pipan ur mun och frågade, hvad hon tänkte på.

Maja såg blixtsnabbt upp mot mannen, och en rodnad, hvilken hon fann besvärlig, gjorde hennes kinder heta.

— Ack, sade hon. Det är sådana där tankar, som komma och gå.

— Hvilka tankar? envisades Claës Edvard.

— Vet man det alltid? svarade Maja. Det kan komma något, som är som längtan. Känner du aldrig sådant?

Mannen sökte sin hustrus ansikte med blicken, men han kunde ej se allt, så som han

ville, emedan hattens gula brätten skymde. Han såg blott rodnaden, som spridde sig ned mot hennes hvita hals. Och han kände sig förstämd och orolig. Till sist sade han:

— Är du missnöjd med mig?

— Med dig? genmälde Maja. Hur kommer du på det?

Claës Edvard svarade icke på detta. Det var just hans sjuka punkt. Alltid trodde han, att hustrun måste vara missbelåten med honom. Höga tankar om sig själf hade han ej. Kärfvare än han ville, svarade han därför, icke utan ett ironiskt leende, som missklädde hans drag:

— Längtan försöker jag kufva. Det har jag funnit mig bäst af.

Maja var icke nöjd med svaret, utan frågade en smula häftigt:

— Hvarför tror du alltid, att jag inte är nöjd med dig? Mina tankar flyga så lätt och på så mycket. Ger jag dig skäl till sådant?

— Kanske inte, svarade mannen. Men jag har så lätt för att tro, att andra äro missnöjda med mig.

Maja teg. Det föreföll henne med ens, som hade mannen rätt. Och som hade hustruns tanke träffat hans, utbrast Claës Edvard:

— Du svarar inte. Nog önskar du ibland, att jag skulle vara annorlunda än jag är?

Maja hade velat draga sin arm ur hans och svara ja. Hon hade velat rycka honom i armen som för att väcka honom. Genom en plötslig impuls bröt något af klarhet in öfver henne. Men hon ville inte se detta, vågade inte, kände obevekligt och skarpt, som om något skurit inom henne, att det hon längtade efter, fanns ej hos denne man, hvilken aldrig skänkte henne en smekning utanför sängkammarens stängda dörrar. Allt som var lätt, luftigt och fantasifullt inom henne, fladdrade på fjärilsvingar rundt i hennes själ som i en bur, och något af vingarnas stoft var det som föll.

Så stark var emellertid i detta ögonblick hennes självbevarelsedrift, att hon förnekade sitt eget jag och vek undan. Ifrigt svarade hon:

— Å nej, å nej. Så är det inte alls. Men jag menar — nog måtte du förstå längtan, du, som har rest så mycket? Hvarför reste du annars?

— Jag reste för att lära och se och för att jag var tvungen. Det var min far som skickade ut mig. Kanske tyckte han, att jag hade för litet af den vara, som kallas längtan, och ville väcka det hos mig. Min far var af ett rörligare

temperament, nästan som du själf, tillade han leende.

Därefter blef han plötsligt allvarsam, som hade minnet pinat honom.

— Min far tyckte aldrig om mig, sade han kort.

Maja förstod, att en fara glidit henne förbi, men hon kände att faran fanns kvar och alltid skulle finnas. Djupt inne i hennes blod lurade den. Som ett mörkt sus från fjärran, kunde hon höra den mullra inom sig. Men hela tiden talade hon för att döfva dess stämma. Hon talade om mannens resor, till dess att hon fick honom intresserad och han började berätta.

Han berättade om London och British Museum, om dockorna och fattigkvarteren, om vilda scener, till hvilka han varit vittne, när han var ung och gick omkring där, ledsagad af en detektiv, endast för nöjet att se.

Orosfågeln inom Maja tystnade under detta och satte sig till ro. Klart och lugnt såg hon upp mot mannen. Det han berättade, intresserade henne verkligen.

VIII.

Med en lång badhandduk hängande öfver axeln och följd af de oundvikliga hundarna gick baronen ett par dagar efter detta samtal fram och åter i parken i väntan på badhusnyckeln. Frisk och sval kom Maja från badet. När de möttes, vände Claës Edvard och gick småpratande vid hennes sida uppför sluttningen.

Maja kände, hur han åt henne med ögonen och blef illa till mods.

— Hvarför ser du alltid på mig som du nu gör? frågade hon en smula retligt.

— Se dig i spegeln, så finner du förklaringen, svarade mannen.

— Usch, sade Maja. Alltid tänker du också på mitt utseende. Hvarför talar du aldrig i stället om dig själf?

Baronen ryckte till, som om han blifvit stungen af ett bi. Häpen betraktade han hustrun.

— Tala om mig själf har jag aldrig kunnat, svarade han.

Maja blef ifrigare.

— Jag talar om allt, sade hon. Om far och mor, om farmor, om allt hvad jag kan minnas.

— Men snälla Maja, utbrast han och stannade midt på trädgårdsgången, hvarför kommer du tillbaka till detta? Hvad menar du?

— Jag menar, det jag säger. Hvarför berättar du inte för mig om din ungdom, om dina föräldrar, om allting, som rör dig. Jag tänker så ofta på det. Men jag vet rakt ingenting om dig, mer än att du är min man.

Baronen gick långsamt vidare.

— Men du — du bara tiger. Ibland ville jag slå dig för det.

Då mörknade baronens ansikte, och hans blick gled förbi hustrun.

— Du har den gåfvan, sade han. Men det är också lättare för dig. Jag fann dig i ditt hem, omgifven af de dina. Jag lärde känna din far, innan jag ens såg dig. Din styfmor hör till mina få barndomsminnen.

— Har du varit kär i henne?

Frågan kom snabbt, obehärskadt.

— Absolut inte, kom svaret. Kär i Alice! Det skulle jag aldrig ha vågat. Gud bevare mig!

Maja brast i skratt.

— Men i mig vågade du bli kär?

Claës Edvard såg brydd ut.

— Det var någonting helt annat.

— Hur annat?

— Du skrattade aldrig åt mig, svarade Claës Edvard.

Så fort mannen sade något sådant, rörde han Maja öfver all beskrifning.

— Du är söt, Claës, sade hon. Vet du, att du är söt?

— Nej, svarade Claës Edvard. Det vet jag inte. Jag vet bara, att jag aldrig hållit af någon, innan jag träffade dig.

Minnen af oskyldiga barndomssvärmerier, byten af hårlockar, souvenirer af pressade blommor, flickvänskap och tånad drogo genom Majas själ. Hon såg på sin man, och något som en snabb undran vaknade inom henne, en undran, att någon kunde vara så fattig.

— Har du aldrig haft en vän? frågade hon hastigt.

— Jo, en gång, svarade han. Men honom får du nog aldrig se.

Därmed tvärtystnade han, och det var tydligt att han vidrört ett smärtsamt minne.

— Kanske kommer han ändå en dag, återtog han. Förr plägade han komma.

Maja greps vid dessa ord af ett oändligt medlidande. Hon kände det, som hade hon genom dessa ord kommit mannen närmare än förr. Det var egentligen icke orden. Det var tonen, i hvilken dessa ord blifvit sagda. Hon såg plötsligt, så klart som hon aldrig sett det förr, hur svårt han hade att närma sig människor. Det var som en trollring omkring honom, hvilken fjärmade andra och band honom själf. Denna trollring ville hon genombryta. Och det var hon, som måste taga första steget, då han icke gjorde det. Blixtsnabbt flög frågan öfver hennes läppar, andlöst väntade hon på svar.

— Hur kom ni ifrån hvarandra?

Maja kände det, som hade hon utfört ett vågstycke.

— Hur vi kom ifrån hvarandra? upprepade Claës Edvard.

Det såg ut, som måste han besinna sig, som visste han det icke rätt.

— Det var pengar, sade han till sist med en grimas.

— Pengar? upprepade Maja oförstående.

— Ja, pengar, svarade mannen i retlig ton.

Det var tydligt, att han icke ville inlåta

sig vidare på ämnet. Som en förklaring tillade han:

— Min vän hade ovanligt utpräglade hedersbegrepp, och han var mycket ömtålig.

Maja kände sig till mods, som hade hon fått en tillrättavisning. Häri tog hon visserligen fel. Ty längtan att få meddela sig brann hos Claës Edvard säkert starkare än begäret att få veta hos henne själf. Men vanan att tiga band hans tunga. Före sitt äktenskap hade han tegat, emedan han ingen haft, till hvilken han kunnat förtro sig. Efter det han blifvit gift, förblef han inbunden som förut, emedan han icke förmådde bryta sin egen tunghäfta. Claës Edvard hörde till de naturer, hvilka tidigt frysa till, tidigt mottaga af lifvet allt det, som hämmar, men synas sakna förmågan att tillägna sig det, hvilket befordrar själens växt. Vid hustruns ord rörde sig inom honom allt som ägt lif en gång, men stelnat för tidigt. Han blef vresig, emedan han kände smärta vid beröringen. Maja å sin sida fann, att hon blifvit afsnäst. Hon mätte mannens förtegenhet efter den värme, som tvingat henne att fråga. Tillbakastött kände hon sig, och en begynnande kyla fyllde hennes själ.

— Jag duger väl bara att se på, sade hon.

Förstämd stod Claës Edvard och såg efter

sin hustru, där hon spänstig och smärt försvann på gången upp till boningshuset. Därefter gick han långsamt ned mot badhuset, och han dröjde länge borta. Två gånger måste huspigan låta gonggongen ljuda, innan han ändtligen kom.

Denna dag undveko de båda makarna hvarandra. Maja arbetade i trädgården. Hela eftermiddagen gick hon omkring där i sitt blåa förkläde och med handskar på händerna, satte nya plantor och vattnade, emedan torkan varit svår:

På aftonen började glesa droppar att falla. Det såg ut som kände naturen själf, hur väl regnet behöfdes och ansträngde sig för att hjälpa den törstiga jorden. I en halftimme och mera föllo de glesa dropparna, men de förmådde ej genomtränga trädens löfverk, ej heller tränga ned genom de gulnade gräsmattorna. Under träden syntes stora torra fläckar. Endast sandplanen på gården hade mörknat.

Ute i skymningen stod Maja och insöp med vidgade näsborrar den friska doften af denna fuktighet, hvilken icke mäktade att gifva jorden sitt. En tung, obeskriflig längtan kom öfver henne, en förnimmelse af obotlig tomhet och ensamhet, en tyngdkänsla, så förlamande, att hon velat gå bort i ensamheten för att få gråta. Hon tyckte sig vara som ett med den törstande

jorden, hvilken försmäktade under en himmel, som ingenting gaf. Rundt om henne stodo träd och buskar i skymningens obeskrifliga stillhet. Från dem kom den underbara doft, som de fattiga dropparna lockat fram.

Det föreföll Maja, som ginge hon i sömnen, när hon tog vägen upp till den gröna spjälsoffan under gafveln, där hennes man satt, läsande i skymningen.

— Du ska inte vara ond på mig, Claës Edvard, sade hon.

Förvånad såg han upp.

— Men jag är ju inte ond, svarade han.

Maja skakade på hufvudet.

— Nej, ond är du nog inte. Men det får ej vara mellan oss, som det varit i dag. Allt blir så tomt.

Claës Edvard lade bort boken och böjde sig framåt.

— Barn, sade han.

Maja stod där skälfvande i ångest. Det hon väntade på, kom ju icke.

— En hustru vill veta något om sin man, sade hon. En hustru vill veta mycket. Jag begär ju inte att få veta allt. Men det är så svårt att bli stött tillbaka.

Claës Edvard var inte vuxen denna situation. Själf hade han gjort upp sin räkning med lifvet eller trodde sig ha gjort det. Att något bundet fanns inom honom, som längtade att bli fritt, det visste han mycket väl. Men han önskade icke att påminnas om den saken. Nog hade också han haft illusioner en gång. Men dem hade han begraft, innan han gifte sig, och han vill ej, att äktenskapet skulle väcka dem ånyo.

Därför svarade han vänligt, men fast:

— Jag är mycket olika dig. Försök att taga mig, sådan jag är.

— Det är ju det, jag vill, fortfor Maja. Jag vill just tycka om dig, sådan du är. Men därför måste jag också veta något.

Claës Edvard borde ha förstått, att hans hustru längtade efter en själ, som mötte hennes, och det hade kanske varit honom möjligt att vinna Maja. Men han vågade icke närma sig henne. För honom var det en trosartikel, att han ej borde gifva sin hustru ens en smekning, så länge någonting fanns, som stod emellan dem, vore detta också endast skuggan af en skugga.

Därför sade han lugnt:

— Jag håller af dig så mycket jag kan. Och när jag är förbehållsam, skall du inte tro, att det kommer af annat än den karaktär, som nu

en gång är min. Gif mig bara tid, så kommer det kanske.

Maja drog djupt efter andan.

— Hur länge är det, vi varit gifta nu? sporde hon.

Claës Edvard log och tänkte efter.

— Det är omkring tre år, så vidt jag minns, svarade han.

— Jag tycker, att då har jag väntat tåligt nog, svarade hon.

Mannen betraktade hustrun uppmärksamt. Han satt kvar på den låga soffan, och Majas ansikte var i skuggan. Han ansåg det vara bäst, om han ingenting mera sade just då och återtog långsamt läsningen. Men bokstäfverna började dansa för hans ögon. Den outrotliga misstro, hvilken han hyste till sig själf, var hans sjuka punkt, just den punkten hade hustrun vidrört, Claës Edvard kände, hur den började värka. Han suckade djupt, och med en känsla af obotlig maktlöshet, lät han tidningen sjunka.

Det låg något emellan dem, något som ingen kunde komma öfver. Två oförenliga naturer förstenades långsamt bredvid hvarandra. Han räknade för mycket, och hon räknade icke alls eller kanske för litet. Tyst, skumt och kvalmigt var allt omkring dem.

Plötsligt reste sig Maja, gick fram och kysste med kalla läppar mannens panna.

— God natt, sade hon.

Han tryckte flyktigt hennes hand. Det berörde honom oangenämnt, att hustrun gick så hastigt, som ville hon komma ifrån honom.

Maja somnade genast, och hela denna natt måtte hennes själ ha varit borta. Hon drömde ingenting bestämdt, såg inga ansikten eller människor i drömmen. Men världen omkring henne var plötsligt en annan. Långt borta i gamla dagar befann hon sig. Farmor gick frisk och sund bland dem, och fadern var inte gift. Hemma på Torstorp var hon själf och i ett sällsamt sken sväfvade hennes själ. Fågelsång ljöd i hennes öron och suset af stora träd.

När Maja vaknade, trodde hon, att hon var hemma igen, och hon väntade att få höra vällingsklockan ringa. Gardinen för fönstret var icke neddragen. Löfverket rörde sig därutanför mot en blå himmel, och Maja inbillade sig att det var Torstorps träd hon såg. Något sällsammare hade aldrig händt Maja. Länge låg hon vaken, innan hon kunde fatta, att allt detta, som hon erfarit så lifligt, verkligen var en dröm.

När hon kom ned till frukosten, var hon ännu så fylld af drömmen, att hon helt och

hållet hade glömt allt det, som under den föregående dagen hade händt.

Därför sade hon tveklöst:

— Jag vill gärna fara hem på ett par dagar till Torstorp.

Vid dessa ord mulnade Claës Edvard, och i samma nu vaknade inom henne själf minnet. Maja förstod med ens hur oöfverlagdt hon handlat, förstod, hur denna önskan måste såra mannen, när den uttalades just nu. I ren förtviflan sökte hon att gifva en förklaring och grep den sämsta hon kunde välja i det hon sade rent ut:

— Jag har drömt så besynnerligt om dem på Torstorp i natt.

— Hvad har du drömt då? frågade Claës Edvard.

— Det vet jag inte. Jag vet bara, att jag drömt om dem alla. Det var, som om jag varit hemma igen, långt innan allting som nu är, hade skett.

Aldrig trodde Maja, att hon hos mannen skulle få se en så förunderlig blick som den, hvilken nu mötte hennes. Saken var den, att Claës Edvard denna gång förstått Maja bättre än hon förstod sig själf. »Hon längtar bort från mig,» tänkte han. Högt kom svaret:

— Du behöfver kanske hvila dig en smula ifrån ensamheten på Svanå.

— Ånej, svarade Maja. Det får du inte tro.

Majas lust att resa var nu alldeles borta. Hon önskade, att hon kunnat taga sina ord tillbaka. I stället hörde hon Claës Edvard fråga:

— Har du något emot, om jag följer med?

Maja böjde sig ned öfver sin tallrik och svarade:

— Då far vi väl i morgon, om du har tid.

Claës Edvard nickade. Men på eftermiddagen kom han upp till hustrun, som höll på att packa reskofferten och sade stillsamt:

— Jag hinner nog inte. Det blir bäst, att du reser ensam.

Maja försökte göra invändningar. Men Claës Edvard upprepade:

— Jag kan inte. Jag har inte tid.

Därmed gick han ned på sitt rum och visade sig inte förrän vid kvällsbordet.

Hela aftonen satt han tyst och förströdd. Maja såg, att det var något särskildt som sysselsatte honom. Ut och in gick han, som om han ingenstädes funnit hvila. Till sist försvann han i trädgården och återkom med ett helt fång af årstidens alla olika blommor. Ute på stentrappan ordnade han dem konstmässigt, och när

han bundit dem samman med bast, kom han in till Maja och bad henne taga dem med sig som resbukett.

Med ett uttryck af den största förlägenhet blef han stående och betraktade sin hustru. Maja förde buketten mot sitt ansikte och visste ett ögonblick icke, hur hon skulle bete sig. Då sade Claës Edvard plötsligt, andfådt:

— Det är något, jag ville be dig om.

Hans min blef vid dessa ord så högtidlig, att Maja nästan kände sig en smula rädd.

— Det är bara en lock af ditt hår, sade baronen och försökte skratta. Men skrattet misslyckades, och klara tårar hängde i hans ögon.

— Nej, men Claës Edvard, utbrast Maja. Bed mig inte om det. Jag skulle bara skämmas.

— Skämmas?

— Ja, just det. Vi är ju man och hustru och inga barn.

Baronens ansikte blef högrödt, och hans ögon blinkade tätt.

— Du tycker alltså, att det är löjligt? sade han.

— Du får inte bli ond, Claës Edvard, sade Maja gråtfärdig. Jag kan inte hjälpa det.

Baronen lät frågan falla, men det skedde med en suck så djup, som hade det varit en mycket stor och viktig önskan, hvilken han sörjde öfver att icke se uppfylld. Instängd i sina tankar satt han hela kvällen och betraktade Maja, som fruktade han att aldrig få se henne mer.

IX.

I tre dagar stannade Maja på Torstorp, och under dessa dagar var det, som gick hon där ensam omkring och sökte efter sitt gamla hem. Så nytt var henne allt, så nytt så främmande.

Hon kom, när familjen stod i begrepp att sätta sig till kvällsbordet, och hon blef mottagen med öfverdrifna glädjeutbrott. Visserligen frågade henne styfmodern, sedan den första stormen lagt sig: »Barn då, hvar har du Claës Edvard?» Men fadern lade armen om hennes skuldra och hviskade: »Det skadar inte att få rå om dig ensam en gång.» På det ordet lefde Maja hela aftonen. Efter supén satt man i förmaket, och det ena ordet gaf det andra. Så reste sig Alice upp och bad Maja följa sig. In i barnkammaren gingo de, och barnkammaren var Majas gamla rum. Där stodo nu tre bäddar,

i två af dem syntes ljusa små hufvuden mot de hvita kuddarna. Där låg Hans med sitt lockiga hår, Hans, som redan var tre år och fick äta med vid stora bordet. Där låg Eva Ulrika, som ännu icke nått upp till ett halft, var klädd i mössa och sof i korgvaggan. Den tredje bädden stod tom och tillhörde sköterskan.

Hviskande lutade sig Alice och Maja ned öfver bäddarna, och Maja måste kyssa Hans, som grimaserade styggt i sömnen och sof vidare på andra sidan. Men lilla syster kysste hon icke, utan nöjde sig med att betrakta hennes lugna sömn. När Maja vände sig om för att gå, såg hon fadern stå på tröskeln. På hans läppar låg ett sorgmodigt leende. Han förde högra handen öfver sitt skägglösa ansikte och såg nöjd ut.

När de skildes åt för aftonen, hade Maja glömt Svanå. På gästrummet, där hon och hennes man förr plägat bo, satt hon länge i fönstret och njöt af att vara på Torstorp igen. Tidigt på morgonen var hon vaken. Hon rullade samman en handduk och smög sig ut. Ingen i hela huset var synlig. Ute på marken glittrade daggen i solskenet, och öfver ängarna lyfte dimman för morgonvinden. Maja gick hastigt utför trädgårdsgången. Hon såg ut öfver markerna

och tänkte flyktigt på den gamla sagan om allén. Bakom henne ringde vällingsklockan, kallande folket till den första frukosten. Hon gick längre bort i parken och stannade, där asparnas oroliga blad skälfde öfver stenarna, tog vägen utåt gärdena och ned till sjön. Det var långt att gå, och med alla hon mötte, måste hon växla hälsningar. Mer än en kallade henne ännu för fröken Maja. Till sist gick hon genom skogen, där ingen fanns att möta, och fann badvägen fram till klippan, som stupade ned i sjön.

Maja simmade väl och var stolt öfver sin färdighet, emedan den var ovanlig bland hennes kön. Mången kvinna vid denna tid tog ju ännu anstöt af blotta tanken på att simma ut i det fria. Maja sam långt utåt sjön. Hon njöt af att känna välde öfver sin kropp, hon njöt af morgonens friska kyla och af skogens stillhet. Fram öfver granarnas spegelbilder sam hon, och längst in i den mörka viken fann hon platsen, där de hvita näckrosorna växte. Ett helt fång plockade hon för att bära hem, och på klippan satt hon länge, njutande af solstrålarna, som smekte hennes spänstiga lemmar. Hon hade god tid. Frukosten hade blifvit framflyttad till klockan nio. Det var Alice, som ville ha det så.

När Maja varm och solstekt kom in till frukostbordet, fann hon endast Alice, mamsell Vall och Hans där före sig.

— Matts äter alltid ensam klockan åtta, upplyste Alice.

När Maja på förmiddagen blef ensam med styfmodern, frågade hon efter orsaken.

Alice suckade, och för första gången lade Maja märke till, att äktenskapet hade förändrat henne.

— Matts äter helst ensam, sade Alice.

Ett besynnerligt leende flög öfver hennes ansikte.

— Han har allt blifvit förändrad, fortfor hon. Har du inte märkt det? Nej, det är sant. Du ser honom ju hvar gång så kort. Du märker det kanske inte.

Alice lämnade ämnet, men fortfor att tala. Hon talade om hushållet och pigorna, och ladugården och om sällskapslifvet på orten. Hon talade om prästens och de öfriga grannarna, om sin egen far och mor och sina fullväxta syskon. Maja lät då och då ett ord falla. Mera behöfdes icke, och till mera fick hon aldrig andrum. Alice tyckte bäst om att tala själf. En ström af ord rann städse öfver hennes läppar,

och från hennes person utstrålade en oro, som syntes meddela sig åt hela huset.

— Vi få snart mera främmande, sade hon. Känner du faster Lotta? Hon är riktig faster till din man. För närvarande är hon på Lilla Mo. Jag har bjudit henne hit, och hon kommer en af dagarna.

Maja hann aldrig att svara, och Alice gaf henne också föga tid därtill. Medan styfmodern talade vidare, tyckte hon sig minnas, att hon sett den omtalade faster Lotta på sitt eget bröllop. Men då hade allting glidit henne förbi, så att hon efteråt glömt de ansikten, hvilka hon då såg för första gången.

— Är inte faster Lotta mycket liten och mycket snäll? frågade hon.

— Hon är det minsta, Gud har skapat, svarade Alice. Och nog är hon snäll. Men det är ändå alltid besvär med gäster.

Alice glömde faster Lotta för andra ämnen. Men hela förmiddagen fick Maja vänta på att fadern skulle visa sig. Först när middagen var färdig, kom han brådskande och upptagen från kontoret, åt och drack under tystnad och gick sedan in till sig för att sofva middag. Därefter visade han sig först en stund före aftonmåltiden. Då var han blid och vänlig, men satt mest

tyst i en vrå för sig och lät röken bolma ut ur vänstra mungipan.

Så förgick den första dagen och den andra. Maja tyckte sig gå omkring i en värld af ständig oro, och hon förvånade sig mer och mer öfver styfmodern. Hvar fanns nu den fina salongsdamen med sin engelska typ och det vackra leendet? Hon hade förvandlats till en bråkig, rastlöst sysselsatt husmor, hvilken gled från köket ned i källaren, från källaren upp på vinden, därifrån ut i visthuset, städse med samma släpiga långsamhet. Aldrig lade hon hand vid något arbete, aldrig syntes hon sysselsatt med något bestämdt. Och dock kände man, att öfverallt var det hon, som styrde. Det var ett rent underverk, hur denna apatiska dam kunde sätta fart i alla andra, utom sig själf. Alice syntes besitta en trollmakt, hvilken satte alla andra i rörelse. Men det var inte farmors myndiga ro och klara lugn. Det var en otålig ande, som icke unnade någon att hvila, emedan hon aldrig hade ro själf.

— Ack, sade hon en gång och såg ned på sin förmiddagsdräkt, jag hinner aldrig göra mig i ordning, som jag ville.

Maja rodnade. Och hon betraktade med ovilja styfmoderns vårdslösade dräkt och frisyr.

Ett harmset medlidande med fadern uppfyllde henne.

— Det går så, när man blir gift, fortfor Alice. Det är barn och pigor och pigor och barn från morgon till kväll. Men själen, min goda Maja? Hvart tar själen vägen?

Alice skakade de långa blonda kanonlockarna, som ringlade sig på båda sidor om hennes varma kinder. Därefter gick hon upp och ringde för att fullfölja sitt dagliga arbete med att hålla en husmamsell och sex pigor i oafbruten verksamhet.

Ingen skulle emellertid ha kunnat se på Matts Holt, om han vantrifdes i detta sakernas läge eller icke. Snarare såg det ut, som om han beundrat hustrun för hennes outtröttliga verksamhetslust.

Men Maja plågades af sitt gamla hem, där allting förr hade gått så tyst och utan buller. För hvar dag, som gick, märkte hon, att det första goda intrycket icke varit annat än hennes egen väntans bedrägliga illusion. När hon ville ha frid, gick hon in till farmor. Ingen annan fläck i det stora huset var sig lik, men här vågade ingen bullra. Här härskade tystnaden, här satt farmor dagen lång och blundade i sin stora stol. De stunder, hon slog upp sina

ögon och kom ihåg, att hon ville träffa någon, voro numera lätt räknade. Midt emot henne satt gamla Marta med sin spetsiga näsa och sitt runda ansikte, som var alldeles rödt, sedan gumman en gång legat i rosfeber. Tålig satt hon vid fönstret och stickade, och var så van vid gamla nåden, att af henne hade Marta i hennes krafts dagar tålt allt, hårda ord och snäsor, ja, efter hvad ryktet ville veta, till och med örfilar, Nu var det Marta, som hade öfvertaget, in i det sista höll hon ut. För henne fanns ingenting på hela jorden, som ägde värde, mer än denna gamla matmoder, hvilken sedan åratal stred med döden. När Maja kom in, reste Marta sig och gick ut för att få litet luft.

Maja stannade gärna inne hos farmor. En dag, när hon kom in, hviskade Marta:

— Nu tror jag, hon vaknar upp en stund. Jag har mina gamla märken och de slå sällan fel.

Därmed gick Marta, och när en stund hade gått, började farmor verkligen hosta. Därefter såg hon upp, och utan att visa någon förvåning, sade hon:

— Är du där, min flicka?

Farmor trodde sig tydligen vara långt tillbaka i tiden, och att hon och Maja träffats i går och alla dagar, alldeles som förr.

Maja svarade:

— Jag kom i förrgår, farmor.

Farmor ansträngde sig en stund att reda sina tankar. Plötsligt lyste hennes ansikte upp. Det var gammalt och liksom urgräfdt, men ögonen blickade klart.

— Se efter, om dörren är stängd, sade hon.

Då Maja dröjde, kom det med något af den gamla retligheten:

— Gör som jag säger.

När Maja uppfyllt hennes önskan, vinkade hon hemlighetsfullt åt sondottern att komma närmare och sade:

— Hur har du det där borta, där du nu är? Är han snäll mot dig?

Maja klappade den gamla på handen, som för att lugna ett barn.

— Ja, smålog hon, han är mycket snäll, mycket för snäll mot mig.

Farmor nickade:

— Det var väl det. Jag minns honom inte.

Därpå kom det hastigt och torrt:

— Hur var det? Fick du inte ett barn?

— Nej, kära farmor, svarade Maja.

— Det var illa, svarade den gamla. Mycket illa.

Farmor hviskade fram orden och såg mot dörren, som fruktade hon, att någon kunde höra dem.

— Den andra, sade hon och pekade på måfå utåt våningen, hon får barn.

Därpå tillade hon:

— Jag trodde, allting skulle bli så bra. Men det blef inte bra.

Efter dessa ord tystnade farmor och återföll i sin stumma dvala. Hvad hon velat säga, var oåtkomligt nu. Ingen makt på jorden kunde locka fram hemligheten. Lika gärna hade Maja kunnat fråga en död.

Tyst smög Maja ut och kallade in Marta. Men farmors ord förföljde henne. Under intrycket af dem kände hon sig ännu mera främmande hemma. De dagar, hon hade kvar, syntes henne plötsligt som en evighet. Hon längtade bort, och samtidigt längtade hon efter, att fadern skulle få tid med henne.

Men Matts Holt såg ut, som om han glömt, att dottern fanns där. Först då Alice den sista middagen sade: »Ja, i dag far Maja ifrån oss,» slog han upp ögonen med ett sällsamt uttryck af vemod, och när middagen var förbi, vinkade han åt dottern, att han ville henne något.

Matts Holt gick förut in på sitt rum, och Maja följde honom. Där stängde han noga dörren och gick fram till chiffonjén, slog ned klaffen och gaf sig till att leta i lådorna. Maja stod och såg sig om i rummet, men hann icke se, hvad det var, som hon saknade därinne.

— Det var något, jag ville ge dig, sade Matts.

Därmed räckte han henne ett väl inlagdt paket.

— Det är din mors båda porträtt, sade Matts. Jag trodde, du skulle tycka om att ha dem.

— Vill far ge bort dem?

Maja gjorde en rörelse, som ville hon lägga paketet ifrån sig. Men fadern hindrade henne.

— Tag dem, sade han hastigt. Tag dem. Alice tycker inte om att se dem, och det är ju helt naturligt. Därför har jag tagit ned dem från väggen och gömt dem åt dig.

— Ja, men de hängde ju alltid här, invände Maja.

— Först ja.

Matts log en smula beskt.

— Människor förändras med åren, fortfor han. Gå upp till dig med dem. Annars kan det bli tårar.

Han sköt dottern ut genom dörren. Maja hann icke ens tacka.

Gåtfullt var henne det hela. Svartsjuka var henne främmande liksom kärleken själf. Maja visste, att en gång till kunde hon ej träffa fadern ensam, klockan fem skulle vagnen vara framme.

Alice och hon sutto därefter ensamma ute på gårdsplanen, och Maja kunde icke taga sina ögon från hennes lugna ansikte med det blonda, praktfulla håret och den lilla röda munnen. Hur var det möjligt, att denna kvinna kunnat få en sådan makt öfver fadern, att han för hennes skull tog bort sin första hustrus bild från väggen? Och hur kunde Alice med sitt apatiska yttre och sin oroliga verksamhetsdrift komma fram med en sådan önskan?

Alice satt där i sin bästa stass med hårklädsel och långa lockar, som föllo ned på båda sidor om den hvita halsen. Hennes toalett till middagen var lika omsorgsfull, som hennes förmiddagsdräkt var vårdslösad. Hon talade i ett, långsamt och utan uppehåll. Maja hörde knappt efter, förrän hon plötsligt utbrast:

— Det är minsann inte så lätt att vara gift, som man tror i ungdomen. Din far lider af sitt lynne, och vi lida däraf alla. Om förmiddagarna

vågar man knappast tala med honom. Och ändå är han så god.

Detta förtroende kom plötsligt, oöfverlagdt som allting, hvad Alice sade eller företog sig. I nästa ögonblick syntes hon ha glömt sina egna ord. Hon tystnade tvärt och lyssnade nedåt allén.

— Det kommer en vagn, utbrast hon. Det är bestämdt gumman Lotta.

Därmed försvann hon in i byggningen och i nästa ögonblick rullade en dammig resvagn fram för trappan. I åkdonet satt en helt liten dam, midt i sommaren insvept i flor och schalar. Redan långt innan vagnen stannat, stack en kort arm ut öfver fotsacken och en liten hand började vifta. Nu kom huspigan springande och hjälpte den gamla. Strax efter seglade Alice henne majestätiskt till mötes.

Välkomsthälsning och afsked kommo denna gång alltför nära inpå hvartannat. Knappt hade resvagnen kört bort, förrän Majas vagn körde fram. Rak och ståtlig, med mustascher och runda polisonger som på en gammal brukspatron satt Andersson på bocken och skyldrade med piskan.

Maja kunde ej taga sina ögon från den nykomna. Och denna gamla dam å sin sida, gick

henne till mötes, som voro de gamla bekanta. När Maja ville niga djupt, som man gör för en vördad släkting, tog den lilla gumman henne utan vidare i famn och kysste henne.

— Jag är ju din gamla faster, sade hon, eftersom jag är Claës Edvards. Jag känner Svanå bättre än du. Ty ända till på den allra sista tiden har jag bott på Svanå minst en gång om året.

Därpå sköt hon Maja på en armslängd ifrån sig och sade fryntligt:

— Jaså, man ser så ut nu för tiden. Inte visste jag, att du var här.

Maja log till svar. Den gamlas frimodiga sätt meddelade sig åt henne.

— Hvarför i all världen har faster då inte kommit till Claës Edvard och mig? frågade hon. Är det jag, som skrämmer bort Claës Edvards släktingar?

— Nej, min unge, utbrast den lilla gumman. Men man far väl inte och stör nygifta. Åtminstone inte jag.

— Herre Gud, faster! Claës Edvard och jag har ju varit gifta i snart fyra år, svarade Maja leende. Då är man väl inte nygift.

Faster Lotta betraktade Maja en stund så

skarpt, som det var möjligt för en så rund, god och vänlig liten varelse. Därpå genmälde hon:

— Jag fick inte behålla min Alexis mer än i sex år. Men aldrig minns jag någon dag, då vi inte voro nygifta. Och hade jag honom kvar, vore vi nygifta än. Jaha! Det kan du lita på.

Matts Holt kom vid dessa ord utför trappan och välkomnade den nya gästen. Han skrattade högt åt hennes ord, Alice skrattade också, och Maja måste instämma. Men inom henne lät det, som hade en ostämd sträng skorrande klungit in i detta varma skratt.

En stund senare satt hon själf reskládd i vagnen. Alla trängdes omkring den för att taga farväl. Slutligen sade faster Lotta:

— Den här gången slipper du mig inte. I höst kommer jag och ser, hur ni har det. Jag skref i går till Claës Edvard.

Därmed for Maja, full af stridiga känslor, från Torstorp.

X.

Den sjätte dagen efter hennes afresa väntades Maja hem till Svanå, och från tidigt på morgonen var baronen i rörelse för att värdigt kunna mottaga sin hustru. Hade han vågat, skulle han hafva rest henne en äreport. Ty hans hjärta var fullt, och det fanns inga gränser för den heder, han önskade visa henne.

Men baronen hade en känsla af, att om han byggde en äreport, skulle det kunna hända, att Maja fann honom komisk. Och för intet pris önskade han vid hemkomsten framkalla detta Majas löje, som redan vid afresan beredt honom en desillusion. Minnet af hennes förlägna skratt, när han bad henne om hårlocken, hade varit honom mer än nog under de dagar, hon varit borta. Hennes förlägenhet förstod han. Hon var brydd öfver att nödgas skratta åt sin man. Och hennes skratt? Å, han för-

stod också det mycket väl. Hur skulle hon kunna förstå honom? Hur skulle hon öfver hufvud någonsin kunna förstå en så löjlig natur som hans? Baronen begärde icke ens något sådant. När allt kom omkring, var det fullt naturligt. Claës Edvard hade aldrig vågat hoppas att kunna ingifva sin hustru en svärmisk kärlek, sådan som han hyste för henne. Han var fullt tillfreds med, att han kunde kalla Maja sin, och att han nu fick gå som han gjorde och vänta henne åter till hemmet.

Nu stod emellertid salongen i festskrud, och själf hade Claës Edvard ordnat det hela. Öfverallt prunkade sommarens rosor. Den gamla ostindiska praktvasen var förvandlad till blomkruka och kring dess kant slingrade sig en sällsynt kaktus fullsatt med djupröda blommor. Eljest syntes i hela det stora rummet inga andra blommor än rosor. Gula, hvita, skära och röda rosor, den stora förnäma la France bredvid den fylliga, landtliga mossrosen. Claës Edvard hade själf plundrat grupper och rabatter på all denna rikedom, själf ordnat urvalet, själf bundit buketterna. Nu gick han och betraktade sina händers verk och fann det godt. Festligt strålade det stora praktgemaket just nu, när solen föll in och glänste öfver den förgyllda rokoko-

möbeln i grönt, öfver de stora och små taflorna af gamla mästare, som prydde väggarna. Claës Edvard hade en gång sagt, att just i detta rum ville han helst se sin hustru. Ty i intet annat fick hennes ansikte en så vacker ram. Han såg och såg, och den tunna bleka mustaschen gungade under hans rynkade näsa. Ty trots allt hvad han gjort, var han ej fullt belåten. Alla krukor, vaser och glas stodo fulla, men aldrig kunde han få rosor nog. Helst skulle han satt en bukett på toalettbordet i sängkammaren och strött ett fång rosenblad öfver hennes hvita kudde. Men det passade sig ej. Och åter kände baronen liksom i luften, hur Majas muntra skratt, det skratt, hvilket han fruktat mer än allt på jorden, som ett damoklessvärd sväfvade öfver hans hufvud.

Nej, nu måste han vara nöjd. Här fanns intet mera att göra.

Men dagen gick, ingen Maja kom och baronen fick äta sin middag ensam. Eftermiddagens timmar släpade sig långsamt fram, och ännu hördes ej vagnsbullret och trampet af hästar på den långa träbron. Ännu när skymningen föll, var baronen ensam.

Då sjönk också hans glada tillförsikt, och alla de tunga tankar, hvilka fyllt honom under

de långa dagarna, sedan hans hustru reste, kommo åter med förnyad styrka.

I sitt yttre rum gick han och kunde icke längre behärska sin otålighet. Gardinerna lät han vara uppdragna, och genom rutorna kastade den tända taklampan ett skarpt sken ut öfver gårdens rundel. Baronen vandrade af och an på den smala gången mellan det stora bordet och bokhyllorna, som täckte rummets väggar. Under hans fötter knastrade tågmattan. På hvar sin dyna sofvo Bell och Snagg. På grund af fiendskapen voro de placerade så långt ifrån hvarandra som möjligt, så att baronen kom att gå från Snagg och till Bell, från Bell och till Snagg. Bell drömde tydligen. Han stönade i sömnen och lät stundom höra ett sömnigt gläfsande, hvilket tycktes betyda, att han var på jakt och gaf skall. Snagg åter sof arbetarens tunga sömn utan drömmar.

Till sist lockade Claës Edvard på råtthunden och öppnade dörren.

— Nu ska Snagg gå ut och hålla reda på råttorna, sade han.

Lydigt försvann hunden ut i mörkret med öronen på helspänn och tog vägen bortåt stallet.

Emellertid hade också Bell vaknat och ormade gäspande fram mot husbonden. Han

sträckte sin långa nos mot baronens ben, och Claës Edvard smekte honom.

— Hvarför dröjer matmor? jollrade han. Kan Bell säga mig, hvarför matmor dröjer?

Bell hade ingen upplysning att gifva, och husbonden tog hatt och käpp och gick ut, hack i häl följd af hunden. Ute på gården stod han stilla och lyssnade. Hela hans person var liksom förvandlad till ett stort lyssnande öra, hvilket sökte uppfånga bullret af en vagn, som kom närmare. Men intet ljud bröt den sorgliga tystnaden. Endast mot hans hvita hatt smällde vingen af en läderlapp, hvilken i tvära bukter flaxade kring hans hufvud i mörkret.

I hvarje ögonblick väntade Claës Edvard, att vagnen skulle komma. Därför vågade han i början ej aflägsna sig ifrån byggningen. Midt på gården stod han stilla, och framför honom satt Bell. Claës Edvard såg på Bell, och Bell såg på honom. Till sist började han tala till hunden, som om denne varit en människa.

— Du tycker om matmor, sade han. Men hon tycker inte om dig. Du och jag, Bell, vi få trösta hvarandra. Du är ju lik mig, du, och jag är lik dig. Kanske tycker hon inte om mig heller? Det är mycket möjligt. Eljest vore hon hemma för längesedan.

Claës Edvard fann själf, att där han nu stod, gjorde han en löjlig figur. Han tröttnade på att stå stilla, och han fick lust att gömma sig undan för att inte bli sedd ifrån köket. Med långa steg vandrade han ned mot parken, hack i häl följd af den trofasta Bell. Det såg ut, som hade han rent glömt, att vagnen kunde komma.

Claës Edvard stannade först, där Lill-sjön stängde vägen, och på bänken vid bron, som gick öfver till Björkholmen, satte han sig ned och stirrade, förtviflad öfver sin ensamhet, ut i mörkret.

En rasande svartsjuka fyllde honom. Det var icke, hvad man vanligen kallar svartsjuka. Inte ett ögonblick kunde det falla baronen in, att hans hustrus känslor eller tycken skulle kunna råka på afvägar. Det var en helt annan art af svartsjuka, och den riktade sig mot alla, mot kvinnor lika väl som mot män, mot hvem som helst, med hvilken Maja kom i beröring, ja, icke minst emot hennes egen familj. Hur kunde ej hennes ansikte stråla upp emot andra, hur förstod hon icke då att lyssna, hur flitigt talade hon icke själf! Som en fågels kvitter sjöng hennes stämma, kinderna fingo färg och hennes ögon glänste af lycka. Människans sällhet att vara andra nära omgaf henne som en osynlig gloria.

Vid sådana tillfällen kunde hennes man tänka: »Sådan har också jag sett henne en gång, men ju mera jag gifvit henne af kärlek, desto längre bort har hon kommit ifrån mig och det, som är mitt? Aldrig får jag se henne sådan mer.»

Just nu dundrade emellertid den långa bron under hästtramp och vagnsbuller, och Maja kom. Bell rusade upp med ett skall och sköt med långa hopp öfver gräsvallen upp mot gården. Claës Edvard följde honom. Han var ju långt borta i parken och hade i detta ögonblick rent af glömt, att Maja ännu kunde komma. Hastigt skyndade han efter hunden. Han gick inte längre. Han storsprang. Långt innan han nådde gården, hade vagnen redan kört till stallet. I vestibulen mötte han Malin, huspigan.

— Hvar är friherrinnan? stammade han.

— Friherrinnan är i matsalen.

Andfådd kom Claës Edvard dit in. Vid bordet stod hans hustru och hade redan börjat syssla med teköket, där glöden glänste genom mässingsgallret. Lugn och leende stod hon där. Vänligt och oberördt hälsade hon på sin man. Claës Edvards pulsar bultade, men han vågade icke närma sig hustrun för häftigt. Det föreföll honom, som mötte han i detta nu en ny kvinna.

Behärskad gick han fram och kysste så lugnt han förmådde Majas läppar.

Under hela aftonmåltiden satt Claës Edvard som på nålar, att den skulle ta slut. Som en dimma, hvilken lättar, blåste hans misstämning bort. Det återseende, som hägrat för honom, hade han icke upplefvat, men han sade sig själf, att så naturligt och lugnt, som allt kommit, var det tusen gånger bättre.

— Jag trodde inte, du skulle komma alls, sade han.

— Du har kanske väntat mig hela dagen? svarade Maja.

— Naturligtvis har jag väntat.

Majas tankar gingo helt andra vägar än mannens. Hon var ännu kvar på Torstorp och hon insåg, att om Torstorp borde hon icke tala för mycket just nu. Mannens blickar brände henne, och djupt i sitt hjärta kände hon, hur otacksam hon var.

Det värsta var, att Claës Edvard syntes förstå henne. Ty efter en stunds väntan frågade han:

— Hur var det hemma?

— Far har blifvit gammal, svarade hon. Och farmor sitter där som en lefvande död.

— Det var kanske bra, att du for då, sade Claës Edvard.

— Ja, inföll Maja lifligt. Tänk dig, jag fick ändå tala med farmor.

I samma ögonblick erinrade hon sig, hvad farmor sagt, och hennes kinder började hetta.

— Hvad sade hon dig? frågade mannen.

— Ingenting märkvärdigt, kom svaret hastigt. Jo, hon talade om Alice.

— Farmor tycker inte om henne, tillade hon leende.

När de ätit, steg Claës Edvard med en hemlighetsfull min upp från bordet och sprang upp i salongen. Där tände han ljusen i kronan och fann, att det vackra rummet verkade ännu bättre så. Förlägen stod han i skuggan bakom divansbordet, när Maja inträdde.

Bländad af ljusen och blommorna, stannade hon på tröskeln, och det kom tårar i hennes ögon. Här hade Claës Edvard gått och gjort stass för henne. Rosor, som var det bästa, hon visste! Maja vände sig rundt i rummet och i de stora trymåerna mötte hon öfverallt sig själf och rosorna, hvilka mångdubblades.

— Så mycket rosor, utbrast hon.

— Du har ju aldrig varit borta från mig förr, svarade Claës Edvard glädjestrålande.

Han rörde sig icke ur stället, stod blott

stilla och såg af idel hänryckning obeskrifligt lycklig och löjlig ut.

Maja gick från vas till vas, gick bland idel rosor, och inom henne växte känslan af att hon själf var den fattiga. Hennes glädje sjönk med hvarje steg. Helst hade hon velat gå bort i ensamheten för att få gråta. Hvarifrån kom just nu denna förstämning, då allt omkring henne var så ljust och så gladt? Hon kände sig ju icke längre glad, knappast tacksam, endast upprörd ända in i djupet af sin själ.

Hon tog en ljusröd la France och satte i sitt hår och en gul ros, hvarmed hon prydde Claës Edvards knapphål. När han kysste hennes hand till tack, blef hon förvirrad, och gripande de första ord, som föllo henne in, utbrast hon:

— Hvad du måtte vara lycklig, som kan tänka så på mig!

Orden stungo mannen bittert, utan att han kunde göra sig reda för orsaken. Men han hann icke grubbla öfver deras innebörd.

Maja förstod redan, att hon sagt något, som hon icke borde. »Ack,» tänkte hon, »min rappa tunga! Alltid kommer den ondt åstad.» Men nu ville hon göra det godt.

Hastigt, som i feber gick hon fram till sybordet, och i det hon lät sitt mjuka, bruna hår

falla ned, tog hon brodersaxen och klippte af en lock, som hon räckte Claës Edvard.

Det var långt mer, än han väntat. Men han tog icke locken.

— Bind om den, sade han. Det ska vara silke, rödt silke. Jag har så klumpiga fingrar.

Maja gjorde som han bad, drog en tråd ur en vacker, röd silkesdocka och band den om hårlocken. Högtidligt tog Claës Edvard emot den, och i det han öppnade en medaljong, hvilken innehöll ett miniatyrporträtt af hans mor, och som han städse bar vid urkedjan, gömde han locken där och knäppte igen medaljongen.

Skamsen nästan öfver sin handling, med en slitande känsla af tacksamhet och vemod, vände sig Maja bort. Hon kunde icke uthärda att se Claës Edvards öfversvallande glädje.

Länge sutto de dock båda kvar i festgemaket, och mycket behöfde de icke tala! Den strålande omgifningen gaf dem sysselsättning nog. Maja kände det först, som måste hon stanna för att icke såra Claës Edvard med att gå för tidigt. Men det slutade med, att hon satt där gärna. Så vackert var det stora rummet i sin doftande sommardräkt. Så väl kände hon sig till mods vid att veta, att hon gifvit den tack, hon förmådde.

Först nära midnatt skildes makarna. Claës Edvard hämtade en stol från tamburen för att släcka ljusen, och det sista Maja såg af sin man, när hon gick in genom sängkammardörren, var hans spända kinder och brådskande rörelser, där han stod på stolen och blåste ut ljusen i kristallkronan.

När hon blef ensam, föll Maja af ren öfverretning i gråt. Lutad mot toalettbordet grät hon tyst och bittert. Men så kom hon ihåg, att Claës Edvard kunde komma. Då torkade hon sina tårar och lät brådskande kläderna falla. Han fick inte se henne gråta. Det vore alltför grymt. Hon visste ej, hur fort hon hann ned under täcket och fick ljuset släkt.

Då knackade det sakta på dörren. Maja låg tyst och kunde ej förmå sig att svara. Med slutna ögon låg hon bortvänd, som hade hon redan fallit i sömn. Två gånger hörde hon mannen hviska sitt namn. Men hon kunde icke förmå sig att svara honom. Hon var rädd. Hon visste ju, att hade hon vändt sig om och svarat, skulle gråten fått fritt lopp och hon hade röjt sig.

Först när Claës Edvards tunga andetag sade henne, att han sof, blef Maja lugnare. Hon grät icke nu längre. Hon låg blott med stirrande ögon vaken och grubblade öfver sig själf.

Var hon så otacksam? Var hon så hård? Kunde hon icke ha varit öm och god emot sin man som förr? Var hon ej längre hans hustru?

Maja visste sig ingen råd. Ty hon förstod icke sig själf. Minnena af fadern, af styfmodern, af det gamla hemmet började spöka i hennes tankar. Till sist mindes hon också farmor och hvad den gamla hade sagt.

Den lilla scenen inne hos farmor började förfölja henne. Ord för ord kunde hon upprepa hvad den gamla haft att säga henne. Ord efter ord hade präglat sig in i hennes medvetande, under hela hemresan hade de ringt i hennes öron. Nu kommo de tillbaka och hindrade hennes sömn.

Maja försökte slå bort allt detta, försökte att med våld jaga tankarna på flykten. Ett ögonblick trodde hon också, att hon lyckats.

Då hörde hon plötsligt midt i tystnaden ånyo farmors tvära fråga:

— Hur var det? Fick du inte ett barn?

Och därefter hennes bestämda:

— Det var illa det, mycket illa.

I mörkret vände Maja om dessa ord, så att de bildade en fråga:

— Var det verkligen så illa?

Ur hela hennes varelse ljöd svaret i ett enda förtvifladt:

— Nej.

Och medan Maja grubblade på detta, somnade hon bort från sina tankar och sof godt, som det barn hon ännu var.

XI.

Maja hade otvifvelaktigt rätt i sitt intryck, att fadern blifvit gammal. Men orsaken var henne omöjlig att ana. Ty åt ingen förtrodde han, att den rike Matts Holt led af penningbekymmer.

Den borgensförbindelse, hvilken han i sin tid iklädt sig, hade börjat spöka i hans minne och lämnade honom numera ingen ro, hvarken natt eller dag. Rykten hade nämligen börjat komma till hans öron, rykten, hvilka förstärktes och icke kunde tystas ned. De gällde patron Grell på Fagerås, som hade det trångt. De nämnde äfven brukspatron Lammers på Loboholm, som var till åren och när som helst kunde duka under för sitt gamla hjärtfel. Ryktena lämnade icke heller hans nya släktingar oantastade. Gubben Osborne på Lilla Mo hade gjort stora förluster på sina söner. Hvad han ägde

eller icke visste igen, knappast ens han själf. Och med dessa tre mäns öden var Matts Holts oskiljaktigt förbundet, tack vare den lättsinnigt åtagna borgensförbindelsen vid tiden för hans giftermål. Med dem stod han eller föll.

Hustrun kunde i detta hans betryck icke vara Matts till någon hjälp. Alice var en alltigenom konventionell kvinna, och allt hvad hon tänkte, sade och gjorde, bar prägeln däraf. Kort hade det rus varat, som förblindat Matts. När hans son var född, hade fjällen fallit från hans ögon. Resignerad fann han sig i sitt öde, men en god man var han numera icke, knappast en vänlig. Med ett slags bitter ironi tänkte han mestadels på hustrun, och i sitt sinne jämförde han städse den hustru, han fått, med den, hvilken han förlorat. Att gå till Alice för att få stöd i den olycka, hvilken drabbat honom, föll honom icke in.

Olyckan var för öfrigt i dessa tider epidemisk. Att gå i granngårdarna och söka hjälp lönade sig icke. Hvar och en hade nog och öfvernog med att hjälpa sig själf.

I likhet med många andra kände äfven Matts Holt, att tiden ej längre var sig lik. Hur olik den i själfva verket blifvit förgångna skeden, anade han, lika litet som någon annan af hans

gelikar. Men den ständiga fruktan, hvari han lefde, gjorde honom för egen del rädd om penningen, och mer än väl visste han, att man började kalla honom snål. Tiderna voro strama och hårda, och Matts Holt tog exempel af tiden till självförsvar. Det var icke för de stora utgifterna, han skyggade. Det var för de små. Mer och mer tog moderns blod väldet inom honom. Särdeles grämde honom sådana utgifter, hvilka voro en nödvändig följd af det äktenskap han ingått, och hvilka Alice på sitt lugna sätt kräfde som en rätt. Matts visste med sig, att bland all den insolvens, hvilken grep omkring sig på de kringliggande herrgårdarna, var han den ende verkligt solvente. Ägde han icke kontanter, så ägde han dock ensam ett gods och ett bruk. Dessutom var modern rik, hur rik visste icke ens hennes son. Så förtegen hade den gamla nåden varit, så länge hon ännu var lifskraftig och herre öfver sig själf. När sjukdomen kom, hade Matts Holt låtit advokaten i Stockholm sköta hennes privata förmögenhet som förut och af grannlagenhet icke gjort några frågor. Men att han en dag skulle nödgas lägga beslag på denna moderns privata förmögenhet, detta var den hemliga skräck, som förmörkade den gamle brukspatronens dagar. Ty hans namn stod på

ett farligt papper. Att banken utan vidare skulle säga upp detta papper, var otroligt. Men det otroliga kunde inträffa. I dessa tider kunde mycket ske, hvilket var otänkbart förr. Och om detta skedde, då visste Matts Holt, att det gick ut öfver honom.

Det otroliga inträffade också i form af ett stort bref som kom med posten, ett bref, hvilket på kuvertet bar stämpeln från den bank, där det ödesdigra lånet en gång blifvit taget. Brefvet var kort och klart. Det innehöll ett meddelande, att lånet var uppsagdt, och att Matts Holt som borgensman förständigades att inbetala summan. Brefvet var hållet i vanlig affärsstil, men dess ton lämnade utom allt tvifvel, att något anstånd med betalningen ej kunde komma i fråga.

Matts Holt stod med detta bref i hand, och det dröjde länge, innan han lade det ifrån sig. Därnere väntade man, att han skulle komma ner till sin ensamma frukost. Klockan slog just nu åtta i matsalen, men Matts stod oberörd och betraktade poststämpeln. Af den kunde han se att brefvet redan föregående afton legat på poststationen.

Men i köksregionen härskade villervalla. Precis på slaget skulle brukspatrons frukost vara

färdig, och den skulle stå varm och tillreds, just i det ögonblick, då han färdigklädd kom ned i matsalen. Innan Matts Holt intagit denna sin första måltid, talade ingen gärna honom till, och det skulle vara en mycket tvingande nödvändighet, som förmådde ens Alice att före detta klockslag beträda mannens rum. Ty brukspatronen hade hvad man kallar morgonlynne, och ensamheten var honom nödvändig, för att han skulle kunna ordna sig själf för dagen.

Huspigan plägade därför lyssna i trappan för att af husbondens rörelser inne på rummet kunna sluta sig till, när det rätta ögonblicket att bära in maten kom. Men denna morgon förblef allting tyst däruppe. Maten sattes in och måste tagas ut igen, och slutligen gick mamsell Vall upp till hennes nåd själf och anmälde förhållandet.

Alice fann sin man stående framför fönstret. Han hörde henne icke, och när hon lade sin hand på hans axel, spratt han till, som hade han vaknat ur sömnen. Utan att säga ett ord pekade han på brefvet, som låg öppet på skrifbordet.

Alice läste det hastigt, men hon förstod det ej. Hon förstod endast, att något farligt hotade.

Aldrig hade hon på sin mans ansikte sett ett sådant uttryck af förstenadt, inbitet raseri.

— Det betyder, att jag skall betala 400,000 riksdaler riksgäld, sade Matts kort. Och det på momangen.

— Men Matts, du har ju inte skrifvit på ensam?

— Det betyder ingenting. Banken tar saken, som den är. Den vänder sig till den, som kan. Borgensförbindelsen lyder: en för alla och alla för en. Banken vet, hvad den gör. Banken är i sin goda rätt.

Just detta var det, som grämde Matts Holt mest. Just detta väckte hans förbittring. Banken kunde ha begärt en afbetalning. Den kunde ha farit varsammare fram, frågat åtminstone för formens skull, om det föll honom lägligt. Men den bankdirektör, som skrifvit detta bref, gick klokare till väga. Han tog det säkra för det osäkra och satte honom knifven på strupen. Och han var i sin goda rätt. Plebejdömets brutala hand var det, som Matts Holt i detta ögonblick kände fatta sig om nacken. Det låg öfvermaktens hot i denna plötsliga uppsägelse af lånet, ett hot, hvilket innebar tvifvel på hans egen solvens. I stumt raseri vände han brefvet i sina händer. Olyckan fruktade han icke. Men han

behöfde tid för att vänja sig vid, att han måste tåla en sådan skymf.

Alice tog än en gång brefvet och läste däri. Hon visste, att hennes egen far var en af de fyra, och hon förstod, att äfven hans existens kunde vara hotad. Det hela syntes henne ofattligt, omöjligt. Bortskämd som hon varit och var af lifvet, anade hon icke, hvad fattigdom ville säga. Ett tomt ord var det för henne, ett ord utan mening. Det hela var en elak mardröm, som hon önskat bli kvitt.

— Hur tänker du göra? frågade hon rådlöst.

— Tror du, att jag har 400,000 riksdaler i chiffonjén?

Matts skrattade kort.

Alice slog ihop händerna.

— Hur skall det då gå?

Frågan kom så naivt, att brukspatronen häpen måste betrakta sin hustru. Det slog honom, att han i detta ögonblick icke begärde något af denna kvinna, som blifvit hans andra hustru, och att han heller icke af henne kunde påräkna det minsta stöd.

— Vi ha ju Torstorp, sade han nästan grymt.

Alice lade brefvet ifrån sig, som om det bränt henne.

— Kan du inte fara upp till Stockholm och be om anstånd?

Aldrig hade Matts Holt känt afståndet mellan sig och hustrun så skärande skarpt som vid dessa hennes ord. Genom hans hjärna flög en kall tanke. »Det här kunde jag gärna haft ogjordt.» Han menade icke borgensförbindelsen. Sitt äktenskap menade han. Men hur upprörd han än var, glömde han dock ej, att han talade till sin hustru. Han endast teg, och hans tankar gingo sina egna vägar. Han kände väl utvägen, och han förstod, att han måste begagna den.

Inför denna tystnad blef Alice rädd.

— Tror du, det vore omöjligt? frågade hon.

— Möjligtvis inte, svarade mannen. Men den utvägen är inte min.

Alice vred händerna i förtviflan.

— Kan du inte åka till Svanå? försökte hon. Claës Edvard är rik.

— Man lånar inte af sin måg, svarade bruks-patronen kärft.

Hela tiden hade Matts stått orörlig och sett ut öfver trädgården och parken. Det var, som om han ögnat något långt borta i de gamla träden.

— Lämna mig nu, sade han plötsligt. Gå ned, så att ingen märker något. Jag kommer

strax. Och hvad du gör, knyst icke om detta. Det är nog, att du och jag vet om eländet.

Ögonblicket efter det då Alice lämnat hans rum, gick brukspatronen ned till sin frukost. Mamsell Vall gick som på nålar ute i köket. Kaffet var icke varmt, de stekta äggen lågo torra på fatet, och det rostade brödet var segt och omöjligt. Hvarje ögonblick väntade hon att höra klockan ringa, och huspigan hade sagt ifrån, att hon på inga villkor gick in och tog emot ovettet. Men ingen ringning hördes af. I matsalen härskade en fullständig tystnad.

Först när brukspatronen kom upp till sig, ringde han. En liten stund senare knackade det på hans dörr, och mamsell Vall kom in, beredd på det värsta.

— Hvarför fan kommer inte pigan? utbrast brukspatronen.

Mamsellen framstammade en nödlögn, och i detsamma började Matts skratta. För sin död kunde mamsellen efteråt aldrig förklara, hvad brukspatronen hade skrattat åt.

— Får jag be mamsell vara så god och göra i ordning jaktväskan, sade han kort. Seså, rappa sig nu. Det skall gå fort.

Därmed försvann han in i sitt inre rum. Som en blixt var mamsellen utanför dörren och flög

utför trapporna. Inom en kvart var huspigan tillbaka med jaktväskan.

Matts hängde den om sig och tog ned dubbelbössan från väggen. Därefter gick han, utan att taga afsked af någon, och tog vägen, som ledde öfver bruket.

På bruket var arbetet i full gång. I den stora smedjan dunkade smälthammaren med dessa tunga, dofva slag, som berättar att en ny smälta blifvit vältad in under jätteläggan. Strax därefter satte stångjärnshammaren i med skarpa, smällande ljud, och genom skorstenen stod en kvast af gnistor upp mot den blåa augustihimmelen. Vinden blåste tämligen hårdt, och sotet på vägarna yrde omkring. Kring smederna, hvilka buro de färdiga, tunga järnstängerna på sviktande skuldror, flaxade de långa blaggarnsskjortorna öfver träskorna.

Matts gick med stora steg framåt och besvarade med korta nickar bruksfolkets hälsningar. När han kom in i skogen, saktade han sin gång och tog bössan från axeln. Det var vreden, som jäste inom honom, vreden öfver den skymf, hvilken låg i att behöfva mottaga ett sådant bref, som banken tillsändt honom. Att våga detta mot en oförvitlig man! För Matts Holt kändes det,

som hade hans namn stått på listan bland konkursmässiga bankruttörer.

Brukspatronen hade ämnat att gå inom till skogvaktaren och hämta hundarna. Men han uppgaf tanken. In i villande skogen gick han på måfå och för hans ögon steg bilden af den gamla modern, som satt hemma i den stora stolen, icke längre lefvande men heller icke död.

Till henne måste han gå. Som den förlorade sonen skulle han träda inför hennes ögon och säga henne, att som en vettvilling hade han satt sitt gods på spel. Och hon skulle höra honom och hjälpa honom på fötter igen. Hela lifvet igenom måste han sedan bära denna skammens börda. Eller också skulle hon inte ge honom hvad han begärde.

Vid denna tanke stannade Matts och såg sig omkring. Där drog passet, där haren plägade susa fram, medan hundarna gnällde i hans spår. Där mellan asparna skymtade den öppna gläntan, hvarest morkullorna sköto fram på sin hemlighetsfulla aftonflykt. Där under björkarna hade han själf plägat stå, lyssnande efter det egendomliga surrande ljud, hvilket röjer deras ankomst. Där bortom låg kärret, där änderna snattrade i vassen. Bakom kärret sträckte sig skogen milslångt. Därinne spelade orren om

vårarna, där lyfte tjädern med brakande vingslag, där gled älgen fram på snabba hofvar.

Här inne kände Matts hvarje stig, hvarje snår. Själf var han skogens herre, och i tider, hvilka nu syntes honom långt, långt aflägsna, hade han gått här. Och det tycktes honom, som hade jättegranarna susat öfver hans hufvud med andra toner då än de gjorde nu.

Ty då var han en fläckfri man. Ingen hade någonsin vågat kasta en skugga på hans heder. Nu gick han här som en brottsling. Ty en tanke steg upp inom honom, en tanke, som han knappast vågade tänka till slut.

— Jag går in till henne, tänkte Matts. Jag lägger framför henne en fullmakt och ber henne skrifva under. Kanske gör hon det då och vet icke hvad hon gör. Och jag går ut igen som en bedragare.

Matts gick rätt fram genom villande skogen. Stigen hade han tappat.

— Jag måste, mumlade han med sammanbitna tänder. Jag måste tvärs igenom helvetet. Det jag tar, är i alla händelser mitt.

Men den ohyggliga föreställningen fortfor att behärska honom. Här hjälpte inga förnuftsskäl. Föga bättre än en tjuf kände han sig till mods.

Omkring honom susade granarna, och mossan under hans fötter blef djupare, ju längre in i skogen han kom. Solen gled mot väster, och skuggorna föllo längre och längre. Tallarna började brinna i solnedgångens purpurfärg, och öfver hans hufvud gungade alltjämt för den starka blåsten trädens toppar som böljor på haf.

Först mot kvällen vände Matts Holt tillbaka till sitt hem. Men lugnare var han icke, endast mera beslutsam och kall.

I förstugan mötte han Alice. Hon kom emot sin man med rödgråtet ansikte och föll honom om halsen.

— Å, Matts, utbrast hon. Jag har varit så rädd.

Brukspatronen vred sig ovilligt ur sin hustrus omfamning.

— Hvad har du varit rädd för?

— Du har ju varit borta så länge, klagade Alice. Inte ett ord sade du till någon, när du gick.

Hennes tårar runno ånyo.

Då förstod Matts.

— Det här är ju bleka vanvettet, utbröt han. Tror du, att en karl som jag går och skjuter sig?

Matts kände samvetskval öfver sin häftighet, men han förmådde icke taga sina ord tillbaka och vara vänlig mot hustrun. Upp till sig gick han. I

trappan mötte han mamsell Vall, som skrämd sprang åt sidan, när hon mötte honom. »Seså för fan,» tänkte han. »Hela huset är med i hemligheten.»

Icke ens denna tanke berörde honom längre. Uppkommen på sitt rum, tog han fram det ödesdigra brefvet, som han läst in i skrifbordslådan. Länge satt han och stirrade på dessa raka, välskrifna bokstäfver, det hårda, blanka papperet och bankstämpeln. Slutligen klädde han om sig och gick med tungt hjärta ned till familjen. Luften där nere var som laddad med elektricitet, och där Matts satt vid kvällsbordet, frågade han sig själf, hur mycket faster Lotta, inspektorn och mamsell Wall egentligen visste af det han förtrott sin hustru. Han kände, att hvar och en i denna stund väntade, att husfadern skulle säga ett ord och bryta den tunga tystnaden. Men han förmådde det ej. Envist såg han fram öfver bordet och teg. Tidigt sökte han ånyo ensamheten på sina rum.

Men under den natt, som kom, kunde han icke få ro. Inom honom kämpade vrede, skam, oro och samvetsångest. Pliktkänslan mot hustru och barn hade att strida mot alla de makter, hvilka rasade i hans själ. Och aldrig hade Matts Holt

gått tyngre steg, än när han följande förmiddag gick in till modern för att bedja henne om hjälp.

Farmor satt redan fullt klädd i sin stora stol, när sonen kom. Brukspatronen vinkade åt Marta att gå ut. Och ensam blef han med den gamla.

Två gånger försökte han tilltala modern, men utan resultat. Den gamla nåden svarade i början icke alls. På hennes ansikte syntes endast en vresig ryckning, som förargade det henne, att hon blifvit störd.

Matts Holt satte sig vid bordet, hvilket hade sin plats bredvid moderns stol, och beslöt att vänta. Mellan dem låg dokumentet, som skulle underskrifvas.

Då såg den gamla plötsligt upp, och i hennes ögon kom en glimt af ljus.

— Hvad är det där? sade hon.

Matts böjde sig framåt. Hela hans uppmärksamhet koncentrerades på moderns ansikte. Han försökte fånga denna blick, hvilken hvarje ögonblick kunde tröttna och slockna af sig själf. Han kände, att han stred för lifvet, och inom honom sved det som eld.

Med låg stämma sade henne Matts i få ord, hvad som skett, och när han slutat, böjde han sig ned och kysste hennes hand.

— Förlåt mig, mor, sade han.

Matts var så upprörd, att han icke kunde se klart. För hans ögon låg som en dimma.

En lång stunds tystnad uppstod. Matts började redan gifva allting förloradt. Den sjukas ögon hade fallit samman igen, och hennes ansikte syntes alldeles orörligt.

Plötsligt gick det en skälfning öfver farmors drag, och med en röst, som väl var svagare, men dock hade något af den forna stämmans skärpa, svarade hon:

— Minns du, hvad jag sade dig en gång?

— Ja, svarade sonen. Jag minns.

— Inte en vitten ger jag, fortfor den gamla. Det här får du sköta, bäst du gitter. Minns du?

— Ja, jag minns, mumlade han.

— Gif hit papperet, innan det blir för sent, skrek den gamla plötsligt.

Utan att tveka skref hon sitt namn därunder, en smula darrhändt, men tydligt och klart.

— Det är inte för din skull, Matts, sade farmor. Den illa gör, han illa far. För din hustrus skull och för dina barns gör jag det här.

Matts satt och höll papperet i sin hand, detta papper, som räddade honom. Och det syntes honom ett under, att den svarta ängeln fick vika

från hans själ, den svarta ängeln, som intalat honom, att hvad han förehade, var ett bedrägeri.

Tviflet vek ifrån honom. När farmor skref sitt namn, visste hon, hvad hon gjorde.

Matts Holt tänkte i detta ögonblick icke på, att han räddat Torstorp åt sig och sina barn. Han tänkte på, att bördan var lyftad från hans själ, den hemska bördan, hvilken han icke hade förmått bära. Det blef honom för mycket, och ur stånd att behärska sig, brast han i våldsam gråt.

Farmor såg på honom nästan med förakt.

— Är det nu tid för barnsligheter? sade hon.

— Nej, nej, svarade Matts och ville tacka modern.

Men farmor afbröt honom. Med sin kärfvaste stämma frågade hon:

— Hvar har du dina vittnen? Det ska ju bevittnas.

Matts trodde inte sina sinnen. Farmor satt upprätt i sin stol, och hennes ögon lyste som i gamla dagar. Som den forna härskarinnan satt hon framför honom.

— Skynda dig, fortfor hon kallblodigt. Det är ingen tid att förlora.

— Vittnena vänta nere i mitt rum, svarade Matts lågt.

— Låt dem komma hit, fortfor den gamla. Hvarför skickar du inte efter dem?

Hennes händer började darra, och ett hostanfall afbröt hennes ord. Matts ringde. Ett ögonblick senare trädde inspektoren och rättaren bugande in genom dörren. Omsorgsfullt täckte Matts öfver dokumentet, endast lämnande namnteckningen och bevittningsformuläret fria. Därpå vände han sig mot modern. Men vittnena hade kommit för sent för att få se undret. Farmor hade åter sjunkit tillbaka mot stolens ryggstöd, och hennes ögon voro igenfallna. Matts lutade sin mun intill hennes öra och framställde frågan:

— Är detta mors egen namnteckning?

Den gamla nåden slog icke upp sina ögon, men hennes läppar mumlade:

— Det jag hafver skrifvit, det hafver jag skrifvit.

Rådvill såg Matts Holt på männen, som väntade. Men inspektoren tog på eget bevåg pennan och skref.

— Jag tänker, att vi båda hörde hennes ord, sade han afgörande.

Därpå ritade äfven rättaren sitt namn bredvid den andres. På tå gingo de båda männen sin väg, och Matts satt ensam med den

sjuka. På skrifbordet låg papperet, hvilket skänkt honom räddningen.

Då böjde Matts sig ned och kysste moderns hand. Den var känslolös nu, samma hand, som hjälpt honom nyss. Som ett barn satt han här inför den medvetslösa gamla, som ett stort barn, hvilket felat och fått förlåtelse och hjälp. Af fri vilja hade modern gifvit bort sin egendom, bragt det sista offret åt denna släkt, hvilken hon kom att tillhöra i den stund hon blef hustru åt en Holt. Där han satt, tackade Matts modern i sitt hjärta för hela lifvet. Och han tackade Gud.

Länge blef han kvar därinne och kunde icke vända sina ögon bort ifrån moderns anlete.

Ibland rörde sig hennes läppar, som hade hon ännu haft ett ord att säga i den lifvets strid, hvilken hon lefvande lämnat.

Men i hela huset spred sig ryktet om, att något märkligt hade inträffat. Ingen visste egentligen hvad. Men att det gällde viktiga ting, förstodo alla. Och när brukspatronen följande dag for till Stockholm, fingo gissningarna fart, och långt från sanningen voro de icke.

Resan gällde banken, så mycket kände en hvar. Det kunde kusken berätta, hvilken dagen före afresan fått rida bort med ett telegram.

XII.

Blåa kammaren kallades på Svanå, så långt någon kunde minnas, det ljusa gästrummet, hvilket var beläget högst upp på södra gafveln. Utanför dess fönster susade de sista svalorna, medan höstsolen föll in genom det öppna fönstret och förgyllde de hvita gardinerna och den blå möbeln, efter hvilken rummet hade sitt namn. Så ofta hon gästat Svanå, hade faster Lotta bott i detta rum. Det var ofta nog, och den tid, under hvilken hon där visat sig som gäst, sträckte sig öfver åtskilliga decennier.

För första gången efter baronens giftermål hade hon nu kommit på sitt vanliga höstbesök. Och det skäl hon uppgifvit för Maja, hvarför hon icke kommit förr, var rena sanningen. Om det var något, för hvilket denna gamla dam hade försyn, var det just för att störa nygifta.

Faster Lotta satt framför den lilla mahognyspegeln på toaletten och profvade en splitterny bindmössa med gredelina inslag i spetsarna och lilafärgade sidenband. Faster Lotta var liten till växten. Allting på henne var smått och rundt. Händerna, hvilka nu trefvade med nålarna någonstädes bak i nacken, voro små och knubbiga, fötterna voro små och rörde sig snabbt, hela hennes svartklädda mjuka kropp var liten. Och ansiktet passade förunderligt väl till denna småväxta, rörliga gestalt, hvilken ännu trippade fram så snabbt och behändigt, som hade sjuttio år varit en ren bagatell. Kinder, haka och panna voro näpna och små, munnen rund och liten, och när man såg den, måste man ovillkorligen tänka på, hur mjuk den en gång varit att kyssa. Till och med ögonen, där tårarna tillrade fram lika lätt, som löjet kunde tindra, voro små och vänliga under de smala ögonbrynen, och näsan var det allra minsta af alltsammans. Den var så obetydlig, att den endast höjde sig från de små, runda kinderna lagom högt för att antyda, att en näsa verkligen fanns.

Faster Lotta var söt. Ordet föll hvem som helst på läpparna, så fort man fick se henne. Hemligheten var väl den, att hon vetat behålla ungdomens sötma. Omtyckt var hon af stora

och små. Och det kom sig däraf, att själf var hon städse glad. Faster Lotta hade genomgått de mest sorgliga öden. Det kunde rent af tyckas, som hade olyckan valt henne till sitt offer. I hennes lif fanns där tragik nog för en hel mängd trista böcker. Men det var, som passade tragiken alls icke hennes person, eller som föll det henne icke in, att hon kunde blifva betydande nog att drapera sig i den svarta manteln. Sorgen vek undan för hennes väsens godhet och värme, och alla andra människor i lifvet utom sig själf älskade hon så högt, att de förtrodde henne sina lidanden och tröstades af att se faster Lotta gråta öfver dem. Gråten räckte aldrig länge, ty skrattet pärlade alltid fram ånyo, så fort tårarna hade torkat. Och faster Lottas tårar torkade lätt. Ensam blef hon därför heller aldrig. Nog bodde hon allena i den lilla staden, där ån tyst gled fram och de små trädgårdarna omgärdade trähusen. Men aldrig var hon glömd bland dem, som hon ännu hade i lifvet. När våren kom, började faster Lottas gästfärder. Rundt om i släkten for hon sommaren rundt, och ofta led det ända in på vintern, innan hennes svarta kofta och muff visade sig på den lilla stadens gator och hon åter gick i vinteride för att, gömd bakom gardinen

i sitt rum, betrakta sin lilla värld genom reflexionsspegeln.

Nu satte faster Lotta den sista nålen i bindmössan och mönstrade för sista gången sin stass i spegeln.

Därpå trippade hon, liflig som alltid, utför trappan och ner i salongen.

Faster Lotta tog fram ett handarbete ur sin stora pirat, och under en lång stund virkade hennes flitiga fingrar ifrigt på det stora sängtäcket, hvilket under sista halfåret varit hennes ständiga sällskap. Då och då slog hon upp ögonen och såg mot dörren, som om hon väntade någon. Men ingen kom, och orsaken var följande.

Utan att ana det, hade faster Lotta denna gång kommit att väcka misstämning i familjen på Svanå. Vid frukosten råkade hon nämligen att yttra ett ord om, hvad som nyligen passerat på Torstorp, och till sin outsägliga häpenhet märkte den snälla gumman, att hela denna historia, hvilken gripit så djupt in i Matts Holts lif, var helt och hållet okänd, icke blott för hans måg, utan äfven för hans dotter. Claës Edvard gick ut omedelbart efter frukosten. Med Snagg gläfsande i ena örat på Bell, hvilken saktmodig som alltid klef i sin husbondes spår, tog

han vägen utåt ägorna. Maja försvann i sitt kabinett och visade sig icke under hela förmiddagen. Faster Lotta hade hört sig för hos huspigan och fått veta, att friherrinnan satt och skref bref.

Faster Lotta var otröstlig. Ingenting var henne mera förhatligt, än människor, hvilka förde ovälkomna nyheter omkring från gård till gård. Väl hade hon misstänkt, att förtroligheten mellan Matts Holt och hans familj å den ena sidan samt de unga på Svanå å den andra icke var synnerligen stor. Men att ej ens Maja syntes ha en aning om, att fadern hade bekymmer, det gick henne till hjärtat. Och orsaken härtill kunde hon icke utfundera. Ty ända till denna stund hade hon lefvat i den fasta öfvertygelsen, att om någonsin en far och en dotter stått hvarandra nära, så var det Matts Holt och hans Maja.

Hela förmiddagen hade dessa tankar sysselsatt faster Lotta, och förmiddagen hade därför också blifvit henne mycket lång. Grannlaga hade hon emellertid lämnat sitt värdfolk i ro hvar och en med sina bestyr, hur starkt än lusten brann inom henne att om möjligt göra allt godt igen och med vänliga och förståndiga ord utplåna spåren af sin obetänksamhet. Men

ännu var det en timme kvar före middagen, och fortfarande kände hon, att luften icke var rensad, utan att molnen liksom drogo sig samman mer och mer. En sådan långvarig tryckande tystnad öfver hela huset tyckte sig faster Lotta knappast kunna minnas från alla sina besök på Svanå, hur långt hon än tänkte tillbaka.

Då hördes plötsligt steg i trappan, och faster Lotta ljusnade upp i tanke att någon räddare skulle visa sig. Härmed menade hon i sitt sinne, att någon besökare kunde komma. Ty ingenting hjälpte bättre till att förjaga en ovädersstämning, än när man fick prata bort den med främmande. Men hon mulnade hastigt igen. Ty den som steg in genom dörren var ingen annan än baronen själf, och efter honom vaggade hans oskiljaktige ledsagare, den raggige vindthunden.

— Gå och lägg dig, sade Claës Edvard i ovanligt besk ton.

Den oskyldiga hunden kröp som en orm bort öfver golfvet, och faster Lotta såg upp öfver virkningen.

Claës Edvard gick fram och satte sig midt emot sin faster. Hans skodon voro dammiga, och tupén hade fallit ned. Hela hans yttre vitt-

nade om, att han var i ett för honom osedvanligt uppror.

— Jag är upprörd, faster, sade han. Jag är verkligen mycket upprörd. Och jag kommer för att begära ett råd.

— Men, min kära gosse, svarade fastern, du kan ju inte rå för det, som skett. Och dessutom är ju allt nu öfver.

— Ursäkta, min goda faster, ursäkta.

Claës Edvard var verkligen så upprörd, att han satt och svalde, för att icke gråten skulle komma emellan och hejda honom.

— Jag vet hvarken ut eller in, sade han till sist. Hvad skall jag ta mig till?

Faster Lotta teg och virkade vidare för att gifva brorsonen tid att lugna sig. Om en stund. fortfor han:

— Torstorp har varit i fara att säljas. Och under sådana omständigheter vänder svärfar sig inte till mig. Hellre underkastar han sig något så ohyggligt, som det faster berättade för oss vid frukosten.

— Hör nu på mig, Claës Edvard, sade den gamla.

Men Claës Edvard ville ingenting höra.

— Ursäkta, goda faster, upprepade han gång

på gång. Jag vet att jag inte beter mig, som jag borde. Men jag är för upprörd.

Baronen kunde ej sitta stilla på sin plats, utan rusade upp och gick inte, utan sprang fram och åter i rummet, under ständiga ursäkter och alldeles meningslösa ord. Aldrig hade faster Lotta sett honom löjligare. Och dock var det något så äkta i hans känsla, att den gamla kände sig helt rörd.

Till sist stannade han midt för fastern och sade flämtande:

— Tycker faster verkligen, att jag är en så obetydlig människa, att man inte kan vända sig till mig, när det är fråga om något allvarsamt?

Claës Edvard tillhörde de sällsynta människor, hvilka känna sig generade, när de någon gång tvingas att vidröra sin egen rikedom. Han var därför mycket röd och mycket förlägen, när han tillade:

— Faster vet ju, att jag mycket väl kunnat hjälpa, bara jag hade fått.

Då lät faster Lotta virkningen sjunka och steg upp.

— Kom hit, min gosse, får jag pussa dig, sade hon. En präktigare pojke än du har jag aldrig sett.

Faster Lotta utförde mycket riktigt denna sin afsikt, och ett bättre lugnande medel kunde hon inte ha hittat på. Ty knappast kände den förbittrade mannen den gamla damens läppar mot sina, förrän han snyftade som ett barn. En lång stund stod han stilla och höll fastern omfamnad.

När han återvunnit sin fattning, utbrast han:

— Faster vet inte, hur det är att alltid känna sig så obetydlig, som jag gör.

Därmed gick han utan vidare ut ur salongen, hack i häl följd af sin trofaste Bell. Faster Lotta skakade på sitt gamla hufvud och återtog sin plats i gungstolen, som om ingenting hade passerat.

När Maja en stund senare kom in, tillgrep faster Lotta den taktiken att låtsa om ingenting och tala om annat. En lång stund lät hon tungan löpa, pratade om vädret, årsväxten och en lång promenad, hvilken hon på förmiddagen företagit i det vackra höstvädret. Hon märkte mycket väl, att Maja hade gråtit. Men hon låtsade inte om det. Till sist kunde hon själf inte uthärda längre, utan drog Maja till sig och sade:

— Kom hit, min unge, får jag kyssa dig också. För en liten momang sedan har jag

pussat din man. Och det midt på mun ändå. Ja, se du på mig. Jag är ju hans köttsliga faster.

Maja ville göra frågor. Men faster Lotta afbröt henne.

— Vänta, till dess att vi bli ensamma efter middagen, sade hon. Jag hör hur han kommer där nere i trappan. Men så mycket vill jag säga dig, att hade jag en sådan man, skulle jag bli ung på nytt. Och aldrig blefve jag trött på att kyssa honom.

På så sätt lyckades den vänliga gamla i sitt försök att göra stämningen lättare till middagen. Födan bör njutas med godt humör, var en af gumman Lottas lefnadsmaximer, eljest blir matsmältningen dålig. Så godt hon kunde, gjorde hon också heder både åt de stufvade bondbönorna och åt äppelgröten, och de båda unga lifvades upp af den gamlas munterhet. Från värd till värdinna spelade de små godsinta ögonen, och ju mera faster Lotta märkte, att hennes eget varma lynne smittade de andra, desto gladare blef hon för egen del, och desto varmare kände hon sig om hjärtat.

På eftermiddagen gingo de båda damerna sida vid sida utför trädgårdsgången, hvilken ledde ned till den ljusa sjön. Faster Lotta hade

nyss uppfyllt sitt löfte och berättat den lilla scen, hvilken hon före middagen haft med sin nevö. Nu flödade loforden öfver hennes läppar, uppriktigt menade loford öfver Claës Edvards karaktär och goda hjärta.

— När man först träffar honom, sade den ifriga lilla damen, skulle man inte kunna tro, att han verkligen är så god, så varm och så uppoffrande, som han i själfva verket är. Jag kan inte låta bli att skratta åt honom ibland.

Här skrattade faster Lotta, så att tårarna runno.

— Du blir väl inte stött på mig, Maja. Du vet ju, hur jag menar det. Men när han gick där på golfvet, kunde jag inte låta bli att titta på Bell. Den där ohyggliga hunden, som alltid ska följa honom i hälarna.

Maja log.

— Sa faster honom, att han verkligen är lik Bell? frågade hon. För det är han.

— Gud bevare mig, barn, hur kan du tänka dig det?

— Det har jag sagt honom en gång, envisades Maja.

— Å, fy skäm ut dig, sade fastern.

Men hon var glad åt att se Maja skratta och fortfor att prata.

Men Maja hade blifvit allvarsam igen. Fasterns ord åhörde hon endast med half uppmärksamhet. Hennes tankar voro hos fadern, i hemmet, det verkliga hemmet, där hon inte längre hade någon plats. Faster Lotta märkte nog hennes förströdda min, men hon tog ingen anstöt däraf. Hon fullföljde lugnt sin plan att göra hvad hon kunde, så att icke någon ännu större schism skulle blifva följden af samtalet vid frukostbordet. Därför sade hon plötsligt:

— Hvad gjorde du hela förmiddagen, lilla Maja?

— Jag skref bref.

Faster Lotta stack sin korta arm in under Majas, och en stund gingo de båda damerna tysta under äppelträden, där trädgårdsmästaren och hans medhjälpare sysslade med att taga ned frukten.

— Är du säker på, att det brefvet kan vara så nyttigt att afsända just nu? började hon.

Maja tänkte fråga, hur fastern visste, till hvem brefvet var eller hvad det innehöll. I stället blef hennes blick vemodig, och hon svarade:

— Hur bär du dig åt med att veta allting, kära faster Lotta?

Den lilla gumman svarade:

— Jag vet visst inte allting. Och jag bär

mig inte åt alls. Jag är ett gammalt nöt, det är hvad jag är, ett gammalt nöt, som går och ställer till olycka.

— Är du så viss, att det är en olycka, ifall jag skrifver om detta till far?

— Alldeles viss, mitt barn, om du sänder det bref, som du skrifvit i dag.

— Om du gärna vill, ska jag vänta en dag eller två eller tre. Jag ska till och med bränna upp det här brefvet och skrifva ett nytt, svarade Maja.

Faster Lotta kände sig ytterst till freds med detta löfte. Men hon tackade Maja icke med ord, utan nöjde sig med att sakta klappa henne på armen. Inom henne själf lyste solskensväder, och för hvarje steg hon tog, kände hon sig gladare.

Plötsligt stannade hon och såg sig omkring.

— Det är för vackert här allting. Hvad jag skulle tycka om det här stället, om det vore mitt. Aldrig blir jag lättare om hjärtat, än när jag kommer hit. De ljusa träden och vattnet. Det är, som hörde de samman här, bättre än på andra ställen. Så ljusa granarna bli, och så vackra björkarna. Det kommer så mycket minnen, när jag går här i parken. Men så har jag också lefvat min barndom här.

Tysta gingo de vidare. Hösten hade plockat bort grönskan ur träden och stänkt deras blad med rödt och guld, som skiftade emot aftonsolen. Tunga, flammiga skyar tornade upp sig öfver himmelen. Rundt om strandpromenaden gingo de båda kvinnorna och veko af uppför den breda gången, hvilken ledde till gården. Från salongens fönster glimtade det gula skenet från lampan, som huspigan redan tändt.

Men dit in hade de ännu icke tid att gå. Upp på fruktkammaren gingo de, och där uppe, där träden icke skuggade för fönstren, var det ännu ljust. Där stodo stora korgar med äpplen, rosenhäger och gyllen, citronäpplen och de sista astrakanerna. Dessa ställdes undan för att ätas, och vinterfrukten ordnades på hyllor. Det var ett arbete, som var både i faster Lottas smak och i Majas. Under det att den friska frukten placerades i sina förvaringsrum, talade de med hvarandra bättre än någonsin, och under arbetet bytte de vänliga leenden och blefvo förtroliga som aldrig annars.

— Hvar är Claës Edvard i kväll? sporde faster Lotta.

Maja smålog.

— Han står vid svarfstolen. Jag såg, hur där lyste.

— Jaså, svarade fastern muntert. Då får vi vara ensamma länge.

Detta var för de båda kvinnorna en stor tillfredsställelse. De talade alltid mindre fritt, när Claës Edvard var närvarande.

— Ingen vet bättre, hvad din man är värd än du och jag, sade faster Lotta en gång. Men karlar är ändå karlar. Och ska vi fruntimmer kunna säga hvarandra något, måste vi vara för oss själfva.

När arbetet nu pågått en stund, gjorde faster Lotta en paus och ställde sig vid fönstret.

— Hvad Svanå ändå är vackert! utbrast hon för tionde gången. Jag har alltid trott det komma af, att stället ligger på en ö. Man går här alldeles som afskild från allt ondt.

Det förekom Maja vid dessa ord, som låge just häri hennes värsta olycka.

— Måste man inte hålla ovanligt mycket af hvarandra för att lefva så? sade hon dröjande.

Faster Lotta låtsade icke om bekännelsen, som låg i dessa ord, utan svarade endast:

— Det ska man alltid göra. Och det går bäst, när man kommer hvarandra så nära, som man gör här i ensamheten.

Därpå tillade hon muntert:

— Eller ock ska man kanske vara så gammal som jag.

Icke heller härpå svarade Maja. Äfven hon gjorde ett uppehåll i sitt arbete, och det föreföll henne, som såge hon in i framtiden. Det hon såg, gaf henne icke lugn. Men se det måste hon. Ty hon var i samma sinnesstämning, som människor äro, då någon gång inom dem vaknar den plötsliga påminnelsen om deras egen döds verklighet. Ingen kan undgå att tänka därpå utan en rysning. »En gång,» tänkte Maja, »skall jag själf bli gammal och grå. Och allt det, som nu känns tungt, skall icke plåga mig längre.» Som alltid, när ålderdomen kom för henne, syntes den henne som något aflägset, ofattbart. »Jag skall sitta här,» tänkte hon, »kanske på samma plats, och jag ska aldrig känna längtan efter någonting.» Äfven hon slutade upp med sitt arbete och gick fram till den lilla gumman, som fortfarande stod kvar och blickade ut genom fönsret. Ute hade det mörknat. Också Maja såg nu i skymningen, hur vackert allting var.

— Säg mig, faster, hur det är att bli gammal, sade hon plötsligt.

Faster Lotta ruskade på hufvudet och svarade:

— Tror du, någon människa kan säga en annan det? Var du glad, att du är ung. Tids nog kommer den visheten.

Därefter tillade hon:

— Annars kommer nog också jag att tänka på sådant ibland, just när jag är här. Och det är gästrummets skull. Ja, se på mig. Jag ville inte byta det gästrummet mot något annat på hela jorden. När jag kommer in där, är det, som sloge hela mitt lif emot mig, och jag tror ibland att väggarna däruppe äro så fulla med sagor om mig, att de måste berätta dem, bara jag visar mig. Annars kan jag ej begripa, hvarför jag just i det rummet ska drömma, så mycket som jag gör, och hvarför jag just där kommer att tänka på så mycket. För oss kvinnor börjar ju annars vårt egentliga lif, när vi lämnar hemmet.

Maja var glad, att skymningen hindrade faster Lotta från att se, hur röd hon blef.

— Är det alltid så? frågade hon sakta.

— Ack ja, svarade den gamla. Tänk bara på farmor, där hon sitter. Det var länge, länge sedan, hon ens tänkte på, att hon hette Spaldencreutz en gång och tillhörde sin pappas familj. Likaså kommer det att gå dig, när du kommer till Torstorp. Tror du inte det?

— Nej, svarade Maja. Inte så.

Fasterns ord brände henne som eld. Den gamla fortsatte lugnt:

— Det blef en smula annorlunda för mig. Jag har alltid hängt samman med de mina och Svanå. Det kom sig väl af, att min man dog så tidigt. Men det var annat för mig, må du tro, att komma hem än för dig. Min far tålde aldrig någon sorts känslighet. Hur många gånger minns jag inte, att han satt och såg på mig och skakade på peruken. Min far hade peruk, han, ser du. Peruk och lång stångpiska. Och så sa han: »Du är allt bra sentimental, du Lotta.»

Faster Lotta satte sig bredvid Maja på en pall, hvilken hörde till fruktkammaren, och brast vid detta minne ut i ett af sina pärlande skratt. Maja började åter att ordna äpplena. Ett för ett lade hon dem omsorgsfullt in i facken. Allt hvad fastern sagt denna dag, berörde henne på ett sällsamt sätt. Omkring dem hade skuggorna tätnat mer och mer. De sågo af hvarandra knappast mera än ansiktena, hvilka lyste fram ur mörkret. Och i denna djupa skymning uppstod dem emellan den egendomliga inre kontakt, under hvilken människorna synas förmå tala till hvarandra utan ord.

Slutligen reste sig faster Lotta och sade:

— Jag går in till mig ett ögonblick. Som jag nu ser ut, kan jag ändå inte visa mig i salongen.

De trefvade sig fram öfver vinden, där genom mörkret skymtade alla dessa gamla ting, hvilka under åratal hopa sig på en gammal herrgårdsvind. Så väl kände båda vägen, att de utan svårighet nådde dörren till blåa kammaren.

Därinne tände faster Lotta ljusen på spegelbordet, men hon syntes ej tänka på sin toalett längre. I soffan slog hon sig ned och fick äfven Maja att sätta sig.

— Ack, hur tankarna komma öfver mig härinne, utbrast hon. Hvad har jag inte upplefvat, ensam i detta rum!

— Oftare än eljest, fortfor hon, brukade jag vara här, då min bror ännu lefde. Det var synd, att du aldrig såg honom. Då skulle du haft lättare att förstå Claës Edvard, än du nog har.

Faster Lotta betraktade Maja förstulet liksom för att se, hvad verkan hennes ord gjorde, och det tycktes, som om hon varit nöjd med resultatet, när hon fortsatte:

— Det jag såg af Claës Edvard och hans fars samlif, var icke af det goda. Alla skrattar åt Claës Edvards egenheter, och själf kan jag

ju inte låta bli att skratta ibland, jag heller. Men när jag gjort det, ångrar jag mig alltid. Ty jag vet, hur han blifvit sådan han är, kanske bättre än någon. Han miste inte sin mor, så tidigt som du. Men hon var en kvinna, som inte mycket brydde sig om sina barn. Gud vet, hvad hon brydde sig om för resten.

Faster Lotta slängde undan mössbanden, som fallit fram, därför att hon aldrig kunde hålla hufvudet stilla. Därpå fortfor hon:

— Hon brydde sig om gods och guld, det gjorde hon. Hon var inte bara snål, hon var småsnål.

Vid dessa ord fick faster Lottas ansikte en min af ovilja, som stod i en högst kuriös kontrast till hennes milda småskurna drag. Svägerskan var troligen den enda person, hvilken faster Lotta i hela sitt lif hade afskytt. Ännu darrade bitterheten i hennes röst, när hon fortsatte:

— Hon gjorde det inte roligt för gossen och inte för oss andra heller, gnatig och orättvis som hon var. Alltid gick den stackars pojken omkring och såg ut, som om han gjort något ondt. Leka som andra barn kunde han inte. Det var, som hade han aldrig vågat eller aldrig kommit sig för. I stallet och hos snickaren

trifdes han bäst. Jag har alltid tänkt för mig själf, att det var, emedan där ingen fanns som bråkade med honom. Så dog modern, när Claës Edvard nyss fyllt aderton år. Jag var här, när det skedde. Efter hennes död trodde jag, Gud förlåte mig, att det skulle bli bättre.

Faster Lotta smålog vemodigt.

— Jag har alltid varit litet dum, ser du, sade hon, fastän ingen vill tro det. Allihop talar de om den kloka faster Lotta och vill att jag ska ge råd. Ack, du, hvad människor ändå är enfaldiga! Ty jag är i grund och botten riktigt dum. Jag går alltid och hoppas det bästa, och det bästa slår mycket sällan in, Gud nåde oss så visst. Jag kunde ju inte veta, att Claës Edvards far inte kunde tåla pojken. Aldrig hade jag anat det. Hur ofta jag än varit här, visste jag ingenting om den saken, förrän modern var borta. Har din man aldrig sagt dig något om det?

Frågan kom så oväntadt, att Maja blef blossande röd.

— Jo, en gång nämnde han det, svarade hon en smula bittert. Claës Edvard säger ju annars aldrig någonting. Och det blir så tomt.

Faster Lotta slog ut med sina små knubbiga händer.

— Men det är ju just det, han inte kan.

Begriper du inte att det är hans största plåga? Han har aldrig varit i stånd att meddela något om sig själf. Efter moderns död skickade fadern pojken utomlands. Gud hjälpe mig, tror jag inte, det var för att slippa se honom. Inte brydde Claës Edvard sig om att fara utomlands. Men han for, därför att pappa ville så ha det. Han for och kom tillbaka och for igen. Finare och mera egen blef han, för hvar gång han var borta. Medan han tredje gången var utomlands, dog fadern.

Faster Lotta drog djupt efter andan.

— Du skulle ha sett, hur han sörjde sin far, sade hon. Då förstod jag alltsammans. Det såg ut, som om han hade gått och burit på något slags olycklig kärlek till den elaka gubben. Ty Gud förlåte mig, var han inte elak. Det säger jag, fast han var min egen bror.

Den lilla frun tog Majas hand och klappade den, som hon brukade. Vid minnet droppade tårarna på bindmössans sidenband, och nästa ögonblick log hon igen.

— Gud ske lof, att det där är förbi, sade hon. Det är den sköna känsla, man har, när man blir gammal, som du frågade om nyss.

Maja drog tillbaka sin hand och hennes tankar togo helt andra vägar, än den gamla frun

kunde ana. Det pinade henne att höra allt detta om Claës Edvard ur fasterns mun.

— Hur var din egen far, faster lilla? sade hon plötsligt.

Faster Lottas ansikte lyste hastigt upp.

— Hur kom du att fråga om honom, just nu? utbrast hon. I går kväll såg jag honom så lifligt för mig.

Hon tystnade ett ögonblick och såg sig omkring i det vänliga rummet. Som hon satt där, föreföll det Maja, som kunde hon inför sina ögon se, hur minnena sväfvade kring den gamla, just här i den blåa kammaren, som varit vittne till allt. Faster Lotta satt och log för sig själf, och när hon svarade, var det med en helt ny stämma.

— Jag blir yngre och yngre, tror jag, sade faster Lotta, ju längre vi sitter här. Min far! Jag sa dig ju, att han hade stångpiska och peruk. Han hade kragstöflar också. Han var snäll, ska jag säga dig, och en mycket tystlåten man. Och respekt hade vi för honom, vi barn. En sådan respekt finns inte längre på jorden. Men aldrig kan jag minnas, att han talade med mig, medan jag var barn. Åtminstone kunde jag aldrig tala med honom. Jag var så rädd för min far, att ännu när jag var gamla, gifta människan

skvatt jag ordentligt till, bara han tilltalade mig. Därför älskade jag min man, ser du. Ty han var — ja, han var ett ideal ibland människor. Sådant skulle man aldrig säga. Ty ingen tror det, om man också bedyrar aldrig så. Men så hade jag också stridt, innan jag fick honom. Det har du kanske heller aldrig hört. Det var ju det förskräckliga, att jag var förlofvad med hans bror, när Alexis och jag började märka hur det var fatt med oss. Hur olyckliga vi var den tiden, och hur vi grät! Hade inte hans bror, som jag var förlofvad med, varit den man, han var, så hade vi aldrig fått hvarandra. Ty tänka sig det på den tiden: att slå upp en förlofning! Men han gick till min far och sade honom, att han inte ville tvinga sig till en kvinna. Å, hur jag minns den kvällen. Vi stod här nere i parken, eller där nu parken blifvit planterad, då var där bara skog och snår. Vi stod där i månskenet, Alexis och hans bror och jag. Vi gräto allesammans, grät och kysstes. Kallt var det, ty det var midt i vintern, och rundt omkring oss lyste månskenet genom granarna på snön. Alexis och hans bror kysste mig bägge två, och till sist kysste de hvarandra. Så lyckliga tror jag aldrig, att tre människor har varit på jorden. Alexis och jag var lyckliga, därför

att vi fått hvarandra, och hans bror var lycklig, därför att han handlat så vackert, som han gjort. Ty det var ju han, som fick uppoffra sig för oss bägge. Vet du, då visste jag inte, hvem jag tyckte mest om af dem båda, Alexis, som jag var kär i, eller Didrik, som jag inte var kär i. Jag minns ännu, att jag sade dem det. Och så upprörda vi än voro, måste vi skratta.

Faster Lotta gick fram till fönstret och pekade ut i skymningen.

— Där borta var det, sade hon. Där nu lärkträden växa. Det var kärleken, det. Då spelar träden, då sjunger fågeln, då dansar vattenbäcken, som det står i sagan.

— Ack ja, fortfor hon. Det var den tiden. Hur det gick till, att vi fick hvarandra, det vet jag inte än i dag. Min mor tog hemligheten med sig i grafven, den och många andra för resten.

Hon teg en stund och fortfor, utan att lägga märke till Maja, som satt framåtlutad, så att hennes ansikte var doldt.

— Vi blef gifta, fortfor fastern. Och vår Herre skänkte oss barn. Men de dog tidigt, min söta lilla flicka strax efter födelsen och gossen efter ett par år i scharlakansfeber. Mycket grät jag nog då, men värre gråt blef det, när Alexis

också dog ifrån mig. Vet du, att han var lagman? Vi hade nyss flyttat in i vår nya våning i Vänersborg, allt stod så rent och vackert. Då sjuknade han och låg i två långa månader. Så bar de bort honom en dag. Det var midt i vintern. Och så satt jag där ensam med hans verser och hans bref och allt annat, som han skänkt mig. Ett helt år förgick, och jag minns det, som om jag aldrig gjort annat än gråtit. Jag gråter ännu, så ofta jag talar om honom. Och ändå är det snart fyrtio år sedan dess.

— Och hans bror? frågade Maja.

— Han lefde länge, svarade den lilla damen. Men han sökte aldrig opp mig, skref aldrig heller.

— Hade han glömt faster då?

— Jag tror inte det, svarade faster Lotta med ett egendomligt leende. Han dog ogift.

Maja var en stund till mods, som om hon blifvit barn igen och lyssnat till sagor.

— Tänk, att jag aldrig vetat detta förr, sade hon.

— Du har heller inte känt mig så länge, svarade faster Lotta. Och för resten ska jag säga dig en sak! Ungt folk vet aldrig något om gamla fastrar. Men det är gästrummet, som narrar mig tala. Ty alltid återvände jag hit. Jag kom hit

efter hvar gång, när mina barn hade dött. Och jag bodde här länge, sedan jag mistat min man. Sedan kom jag, när min far låg på sitt yttersta, och till sist styrde jag ju huset, under min brors sista sjukdom. Det var din mans far, det, min flicka. Och hvarken honom eller någon af alla dem, om hvilka jag talat, har du sett. Det är bara jag, som går här kvar och skräpar. Men gamla gummor är seglifvade, som du vet, isynnerhet änkor, hvad det nu kommer an på.

Faster Lotta steg upp ur soffan och gick fram till toalettbordet. Därpå sade hon i stället för afslutning:

— Jaha, så var det med den saken.

Maja satt som hon suttit, med armbågarna på sina knän och hufvudet framåtlutadt, som hade hon ännu lyssnat. Faster Lottas berättelse hade på henne verkat helt annorlunda, än den gamla frun kunnat beräkna. Någonting af det, som slumrar djupast, osedt och okändt, inom oss alla, hade vaknat inom Maja. Hela hennes kropp blef stel däraf, och läpparna pressades krampaktigt samman. Hon brydde sig inte ens om att dölja sitt inre uppror. Hon såg upp och lät fastern fritt se sitt förstörda ansikte, som var vått af tårar. Gumman stod som fallen från skyarna.

— Nu har jag då aldrig sett på maken, utbrast hon. Hur är det fatt?

— Å, svarade Maja tröstlöst, det är alltsammans. Hvarför är det inte jag, som är gammal, och du, lilla faster, som är ung? Det vore mycket, mycket bättre.

I detta ögonblick erkände Maja för första gången inför sig själf, att hon icke älskade sin man, erkände det som en enkel och naturlig sak, hvilken ej kunde vara annorlunda.

I en ton, hvilken ofvanpå det förra utbrottet klang onaturligt lugn, tillade hon:

— Hvarför ska det just vara jag, som inte får vara lycklig och ung?

Faster Lotta gick fram och tog den unga kvinnans händer.

— Det är en Tyko-Brahe-dag i dag, sade hon afgörande. Nu säger jag inte ett ord mer.

Därpå gick hon till kommoden, doppade sina fingrar i handfatet och torkade dem noggrant, medan hon granskade bindmössan och håret framför spegeln. Utan att se sig om, sade hon en smula ampert:

— Ung är du, min flicka. Tacka du Gud för det! Och ingen hindrar dig ifrån att vara lycklig.

Maja tvang sig att le, och de båda kvinnorna följdes åt ned i salongen.

Där stod lampan och brann, och vid dess sken läste Claës Edvard, ensam och tålig, i det sistkomna bandet af Svenska Akademiens Handlingar. När de andra trädde in, lade han bort boken och ljusnade upp. Innan hon tog plats, böjde Maja sig ned öfver sin man och kysste hans panna.

XIII.

När oktobervindarna skakade de sista gulnade bladen öfver den frusna marken, började faster Lotta tala om, att hennes rum i Lidköping väntade henne. Men när den första snön yrde genom de stora skogarna, hade hon ännu icke lämnat den blåa kammaren på Svanå.

Vid alla höstens mångfaldiga bestyr — lingonsyltning och fruktkokning, dubbelfönsternas insättning, storslakt och ljusstöpning — var faster Lottas hjälp ovärderlig. Och häraf begagnade sig Maja för att söka hålla den gamla kvar äfven öfver julen.

Men alla sådana försök slog faster Lotta ifrån sig med båda händerna.

— Ännu aldrig ha mina rum stått tomma någon jul, sade hon. Nej, mitt söta barn. Aldrig ska de stå tomma heller.

Maja frågade om orsaken, och den gamla svarade:

— Hela året om lefver jag bland mina lefvande. När julen kommer, då träffar jag mina döda. När man blir gammal som jag, tillhör man liksom två världar. Det är ett mellantillstånd, ser du, innan man helt och hållet kommer att gå öfver till den andra.

Hvad dagarna numera gingo fort! Och hvad det sedan skulle blifva långt, innan våren kom! Maja tyckte sig aldrig kunna öfverlefva den förfärliga vinter, som nu stod för dörren. Och ändå fick hon lof att visa sig glad, för att inte faster Lottas sista minnen af Svanå och henne själf skulle bli alltför sorgliga.

Detta lyckades henne också. Ty föresatte sig Maja riktigt med kraft att vara glad, så genomförde hon det också i allmänhet. Visst kom vintern, och visst var hon rädd både för den och för ensamheten. Men det var inte något skäl att inte njuta det goda, så länge hon hade det. Under de dagar, som återstodo, var hon outtömlig på uppfinningar. Och aftonen före afskedet hade Maja föresatt sig att riktigt fira faster Lotta.

Bredvid stora salongen låg ett mindre rum med möbel i björk och väggarna fullsatta af kopparstick i förgyllda ramar. I taket hängde en helt liten kristallkrona med platta glas, och

under kronan stod det runda björkbordet hvilande på en stadig pelare med klofötter. I soffan framför detta bord hade Maja och faster Lotta haft sina bästa pratstunder. Och här hade nu Maja satt fram tebrickan och prydt som till fest. Hvarken blommor eller frukt saknades, och kring fasters kopp låg en krans af friska, gröna törnrosblad.

Otålig gick Maja därinne och väntade faster Lotta och sin man. Hon ville inte skynda på den gamla. Ty faster hade sina egenheter, och fick hon inte gå och stöka bland sina koffertar, så länge hon ville, blef hon stött. Men kofferterna voro färdiga. Det visste Maja. Faster Lotta hade ingenting alls att göra på den välsignade blåa kammaren. Hon bara drog upp och igen lådorna och lyste i garderoben för att se, att ingenting blifvit glömdt. Maja skälfde af ifver och otålighet.

Ett helt program hade hon gjort upp för sin lilla fest, och hon visste, att den skulle bli lyckad.

Då knarrade plötsligt Claës Edvards stöflar genom salongen, och han kom brådskande in.

Maja trodde inte sina ögon. Där stod han i storstöflar och jaktdräkt med en pälsmössa under armen.

— Jag måste fara bort, sade han ifrigt. Det har händt något mycket allvarsamt.

Claës Edvard hade på sig sin allra viktigaste och mest envisa min.

Maja blef riktigt ond.

— Hvad är det då, som är så viktigt?

Claës Edvard såg bevekande på sin hustru. Det var honom inte lätt att göra henne emot. Men när han ansåg, att plikten kallade, var han obeveklig.

— De har fått tag i mjöltjufven, svarade han.

Maja skakade på hufvudet och hade tydligen glömt historien, ifall hon någonsin hört den.

— Men söta Maja, sade Claës Edvard. Minns du inte mjöltjufven? Han har stulit flera tunnor mjöl borta vid kvarnen. Det har pågått ett halft år. Och ingen har fått fast honom förrän nu. Just nyss kom det bud ifrån länsman.

— Och därför ska du fara bort och förstöra hela kvällen, utbrast Maja harmset.

— Men du inser väl - -?

— Nej, det gör jag alldeles inte.

— Men om jag säger dig, att det var en af mina egna torpare? Förstår du inte ändå?

— Nej, inte ändå. Jag är alldeles säker på, att tjufven kan få spö utan dig.

— Nu är du oresonlig, Maja, försökte Claës

Edvard. Tjufven ska inte alls ha spö. Jag vill göra allt hvad jag kan för att han ska slippa.

— Det är mycket vackert, svarade den oresonliga Maja. Men att fara till kvarn? Till på köpet nu i kolande mörkret! Då hinner du ju inte hem i natt.

Claës Edvard svarade med sin mildaste ton:

— Det gör jag nog inte heller, Maja.

Därefter ville han kyssa sin hustru till farväl, men Maja vred sig undan. Fylld af medvetandet, att han fullgjorde en tung plikt, lämnade Claës Edvard rummet och gick att säga farväl åt sin faster.

En kort stund senare kom den lilla gumman ned, och Maja tog emot henne i salongen. Den gamla var upprörd och liflig och kunde i början inte tala om annat än hur försämrade tiderna blifvit, och hur hemskt det var, när folket stal.

— Men du ska inte gå och sura för att Claës Edvard måste fara bort, sade hon. När man födts till husbonde på ett gods får man också sköta sina plikter.

— Det förstås, svarade Maja. Men när jag bad honom, kunde han gärna ha stannat hemma.

— Och den stackars karln hade blifvit tagen och kanske fått spö! Det kan du inte mena.

Nej, det menade inte Maja. Men hon gaf

inte med sig ändå. Och för att få slut på samtalet, tog hon faster om skuldrorna och förde henne högtidligt in i det lilla förmaket. När de båda damerna gingo så, syntes det riktigt, hur liten faster Lotta var. Hon nådde sin unga väninna knappast till skuldran. Men när hon kom in och fick se ståten, var hennes förtjusning så öfverväldigande, att den för en stund tröstade Maja öfver hennes missräkning. Faster Lotta gjorde en ståtlig sväng rundt om bordet, räknade på fingrarna upp alla godsakerna och blommorna och vintergrönskan. Ingenting glömde hon, och utan att krusa slog hon sig ned på sin hedersplats i det högra soffhörnet, hvilken hon obestridligen prydde.

Maja stod midt emot och serverade teet.

— Jag hade tänkt mig alltihop så högtidligt, sade hon. Vi skulle suttit här alla tre, och du skulle ha suttit emellan oss. När vi druckit te, skulle Claës Edvard ha slagit i glasen och hållit ett litet tal till din ära. Och så skulle du ha fått tårarna i ögonen och gråtit en liten vers. Du är så söt, när du gråter. Sen skulle vi ha ätit kväll i godan ro. Och efter kvällen skulle vi ha spelat en liten tre-karls-whist, du och jag och Claës Edvard. Och nu får du sitta här och hålla till godo med mig.

Där sutto nu de båda damerna ensamma och hade kvällen för sig. Faster Lotta drack sitt te och knaprade på sina pepparnötter. Därefter kom fruktskålen fram, och ur dess rikedom valde faster Lotta ett gråpäron, hvilket hon omsorgsfullt skalade. Till sist smuttade hon på den tjocka, svarta malagan, höjde sitt glas och sade:

— Nu klingar vi för Claës Edvard. Det var mest synd om honom, som inte fick sitta hemma i fred.

Faster Lotta tänkte på den dispyt, som Maja haft med sin man och ville blidka henne.

Maja stötte sitt glas mot fasterns och tackade den gamla af allt hjärta, för alla de veckor, hon velat stanna. »Det är väl jag, som ska tacka,» menade faster Lotta. Och mellan dem uppstod ett muntert smågräl om, på hvilkendera sidan tacksamheten egentligen borde ligga.

Därefter sade Maja alldeles tvärt:

— Det var falskt af mig, att jag drack för Claës Edvard. I dag är jag inte god på honom, ska jag säga faster.

— Sådant går öfver, svarade faster Lotta muntert.

— Det gör det nog, medgaf Maja. Men —

Hon afslutade inte meningen. Men ett nästan spotskt leende dröjde kvar på hennes läppar.

— Hvad menar du med ditt men? frågade den lilla gumman indignerad. Skulle man kunna låta bli att förlåta en man, som är så snäll och god, som Claës Edvard?

Maja såg faster Lotta rätt i ansiktet och log så öppet och friskt, att hon alldeles afväpnade den lilla gumman.

— Nej, sade hon. Man kan inte det. Han är verkligen så god, som du säger, att man måste förlåta honom, om man aldrig så gärna ville låta bli. Men tror du, faster, att så där mycken godhet är nyttig för kärleken? Har du aldrig själf blifvit liksom uttråkad, när en människa bara är god?

— Nej, mitt söta barn, svarade fastern förbluffad. Hvad är det nu för besynnerliga imaginationer, du kommer med?

— Det blir jag, envisades Maja, utan att låta störa sig.

Det var omöjligt att af hennes ansiktsuttryck eller ord sluta till, om hon skämtade eller talade allvar.

Maja fortsatte:

— Jo, nog blir det litet tråkigt. Medgif det! Ibland önskar jag riktigt, att Claës Edvard ville vara en smula elak emot mig. Bara aldrig så litet. Men det blir han gunås aldrig. Jag må reta honom, hur mycket som helst.

Hon lutade sig förtroligt fram mot den lilla gumman, och som om hon varit rädd, att någon kunde höra dem, hviskade hon:

— Vet du, när jag går här i ensamheten, får jag ibland så besynnerliga idéer. Jag tycker, att jag ville bort. Ut i världen ville jag alldeles ensam. Jag inbillar mig, att jag en vacker dag också utan vidare far och lämnar Claës Edvard ensam här på Svanå. Han anar ingenting, utan går här och väntar och väntar. Men aldrig kommer jag tillbaka. När jag då reser, är jag rädd att allt ondt ska komma öfver mig. Men när jag väl är borta, då händer mig en dag något alldeles nytt, något, som jag aldrig förr har drömt om. Och för hvar gång jag tänkt så, undrar jag, hur det skulle vara, om jag ginge på allvar.

— Gud bevare dig, barn, utbrast fastern. Det är väl, att ingen mer än jag hör, hvad du pratar.

Maja sköt undan sin frukttallrik. Plötsligt blef hon allvarsam, och i det hon fäste sina gråbruna ögon på den gamla, sade hon:

— Kan du säga mig, du rara gamla faster, hvarför jag alltid blir så glad, när jag får vara hos dig? Och hvarför jag kan prata med dig som med ingen annan?

— Nej, svarade den lilla gumman. Det kan jag sannerligen inte.

— Det är så besynnerligt med dig, envisades Maja. Du har haft flere sorger än någon människa, jag känner. Och ändå är du alltid glad.

Faster Lotta såg först en smula betuttad ut, som hade hon behöft tänka efter.

— Jaja, sade hon sedan. Det är något i det du säger. Sorgen rår inte på mig. Det är nog därför, att jag alltid haft så lätt för att skratta.

Den gamla log godmodigt åt sina egna ord, och Maja måste instämma i löjet. Men hon kunde inte värja sig för en känsla af vemod.

I samma ögonblick kom Malin genom salongen och bar på en bricka in posten, som nyss anländt. På Svanå kom postbudet tre gånger i veckan, och på denna tid ansågs detta för utmärkta postförhållanden. Men när den kom, medförde denna hälsning från den stora vida världen dock städse en känsla af lif och uppryckning.

Nu behöfdes detta emellertid icke. En lång stund fortsatte faster Lotta och Maja sitt förtroliga samspråk utan att bry sig om hvarken post eller tidningar. Faster hade med sig sitt sängtäcke, jätteverket, som skulle bli färdigt om ett par år först, och lät virkningen löpa i kapp med tungan. Maja ställde sin knyppeldyna på det afröjda bordet.

Till sist lät faster Lotta arbetet sjunka i knät och började söka bland tidningarna.

— Här är något till dig, sade hon.

Maja tog brefvet med ett ovilligt ansiktsuttryck.

— Det är från min styfmor, sade hon.

Det låg ingen särskild betoning i det sätt, hvarpå hon uttalade ordet »styfmor», och dock var det något i hennes ton, som kom den gamla att studsa. Hon tog fram sina glasögon och vecklade ut ett nummer af Allehanda, men läste icke i det. I hemlighet hvilade hennes ögon hela tiden på Maja.

När Maja slutat sitt bref, lade hon det undan och böjde hufvudet. Icke ett ljud undslapp henne, men från hennes ögon föllo tysta tårar.

— Men mitt lilla barn, utbrast den gamla, hvad i Herrans namn är det, som händt dig?

— Ingenting, svarade Maja. Jag vet inte, hvarför jag ska vara så dum i dag.

Men hon såg icke upp, och tårarna fortforo att rinna, ljudlöst som förut.

Faster Lotta var emellertid icke den, som lät afspisa sig. I det hon lade sin hand på Majas, sade hon:

— Nu måste du säga mig, hvad det är.

Då svek självbehärskningen Maja och med en låg stämma, full af hopplös förtviflan, började hon tala:

— Far skrifver aldrig till mig mer. Han låter min styfmor skrifva. Det är så tomt, så tomt.

Hon höll inne, och den gamla väntade tålmodigt.

— Det är så svårt, fortfor Maja. Det är så tungt. Du kan inte förstå mig, faster. Ty du är rik. Du är så rik, du, som har dina döda. Jag är fattig, där jag sitter nu, så rent utfattig. Jag har inga döda.

Då blef faster Lotta alldeles förtviflad. Hon knäppte ihop sina små händer och stirrade på Maja en lång stund, utan att få fram ett ord.

Till sist utbrast hon:

— Men du yrar ju bara. Du har ju dina lefvande.

Maja satt orörlig.

— Ser du inte, att jag inga lefvande har? Hemlös är jag, midt i detta stora hus, där jag går omkring och känner, att ingenting tillhör mig.

Därmed föll Maja samman, och snyftningarna, som skakade hennes unga kropp, gjorde den gamla ännu mera utom sig.

— Säg inte så, säg inte så!

Maja skakade på hufvudet, som försmådde hon hvarje tanke på tröst. I en ton, hvilken nästan lät kylig, fortfor hon:

— Jag vet nu hur allt tillgått. Jag ser det så ohyggligt klart. Det är just det allra värsta, att jag ser allting så klart. Jag förstår inte, hur jag ofta kan vara så munter, som jag är, och att ingenting syns på mig. Men hvad jag nu säger dig, har jag vetat mycket länge.

Maja var åter alldeles lugn. Hon smålog till och med och klappade den gamlas knubbiga händer.

— Jag var ju så ung då, sade hon eftersinnande, och jag visste så litet. Men jag kan minnas, som hade det varit i går, hur jag stod i fars rum, och han sade mig, att Claës Edvard begärde mig till hustru. Först blef jag bara öfverraskad. Men så kom jag att se på

far. Och då blef jag rädd. Ty jag förstod, att jag måste svara ja.

— Tvingade han dig?

— Nej, men han ville, att jag skulle svara ja. Och det förstod jag. I ett enda ögonblick förstod jag det. Och då blef jag så skrämd att den skrämseln sitter i mig ännu. Ty då önskade far ingenting högre än att vara mig kvitt. Det var kanske helt naturligt. Jag har försökt att säga mig det själf. Herre Gud! Far var ju nygift.

Maja gjorde en grimas vid ordet. Med skärpa fortsatte hon:

— Men hvarför skulle han ta ifrån mig, det som förut var mitt? Hvarför stängde han hemmet för mig? Han hade gift sig för andra gången. Ja. Men därför behöfde han ju inte stöta mig bort.

Maja gjorde en paus. Så fortsatte hon med sänkt röst:

— Så gick det, som det gick. Någonstans måste jag ju gå. Och då tog jag, hvad som bjöds. Det var min synd och mitt brott. Sedan dess äger jag intet hem. Och aldrig lär jag få något.

Faster Lotta afbröt i samma låga ton:

— Du kanske rent af på allvar går och tänker

att resa din väg? För en stund sedan trodde jag du gycklade. Nu vet jag ej längre hvad jag skall tro.

Maja såg förvirrad upp. Så erinrade hon sig sina egna ord och måste le.

— Men lilla faster, utbrast hon. Då var det ju skämt!

Faster Lotta såg icke öfvertygad ut. Hon fortsatte med sitt förhör:

— Du menar alltså inte heller, att du tog Claës Edvard, utan att älska honom?

— Jo, svarade Maja hårdt. Det menar jag. Hvad vore annars mitt brott. En gång måste jag bekänna det för någon. Eljest skulle jag förgås.

Faster Lotta häpnade inför dessa ord. Hela hennes natur uppreste sig mot deras hemska kyla. Men på samma gång kände hon, att hon kommit ett stort lidande nära, och hennes hjärta veknade i ett oändligt begär att hjälpa.

— Hvad människorna ändå måtte ha gjort dig ondt, utbrast hon, när du kan tala så hårdt. Med dessa ord drog hon till sig Majas hand.

Tankfullare än vanligt smekte hon den. Inom sig sökte hon efter en tröstegrund, en hjälp i det ohjälpliga, och hon grep efter den

räddningsplanka, hvilken var den bästa och den enda, som denna moderliga natur kunde finna.

— Herre Gud! utbrast hon. Kunde du åtminstone få ett barn! Hur kan det vara, att du inte får ett barn?

Härvid runno hennes tårar, och Maja blef varm om hjärtat, därför att dessa tårar gällde henne. Men botemedlet önskade hon sig ej.

— Du är rar, lilla faster, svarade hon. Men Gud vet, om detta skulle hjälpa mig! Jag tackar Gud, så länge allt är som nu. Eljest vore det tusen gånger värre.

— Hvarför skulle det inte duga för dig som för andra? envisades den gamla.

— Jag vet inte, svarade Maja. Jag har bara alltid känt det så!

Som rädd för sina egna ord tillade hon:

— Säg ingenting mer nu! Låt mig lugna mig litet. Men tro mig! Jag är fullt vaken och klar. Jag vet hvad jag sagt. Och det var snällt af dig, som ville höra på mina sorger.

En lång pinsam tystnad uppstod, och Maja fruktade, att hon på något sätt skrämt faster Lotta från sig. Själf kände hon djupt afståndet mellan denna varmhjärtade, kvinnliga natur och sig själf. Och en aning steg inom henne, hvari denna skillnad låg.

— Du har varit lycklig, sade hon med samma kyliga lugn. Den, som är mätt, förstår nog aldrig den som är hungrig. Men du ska inte vara rädd för hvad jag sagt. Jag vill göra allt hvad en människa med Guds hjälp förmår, för att hålla ut och lefva så, att min man icke blir olycklig för min skull. Hvad jag lofvat honom inför Gud, det vill jag också försöka att hålla. Mera kan ingen människa göra.

Då fick faster Lottas ansikte tillbaka sitt varma, lyckliga uttryck.

— Gud ske lof, utbrast hon. Jag var riktigt rädd, att du ändå menade allvar, och att du en vacker dag kunde springa bort från den snälla Claës Edvard.

Vid dessa ord måste Maja se bort. Och inom henne ljöd en stämma, som hviskade: »Säg det nu! Säg, att det är så! Det är ju ändå det, du innerst vill. Förtro dig till den vän, du nu har. Sviker hon dig, har du ingen.»

Då hörde hon faster Lotta hviska:

— Lef som du har lofvat mig nu, så ska du se, att kanske kärleken kommer.

Tankspridd svarade Maja:

— Det har jag också länge trott.

Men inom henne slet den nya tanken. Hon visste ju, att hon aldrig tänkt den på allvar förrän

nu. Och ändå syntes det henne, som den i ett ögonblick växt sig så fast i hennes innersta väsen, att hon aldrig skulle kunna slita den loss. Det fattades icke mycket, att Maja nu kastat sig ned framför den gamla, blottat för henne hela sitt förstörda inre och bönfallit henne om hjälp.

Då kom Malin med beskedet att supén var serverad, och Maja hejdade sig. Det var, som hade hon varit nära att kasta sig i en afgrund, och i sista stunden hade en tillfällighet räddat henne. Lättad reste hon sig upp. Såväl hon som den gamla kände det hvar på sitt sätt som en välgärning, att de nu sluppo fortsätta samtalet.

Vid supén talade de icke mycket. Blott en gång gaf faster Lotta sina känslor luft, och i det hon slog samman sina händer, utbrast hon:

— Säg mig, barn, hur gammal du egentligen är.

— Tjugutvå år, svarade Maja leende. Tycker du det är så litet?

— Det är ingenting, svarade gumman afgörande.

När de åter sutto på sina platser i lilla förmaket, och handarbetena kommit fram, fortsatte hon sina egna tankar så:

— Efter du är ett barn, kan du väl höra en historia?

Faster Lottas ögon glimmade till, och Maja nickade.

— Jag minns något, började den gamla, som verkligen händt en gång. Och henne som det hände, kände jag också. Många gånger har jag suttit hos henne som jag nu sitter nära dig, och hört henne berätta om sig själf, och hvad hon genomgått.

— Hon hette Holt som du, fortfor faster Lotta, och var gift med en man, som hon icke älskade. Också som du. Men hon var icke olycklig för det.

I Majas öga kom en glimt af intresse, och fastern märkte det.

— Hon älskade som jag sa en man, fortfor den lilla gumman, och det är mycket säkert, att han också älskade henne. Men han var ingenting, ägde ingenting och vågade icke begära henne till hustru. Ty hon var rik och hennes far hörde inte till dem, hvilka hysa tilltro till ungdomen. Den hon älskade for bort i främmande land, och hon hade väntat så visst, att innan han for, skulle han ha sagt henne åtminstone ett ord, på hvilket hon kunde lefva. Ensam gick hon på faderns gård och visste sig

ingen lefvande råd. Det är ju möjligt, att hon också var den man gramse, hvilken svikit henne. Ty hon var stolt af naturen, och sviken kände hon sig. Och nu kommer det egentliga. I de dagarna kom en annan man och friade till henne. Han satt som änkling med många barn, och han var en redbar man, som icke förespeglade henne kärlek, utan öppet och rent sade henne precis som det var, att han önskade en mor för sina barn, och att hans val stannat på henne. I den sinnesstämning, hvari hon då gick, gaf hon honom sitt ja, och de blefvo förlofvade. Hon gjorde det, förstår du, därför att hon var så olycklig, att hon njöt af att göra sig själf ondt.

Faster Lottas läppar darrade vid dessa ord, och hennes blick stannade ett ögonblick på den unga hustrun. Maja uthärdade blicken och fastern fortfor:

— Men när det led mot bröllopet, grep henne förtviflan, och hon gick till sin far och sade honom alltsammans. Hon bad honom att få bryta. Men då svarade fadern: »Ingen har tvingat dig att gifva ditt ja. Men när du gifvit det, skall löftet hållas. Den skammen vill jag icke upplefva, att min dotter sviker sitt ord.» Sådan var nu han, och så blef det också. Där hjälpte hvarken böner eller gråt. Så satt

hon en dag i vagnen, som for i spetsen för bröllopsskaran och fadern bredvid henne. Hela tiden satt hon där, fast besluten att säga nej vid altaret. Sedan fick det gå, som det ville. Hon hade ett stridigt lynne, hon som fadern. Nå! Bröllopet stod midt i högsommaren. Och när bröllopsskaran kom närmare kyrkan, började åskan gå. Just som vagnen skulle köra upp för kyrkporten, kom en blixt, så förfärlig, att människorna, som fyllde kyrkbacken, skreko högt och flydde. Åskdundret följde i samma nu, och kusken kunde icke styra hästarna. De stegrade sig vildt och voro nära att falla i sken. Då sprang den gamle bruksherrn ur vagnen och hann framför hästarna. Med egen hand tvang han dem att stanna, med egen hand ledde han dem, flämtande och frustande, till kyrkporten. Därpå hjälpte han dottern ur vagnen, bjöd henne armen och ledde henne genom kyrkan fram till altaret.

Faster Lotta drog andan ett ögonblick, innan hon fortsatte:

— Sådana voro de gamla fäderna. Mycket har krossats och mycket har vuxit under deras händer. Döda äro de nu och borta. Din far, min flicka, var af en annan ras. Hur han felat, har han icke vetat det själf. Men kvinnan, som

jag talade om. Ja, när hon stod inför altaret, svek henne modet, och innan hon visste af det, hade hon sagt ja i stället för nej. Då var hon också bunden, och hon lefde ett år, som om hon gått i sömnen. Som piskad af skam kände hon sig, och ändå hade hon hvarken hycklat eller ljugit. Men alldeles som du nu, kände hon sig för svag för den börda, som blifvit lagd på hennes skuldror. En dag stod hon vid mannens sida och såg ned i forsen, som hvirflade nedanför bruket. Hon stod på spången under stora rännan, och så förtviflad var hon, att hon var fullt besluten att kasta sig i vattnet och göra slut på sitt lif. Mannen anade ingenting, men själf var hon beredd att dö. Så som jag sitter nu, har jag suttit hos henne en natt och hört henne berätta. Hon såg ned i den svarta hvirfveln, och det var icke modet, som svek henne. Men då upplefde hon sitt lifs stora ögonblick, och hon kände det med ens, som hade hon i det ögonblicket vaknat till lifvet. Inom henne föddes som Gud själf har lärt oss, en ny människa med nya önskningar, nya tankar, nya begär. När hon gick hemåt vid sin mans arm, fick hon kraft att berätta honom alltsammans. Han förstod så mycket, att han förlät henne, och hon blef honom från den stunden en god hustru, och när

hon dog, sörjde henne hans barn, som hade hon varit deras egen mor.

Faster Lotta var upprörd af sin egen berättelse, af minnena, som vaknat till lif, och af medkänsla för sin unga väninna.

— Det är sant detta, sade hon. Icke ett ord har jag lagt till eller tagit ifrån. Tror du mig icke?

— Jo, svarade Maja. Jag känner, hur de döda behärska mig.

— Hvad är detta för ord? frågade den gamla upprörd.

— Jag vet inte, hvarifrån jag fick ordet, svarade Maja. Jag känner det bara så. De döda behärska oss. Hvarför ska vi lyda dem? Finns det icke en oskrifven lag i våra egna hjärtan?

Maja kunde ej sitta stilla. Långsamt gick hon af och an på den hvita gångmattan. Då och då skakades hennes skuldror af en lätt rysning, som om hon frusit.

— De döda äro hos Gud, sade faster Lotta högtidligt. Och det är ingen skam att låta sig ledas af dem.

Maja svarade icke. Hon fortfor att gå fram och åter. Från sin plats i soffhörnet följde henne den lilla gumman med oroliga blickar.

Slutligen återtog hon sin plats vid den gamlas sida. Men samtalet var nu en gång afbrutet, och hvarken faster Lotta eller Maja lyckades återfinna den förra, förtroliga tonen. Det hade plötsligt blifvit som en mur emellan dem, och de kände det.

Till bådas lättnad kom slutligen ögonblicket, då de borde säga hvarandra god natt.

— Skrif till mig ofta, gullebarn, sade faster Lotta. Det lättar.

Då kände Maja, hur någonting smalt inom henne, och i det hon lutade sig ned öfver den lilla gumman, sade hon varmt:

— Det ska jag. Och om någonting riktigt svårt skulle hända mig, då vet jag, att jag får komma till dig.

— Det får du, barn, svarade den gamla. Du kan ändå inte gå annat än Guds vägar.

— Vet jag, hvad som är Guds vägar? svarade Maja.

— Åjo, min unge, sade faster Lotta. Det vet innerst hvar människa.

Så skildes denna sista afton Maja och hennes moderliga väninna.

Men Maja gick länge vaken i den tysta våningen och kände sig afundsam mot det gamla barn, som sof så lugnt bakom muslinsgardin-

erna uppe i blåa kammaren. Från väggarna följde henne de gamla porträttens känslolösa ögon. Hvar hon gick, och hvart hon såg, mötte hon dem. Långt in i den ovissa framtiden sökte hennes aning.

XIV.

Svanå 10 februari.

Sötaste lilla Faster.

Du ska inte tro, lilla rara gumman, att jag alltid går och sörjer, därför att jag inte kan älska min man, som du en gång älskade din. Och du ska inte skrifva så sorgligt, som om du bara gick och beklagade mig. Ty det är inte alls så. Åtminstone är det inte så för mig. Vet du, faster, ibland tror jag, att en sådan kvinna som jag finns inte i dubbelexemplar. Tro inte, att det är någon egenkärlek. Det är alldeles tvärtom. Jag ser upp till er allesammans, alla ni, som kallas för kvinnor, och vet, att ni är det.

Men finns det någon värre månad än februari? Jag tror det knappt. Vintern har då varat så grufligen länge, och hur lång den ännu kan

blifva, det vet ingen. Hela denna vinter minns jag som ett enda snöfall. Snön har rasat ned, fallit sakta eller yrt genom skogarna. Och hur de fattiga människor hjälpt sig igenom, som sitta långt borta från vägarna, det fattar jag inte. Också berättar man om kvinnor, som ha svultit ihjäl, och om män, som hittats ihjälfrusna i snön. De, som öfverlefvat vintern, ha fått gräfva sig fram ur drifvorna, därför att husen varit öfversnöade, så att äfven skorstenen varit täckt med snö, alldeles som djur, hvilka få gräfva sig ut ur sina hålor. Är det inte besynnerligt, att af människor födas somliga till elände och andra till öfverflöd? Den tanken kan jag aldrig förlika mig med. Och när en tiggande usling kommer till köksdörren, då ger jag alltid. Claës Edvard skakar på hufvudet och säger, att jag ger för mycket. Men när ingen ser det, ger han liksom jag. Och alla fattiga välsigna och älska honom.

Claës Edvard går mycket i stallet denna vinter. Han har köpt sig två nya skäckiga vagnshästar. Nu ha vi sex stycken. Gud vet, hvad vi ska med dem alla till! Han öfvar sig med att köra tandem, och han kör riktigt bra. Men jag är glad, när han får något, som roar honom.

Själf sitter jag här i mitt stora, varma hus och arbetar från morgon till kväll för att få tiden att gå. När dina bref komma, då går jag med brefvet obrutet i klänningsfickan, till dess jag får en ledig stund och kan krypa undan i min vrå. Ack, faster, hvad du skrifver för rara bref! Ingen kan skrifva som du. I mitt skrifbord gömmer jag dem bakom skjutdörrarna, som jag själf har nyckeln till, och utanför de små dörrarna, som glida så lätt och behändigt fram och åter, där ligger bibeln, som du skickade mig till julklapp. Men ska jag säga dig sanningen? Jag läser inte ofta i den. Nu blir du kanske ond. Ack, bli inte det! Bibeln talar om så mycket, men det jag helst ville höra, finner jag inte där. Men boken vill jag gärna ha för mina ögon. Den påminner mig så vänligt om dig, och när jag ser den, minns jag, hvad du och jag talade om sist, och hvad jag lofvade då.

Det är inte svårt att vara vänlig mot Claës Edvard. Så hjärtans god som han är, och så väl som han vill mig. Jag tror, att om jag bad honom åka fyra mil i yrväder för att köpa mig en docka sefirgarn, skulle han göra det. Men hans hästar och hundar, dem får jag inte röra vid. Inte ens med ett ord. Ty då blir han

murrig och tvär och kan gå och tjura i flere dagar. Och då är han inte rolig.

Jag glömmer ju rent att tala om, hvad här har händt. Bell är död, för aldrig det törs jag inte visa Claës, hur lycklig jag innerst är att slippa se det djuret. Är det inte besynnerligt, att man kan känna en sådan antipati mot ett djur? Det gick till så, att Bell kom i Claës egen räfsax och fick benet afklippt. Hunden kom hem en kväll, ömkligt tjutande, hoppande på tre ben och sprang upp på Claës Edvard, som han alldeles blodade ner. Aldrig hade jag trott, att jag skulle kunna se något rörande hos Bell. Men det gjorde jag verkligen. Claës blef alldeles utom sig. Han var blek som ett lik, och när Bell fördes bort för att skjutas, gick han ner till sig och stängde in sig på sitt rum. Hela den dag, som följde, tror jag inte, att han sa mig så mycket som ett ord. Det var, som hade han känt agg mot mig, därför att jag alltid, när Bell lefde, gjorde litet nojs med djuret. Nu ligger Bell begrafven under silfvergranen längst bort i parken. Claës Edvard lät skotta undan snön och hugga upp marken med järnspett. Jag tror, att han till våren ämnar resa Bell en grafvård. Jag tycker inte om sådant. Men Claës

Edvard är trofast både mot människor och mot djur.

Om du visste, faster, hvad jag ibland känner mig oduglig. Jag tycker, jag arbetar dagarna igenom. Men ändå blir ingenting gjordt, ingenting, som inte lika väl kunde vara ogjordt. I år har jag ju heller ingen väf, och det är riktigt tomt. I höstas blef det aldrig af att sätta opp någon, och sedan har det fått vara. När kvällarna kommer, läser jag i stället. I biblioteket i Claës Edvards rum stå gamla böcker och nya, stora digra verk och rader af band med pergamentryggar och läderryggar, tryckta med gammal guldskrift. Claës Edvard läser numera bara tidningarna och adelskalendern och Svenska Akademins handlingar och Tegnér. Han säger, att han tröttnat på allting annat. Böckerna stå där som onyttiga prydnader. Säkert äro de fulla med stora och goda tankar, men tankarna äro begrafna. Jag skulle vilja läsa allt och förstå allt. — Men jag är visst för dum, och ingen har jag, som hjälper mig. Jag har funnit böcker där, som jag börjat läsa. Claës Edvard säger, att det är ingenting för mig. Men jag läser dem ändå. Aldrig törs jag tala om för dig, hvad de böckerna heter. Då skulle du banna mig och bedja mig höra opp. Men det kan jag inte

längre. Den första farliga bok, jag läste, den blef för mig som en jordbäfning, där jag stackars lilla fluga försvann. Aldrig visste jag, att så mycket ondt fanns i världen och ej heller så mycket godt. Inte heller anade jag förr, att människor funnos, hvilka vågade tänka så och säga det så rent ut. Och ändå är allt, hvad jag läser, gamla böcker. För hundra år sedan tänkte människor tankar, om hvilka jag inte ens visste att de funnos till — annat än i min egen dumma hjärna.

Tyck inte, att det är förmätet hvad jag säger nu. Men det var så mycket i dessa böcker, som jag tyckte mig ha tänkt och sökt och trefvat på, men bara aldrig kunnat finna ord för och aldrig vågat tro, att någon skulle komma och rikta mina tankar med. Ty rikare ha dessa böcker gjort mig än några andra, hvilka jag någonsin läst. Och ändå ha de inte förändrat mig alls. Jag kan bara aldrig tänka, att de äro så farliga, som jag hört, att de skulle vara.

Men länge efter det att jag började läsa i dem, gick jag omkring i ett slags besynnerlig skakning. Det var, som hade marken inte längre legat fast och stadig under mina fötter, eller som trodde jag, att ur moln, hvilka jag förut

icke sett, skulle en blixt bryta fram och krossa oss alla. Onyttigare än eljest kände jag mig. Jag tänkte på Claës och på mig. Jag kallar honom så numera. Först tyckte han inte om det, men nu har han vant sig därvid. Claës Edvard låter så långrandigt. Jag tänkte på, att för alla de människor, hvilka bero af oss, betyda han och jag ju platt ingenting. Jag vet inte, hur många underhafvande vi ha. Men det är många. Det är pigor och drängar, torpare, statfolk, familjer med många barn, ungkarlar och pigor, som vänta på att skaffa sig hem, och som om sanningen ska fram, skaffa sig barn, medan de vänta. Alla dessa bero af Claës och mig. Eller egentligen af Claës. Ty jag är ju ingenting annat än öfverste munskänk hos Farao, som det står i skriften. Men hvad betyda vi båda för dem? Hvad kunna vi uträtta, som de icke göra lika bra själfva? På hvad sätt äro vi förmer än de?

Det här låter nog i dina öron som skämt, och du tycker säkert att jag pratar bredvid mun. Men det gör detsamma. Jag skrifver ner det ändå. Tänk dig, om vi ginge bort härifrån och lämnade gården åt rättaren och folket. Allting skulle gå lika bra, som det gått i alla dessa år. Bara stallet med vagnshästarna och herr-

gården skulle vara borta. Stängd skulle den stora byggningen stå här och multna ned öfver sina minnen och alla döda. Hu då! Ingen skulle sakna hvarken den eller oss.

Det är en olycka för mig, tänker jag då, att jag fått det så stort, och ska gå omkring med en sådan titel som »friherrinna». Tycker du, det är något för mig att heta friherrinna? Det skrämmer mig ibland och det passar mig rakt inte. Ung och frisk är jag och arbeta kan jag, lika bra som någon piga och litet bättre. Det är nu min lilla erfarenhet. I en liten stuga skulle jag bo, och den skulle ligga långt från vägen, men inte så långt, att ingen hittade fram till Majebo med skogen bakom. En sjö kunde gärna finnas där bredvid eller åtminstone en liten å, med lugnt rinnande vatten och stenar, där vattnet skvalpade öfver mossan. Det är så vackert med mossa på stenar i en å. En trädgård ville jag också ha och ett par lindar på gården med bänkar under. Stugan skulle inte vara större, än att när man ropade i ena hörnet, så hördes man i det andra och fick svar. Inte som här, där man får springa huset rundt och söka hvarandra. Men någon, som ropade, skulle där vara, och någon, som fick svar.

Nu får du en hel liten bok igen, faster,

och nu kommer snart Claës och väntar, att jag ska komma ut och sitta vid lampan. Jag ska göra det, och jag ska vara snäll emot honom. Jag ska höra på, när han berättar om ridhästens bakben och vagnshästarnas foder och kornas fina ras. Jag ska höra på, och jag ska svara honom. Och jag ska tåligt vänta på, att kärleken ska komma, kärleken, som faster Lotta har lofvat mig, hon, som vill alla så väl.

Ack, du söta, rara, hvithåriga och förtjusande lilla gumma! Vore jag bara gammal som du, då hade det ingen nöd. Men i dag har det heller ingen nöd. I dag är jag så kry. Ute snöar det igen, helt lätt och fint faller snön, och himlen är inte mera mulen, än att man kan se hur månljuset lyser genom snökornen, som sväfva i luften. Bara jag går fram till fönstret, så ser jag det. Då är Svanå så vackert. Då njuter jag riktigt den där stora ensligheten, som du vet, jag tycker så mycket om. Den stora ensligheten, då man känner, att rundt om sofva de stora snöiga skogarna.

Tusen god natt, sötaste lilla gumman! Nu hör jag Claës, som kommer.

Jag är inte alltid så munter som i kväll.

Din dumma

Maja.

Dagen därpå.

P. S. Om du visste, lilla faster, hvad jag var snäll mot Claës Edvard i går kväll, jag spelade piquet med honom i tre runda timmar. Men så sof jag också hela natten som en gris.

Just nyss läste jag om igen ditt sista, rara lilla bref. Men hvad är det du pratar, att nästa sommar tänker du hålla dig hemma i Lidköping och inte besöka hvarken Lilla Mo eller Torstorp eller Svanå? Jag kan aldrig tro det. Då måste det ju vara jag, som skrämmer dig ifrån Svanå! Förr kom du alltid.

Men kommer inte du, så kommer jag.

XV.

På landsvägen rullar en resvagn fram. Hästarna springa i skarpt traf, på båda sidorna om vägen suckar granskogen under den hårda blåsten. Den ljusa majnatten är mulen och kall och våt snö drifver ner öfver vägen och stänker som smuts upp öfver fotsack och hjul. Inne i suffletten sitta Maja och hennes man, insvepta i pälsverk. Då och då böjer baronen sig fram under suffletten och skyndar på kusken.

Maja sitter hopkrupen i sitt hörn, och Claës Edvard vågar knappast tilltala sin hustru. Gärna skulle han velat veta, hvad hans hustru tänker på just nu, men han förstår, att hon icke vill bli störd och respekterar hennes slutna sorg. Ty till Torstorp går resan. Vid middagstiden kom ridande bud, att farmor låg för döden.

Men Maja sörjer icke öfver, att farmor skall dö. Inom henne sargar och pinar allt det, som

hon länge gått och burit på, och hon känner, hur allt det, hvilket hon arbetat på att döda, vaknar till lif igen. Hon tänker på far och på mor, hennes egen mor, som varit död så länge, att ingen minns henne längre annat än som en saga, en dröm, och sin andra mor, hvilken hon egentligen aldrig lärt känna. Hon tänker på de små halfsyskonen, och åter vänder hon tillbaka till fadern. Allt det, hvilket hon nu skall återse, sysselsätter hennes tankar, och farmor har hon nästan glömt.

Plötsligt stannar vagnen vid en grind. Kusken hoppar af för att öppna och räcker tömmarna till baronen inne i vagnen.

— Satans bönder, som stänger sina grindar så här års, mumlar Claës Edvard.

Maja böjer sig fram och frågar:

— Hur långt har vi kvar?

— Om en timme är vi väl framme, svarar kusken, utifall om hästarna står bi.

Andersson är förtörnad öfver den våldsamma farten. Och det skär i honom, när han svänger piskan öfver de svettdrypande djuren.

Vagnen sättes åter i fart, och Claës Edvard vänder sig försiktigt till sin hustru för att se, om han skall våga störa henne. Maja sitter som förut, men när hon möter mannens blick

som söker hennes, frågar hon för att säga något:

— Hvad är klockan?

Baronen trefvar fram uret under ytterplaggen och låter klockan repetera. Inne i vagnens dunkel ljuda tio små klingande slag.

— Tio, säger Claës Edvard, ehuru han mycket väl vet, att hustrun hört.

— Tror du, vi kommer fram i tid? frågar Maja

— Jag vet inte, svarar Claës Edvard suckande

Naturligtvis är han öfvertygad om, att farmor för länge sedan andats ut, men han har ej hjärta att säga det. Han tror att Maja hoppas finna den gamla i lifvet.

Men Maja svarar lågmält, som hade hon hört hans tankar:

— Jag önskar icke, att farmor lefver, när vi kommer fram.

Vagnen går vidare, hästarna frusta, löddret pressas fram under seldonen, skakande åt båda sidor flyga de resande fram öfver den gropiga vägen. Efter dem glider smutsen samman i de djupa landsvägsspåren. Åkrarna stå svarta emot skogen, och kraksande flyga de våta kråkorna upp ifrån gärdesgårdarna.

En kulen, sorglig och kall resa är det. Maja försjunken i sina minnen. Ju mera de nalkas hemmet, desto rikare välla de fram, ljusa, obeskrifliga, obetydliga barndomsminnen, växlande med de bittra från senare år. Utan ordning eller sammanhang komma de, plågsamma och ljufva på samma gång. Alla ha de något att säga henne, alla berätta de om dagar, som flytt, och som nu blifva lefvande ånyo. Aldrig bli minnena så obeskrifligt lefvande, som när man far mot det gamla hemmet, där döden är gäst. Allt annat blir lefvande också, lefvande på ett outsägligt allvarligt sätt. Allting kommer oss då nära och får ett sammanhang. På den långa tysta vinter, hvilken nu går till ända, tänker Maja. Därför söker hon sin mans hand och trycker den vemodigt.

— Du är god emot mig, hviskar hon.

Claës Edvard känner sig lycklig. Han kan ju icke ana hvad denna lilla handling egentligen innebär.

Nu stiger konturerna af Torstorpsskogen fram öfver slätten. Ögonblicket därefter rullar vagnen in i dess djupa skymning. Genom de glesa björkarna glimtar ett ögonblick senare sjön, och långt borta spraka gnistorna från den stora smedjan upp mot skyn. När vagnen kommit förbi kyrkan med dess gamla förfallna klock-

stapel, dåna de första hammarslagen emot de resande. Då böjer Maja sig ned och gråter, och när hon förmår torka sina tårar, äro de midt i allén. In under de gamla trädens bara kronor dundra vagnshjulen fram. Blåsten har saktat af och majsnön faller stilla, mjuk och i stora flingor.

När vagnen stannar framför trappan, står Matts Holt ute och tar emot dem. Hans hår och kläder äro våta af snö.

— Jag visste, att du skulle komma i kväll, säger han åt Maja.

Midt i natten är ännu hela huset vaket. Maja känner styfmoderns kyss på sina läppar, hör fadern säga åt Claës Edvard:

— Hon dog ögonblicket efter det, att vi skickat af ilbudet. Det var för sent att kalla drängen tillbaka. Han red i karriär.

Därpå går hon ensam in till farmor. Länge står hon där i farmors inre rum och ser på den gamla, som ligger i sin säng, rak och stel, som hon plägat i lifvet. Maja har aldrig sett någon död. Och gripen af dödens närhet, står hon nu tyst inför det stora undret. Ingen har velat störa henne, eller hon har undvikit de andra och ensam smugit sig in. När Maja nu står här, önskar hon, att hon fått säga farmor farväl,

och hon ser i ett slags förvåning på de knäppta händerna och munnen, hvilken icke längre är sträng som förr. Hon ser på ljusen, som stå tända, och de hvita lakanen, som hänga för fönstren. Och ändå öfverfaller henne en känsla, som skulle farmor kunna vakna och tala henne till.

Det blir henne så heligt alltsammans, så heligt och så nytt. Döden liksom blåser bort allt det, som skilt henne från fadern, från alla. Hon sätter sig på en stol, hvilken står kvar invid bädden, som hade någon suttit där nyss.

Bakom sig hör hon steg, men hon vänder sig icke om. Hon vet, att det är fadern, och utan att taga sina blickar från farmors ansikte, räcker hon ut sin hand. Matts Holt trycker den och upprepar med darrande stämma de ord, med hvilka han hälsat dottern redan på trappan:

— Jag visste, att du skulle komma i kväll.

Något annat vet han icke att säga. Något annat behöfver han inte säga. Han gör lös sin hand från dotterns och går ut, och en annan kommer in. Det är Claës Edvard. Maja hör honom stanna bakom sig, och hon vinkar åt honom att komma närmare. Men med händerna hopknäppta blir han nedböjd stående midt i rummet och går ut, som vore hans plats icke där. Äfven Alice kommer in. Innan de gå till

hvila, vilja alla ännu en gång besöka det tysta rummet, där farmor bor. När Alice kommer in, reser sig Maja upp och vill gå. Men styfmodern håller henne kvar. Hon är häftigt upprörd, och Maja betraktar henne med undran. Då tar Alice hennes hand och med låg stämma, som när man talar inför en död, säger hon:

— Allting har inte varit, som det skulle, mellan dig och mig. Bär du groll mot mig ännu, för att jag blef din styfmor?

Maja måste uppbjuda all sin kraft för att ej mista sin självbehärskning. Hon kan icke svara ja, och hon vill ej svara nej. Så genomträngd är hon af den stora stillheten inför döden, att hon känner hvarje påminnelse om lifvet och dess hvardag som ett helgerån. Tigande räcker hon styfmodern sin hand, och inom henne arbetar all den ovilja, hvilken hon känt mot denna kvinna, som blifvit faderns hustru och födt honom barn. Genom denna tystnad hör hon åter styfmoderns stämma:

— Var inte hård!

Maja endast skakar på hufvudet, och hennes läppar darra.

— Nej, nej, hviskar hon.

Utan ett ord mer smeker styfmodern hennes skuldra, och Maja låter henne gå.

I nästa ögonblick har Maja glömt den lilla scenen, och lutande sig ned öfver den dödas händer, kysser hon dem och förebrår sig själf, att hon ryser vid deras kyla. Därpå ställer hon vaxljusen undan och går.

Inne hos farmor vakar gamla Marta ensam den första natten. — —

Maja fann familjen samlad kring det stora dukade matbordet. Hon hörde en klocka slå någonstädes och faderns röst, som bad henne taga plats.

— Försök att äta bara, sade han. Du måste vara hungrig.

Det låg något välgörande för dem alla i denna lilla påminnelse om, att de ännu lefde i verkligheten. Med dämpade stämmor berättade de om den döda och hennes sista dagar, hvad hon åt, och hvad hon drack, hur hennes ansiktsdrag skiftat och om de korta ögonblick, då alla väntade, att hon skulle slå upp sina ögon och känna igen dem. Till dess andedräkten plötsligt afstannade, och den gamla nåden på Torstorp slocknade stilla som ett ljus, hvilket brunnit ner i staken.

Alla dessa smådrag, som berättas vid hvarje dödsbädd, åhördes och kommenterades af dem, hvilka här sutto samman. De fingo sin betydelse genom döden, som nyss hade lämnat deras hus.

XVI.

Hur nära komma icke människor hvarandra, när en anförvant ligger död. Syskon, hvilka under åratal gått hvarandra främmande förbi, öppna sina hjärtan för hvarandra. Fäder glömma det groll, de hyst mot sina söner. Söner blifva barn på nytt och se fadern, så som de eljest endast förmå se honom i minnet. Groll försvinner, tvistefrön glömmas, själfva hatet tiger. Anförvanter, hvilka förr talat till hvarandra med skarpa röster, mildra sina stämmor. Ögon mötas, hvilka undvikit hvarandra förr. Händer bli snabba att smekas, och öfver människornas läppar komma försonliga ord.

Maja njuter af detta, kanske vet hon innerst, att det icke skall räcka länge. Kanske anar hon, att när klockorna ringt slut öfver den döda, skall allt ondt, som splittrat och skilt, vara vaket ånyo. Men om en tvekande stämma också

hviskar detta tvifvel i hennes öra, så aktar hon icke därpå. Hon låter sig bäras af den stora lyckan att vara hemma bland de sina igen, och för henne är det, som hade en hemlig trollring dragits kring den döda, fadern och henne själf. Inom denna trollring kommer ingen annan. Ty ingen annan hör dit. Denna känsla gör Maja mild och god. Hon gör sin lille bror lycklig genom att draga honom till sig och berätta om sin egen barndom och om farmor, som nu är död och skall komma i jorden, fastän hennes själ är i himlen hos änglarna. Dämpadt och tyst, som det höfves i sorgehus, sker detta, och äfven barnet synes förstå, att bullersamma lekar nu icke äro på sin plats. Hans får följa Maja in i det skumma rummet och röra vid farmors händer. Deras kyla skrämmer honom. Maja tar gossen på armen och bär honom ut. För första gången känner hon, att hon verkligen är hans syster. Sin man gläder Maja med många små vänligheter, hvilka han gömmer och bevarar i sin trofasta själ. Och hos Alice utplånar hon med verklig hjärtlighet minnet af sin egen stelhet, när de möttes vid farmors bädd.

Maja kan detta. Ty midt i sorgen är hon lyckligare än på länge, därför att hon märkt, hur fadern söker hennes sällskap. Så ofta han

kan, närmar han sig dottern, och medan huset fylles af denna dämpade oro, som medföljer de mångfaldiga bestyren, då någon dött, finner han tid för henne, och Maja känner, att den gamla förtroligheten värmer honom. Därför gå dagarna fort, och intet synes henne svårt eller tungt. På lätta fötter går hon i sorgehuset, och bakom sin allvarliga uppsyn döljer hon en lycka, som är allvarlig äfven den, men strålande och ljus.

Matts Holt och hans dotter vandra sida vid sida genom parken, och när träden dölja dem, så att de ej synas från fönstren, tar Maja faderns arm. Och Maja drömmer. Hon drömmer, att hon är barn och ännu har rätt att leka. Allt hvad som händt dem båda, dotter och far, sjunker bort och försvinner. Fadern har aldrig gift om sig, själf har Maja ingen man. Båda äga de endast hvarandra.

Matts Holt drömde kanske också han sina drömmar för sig, liksom Maja sina. Båda gladdes, att de funnit hvarandra, och tanken på den döda, hvilken aldrig lämnade dem, gjorde deras glädje allvarligare och mera vemodig.

Från parken ledde stigen ut öfver gärdena och denna dag sken majsolen varm. Från gärdena kommo de in i skogsdunklet, och där inne funno de dansbanan, hvilken i gamla dagar blifvit

byggd för folket. Där satte de sig under granarna på en bänk, och rundt om dem i skogen kvittrade fåglarna med skygga vårpip.

Hela tiden hade farmor liksom följt dem åt, och ännu härute talade de om henne.

— Hon var en människa för sig, sade Matts Holt.

Han log en smula förläget, som när man talar om den, hvilken nyss gått bort och ändå icke är borta.

— Din mor kunde hon nu aldrig tåla.

— Hvarför icke, egentligen? sade Maja.

— Det förstod jag aldrig, svarade fadern. Din mor led mycket däraf.

— Berätta mig något om mor! säger Maja.

— Det är ingenting att berätta, svarar Matts, annat än att hon kom och gjorde mig lycklig och gick. När hon var borta vände farmor tillbaka. Och allt blef som förr.

— Du sörjde visst mor alltid, säger Maja. Jag minns dig städse nästan svårmodig och tyst. Vet du, hvad jag trodde?

— Nej.

— Jo, att du egentligen aldrig kunde få mamma ur tankarna. Det var visst därför, jag höll af dig så mycket.

— Det var nog så, svarade Matts. Och han kände själf, hur det plötsligt blef honom lätt att tala.

— Vet du, att det var farmor, som ville, att jag skulle söka mig en ny hustru? frågade han plötsligt.

Maja såg upp och blef röd.

— Nej, svarade hon hastigt.

— Länge visste jag det inte heller själf, fortfor Matts. Mor styrde mig då, som hon styrt och ledt oss alla. Farmors lust och begär — det var att härska, och hon kunde det också. Blott den tid, då jag var gift med din mor, var hennes välde öfver mig slut.

Matts Holt höll inne ett ögonblick.

— Jag tror, att det var just det, hon aldrig kunde förlåta din mor, tillade han.

— Hvilket?

— Att hon vann mig och jag henne, utan att farmor själf haft sitt finger med i spelet. Din mor gjorde slut på hennes välde, och det kände hon. Farmor var sådan. Vet du, hvad hon sade till din mor, första gången de träffades? Hon och jag voro då ännu icke förlofvade annat än inför familjen. Jo, hon tog båda din mors händer och frågade i sin beskaste ton: »Jaså, ser du så ut? Du, som vågat gå och bli kär i min

son, utan att jag visste om det!» Din mor var nära att brista i gråt. Då släppte farmor henne och skrattade, som du vet, att hon brukade. »Man ska inte vara blödig, lilla barn, kom ihåg det!» Så sade hon. Jag stod själf bredvid och hörde på. Du kan fatta att sådant var litet för mycket för din mamma.

Matts smålog vid minnet, och hans ögon fingo sitt mest svårmodiga uttryck. Därpå fortfor han:

— Under hela den tid, din mor och jag voro gifta, nämnde farmor aldrig min hustrus namn i brefven till mig. Men om dig ville hon veta allting. Gud fröjde hennes själ, nu, när hon är död. Hon var mig en hård mor, men stor tack är jag ändå henne skyldig.

Matts Holt tänkte härvid på den morgon, då han begärt moderns hjälp, och hon för att rädda sonen skänkte honom sin förmögenhet. Han drog en suck vid minnet. Icke en dag hade förgått, utan att han återvändt därtill.

— Ack, utbrast han. Vi har lefvat samman i kärlek som i strid. Hur det än var, låg det något stort öfver farmor. Vi skulle få sitta här länge, du och jag nu, om jag skulle hinna berätta dig allt. Jag har blifvit gammal, barn, mycket äldre än du tror.

Maja nickade, såg icke ens på fadern. Hon visste ju, att han sade sant. Ett egendomligt medlidande grep henne, sådant som väl endast ett barn kan känna det för sin far eller för sin mor. Det ligger ett oändligt vemod i ett sådant medlidande. Ty det kommer oss att blygas öfver det öfvertag, som ungdomen skänker.

— Far sade nyss, att det var farmor, som fick dig gift med Alice, inföll Maja. Äfven hon kände nu, hur lätt det plötsligt blifvit henne att tala.

— Precis så sade jag icke, genmälde fadern med ett egendomligt leende. Men säkert är, att hon hade sin hand med däri. Jag fick veta det långt efteråt af min nuvarande svärfar i ett förtroligt ögonblick. Själf märkte jag ingenting. Aldrig har jag trott, att jag mera fullständigt handlade på egen hand.

Matts Holt talade med skärpa, och ett hvasst löje kom och gick på hans läppar. Efter en paus tillade han utan omsvep:

— Du är gift själf, och så mycket har du väl lärt, att en man, hvilken lefvat utan hustru i många år, blir som en hungrig varg. Jag ville det själf, och jag fick, som jag ville.

— Du är inte lycklig, far, undslapp det Maja.

— Lycklig? Jag vet inte. Jag är lycklig åt mina barn. Jag är outsägligt lycklig, att jag fått en son, och att Torstorp en gång får en herre, som bär mitt eget namn. Men har man lefvat som jag med din mor, då orkar man visst inte bli lycklig för andra gången. Man tror, att man börjar från början igen. Men man kan inte. Jag ska säga dig, när jag var allra lyckligast. Det var, när jag gick ensam med dig och sörjde henne. Seså, nu är det sagdt.

Matts Holt talade med undertryckt häftighet, och hans haka darrade. Lornjetten föll ned, så att rynkorna kring ögonen blefvo tydliga. Han talade, som om han länge tigande burit en börda, hvilken blifvit honom för tung, och han märkte icke att Maja grät vid hans sida, ljudlöst och stilla, som hon plägat göra, när hon var barn. Först när en stund gått, kände han, hur tyst hon satt, och i det han vände sitt ansikte emot dotterns, frågade han:

— Gör jag dig ondt med att säga allt detta?

— Tvärtom, svarade Maja. Tvärtom.

Hon lade sin hand på faderns och fortfor, medan gråten stillnade:

— Mitt äktenskap har farmor väl ändå inte fått till stånd.

— Nej, genmälde Matts. Då var hon ju redan, som hon blef under de sista åren. Den saken skötte Alice om.

— Hur så? hviskade Maja andlöst.

— Det var ingenting vidare, än att hon fick Claës Edvard att fria, svarade fadern. När du väl var gift, talade hon om det. Aldrig hade han kommit sig för med det på egen hand. Det kan du väl förstå.

De sista orden kommo muntert, och skämtet liksom lättade luften emellan dem. Maja log själf, och Matts Holt fortfor:

— Han har aldrig varit någon företagsam man, min käre Claës Edvard. Men han var kär, och kärleken gör ju underverk.

Maja satt och såg ut öfver den lilla platsen omkring dem, där solen sken varmt emot granarnas skugga.

— Alltså har ändå farmor haft sin hand med äfven i mitt äktenskap, sade hon, om också genom en annan.

— Ja, så kan man säga, medgaf fadern.

— Hade farmor icke funnits, fortfor Maja, då hade du icke blifvit omgift. Då hade jag ej

heller fått någon man. Och då satt du och jag kanske ännu ensamma här på Torstorp.

På detta fann fadern icke något svar. Den bekännelse, som låg i orden, undgick honom ej. Att han ännu ägde den första platsen i dotterns hjärta, kände han, och ehuru han uppriktigt önskade Maja all lycka, var han dock glad att veta, att äktenskapet icke tagit dottern ifrån honom. Ett oändligt vemod steg upp inom honom. I ett ögonblicks klarsyn tyckte han sig se, hur han brutit sönder det skönaste, lifvet skänkt honom, och hur han aldrig skulle lyckas att foga stumparna samman, så att allt blefve helt som förut.

— Ja, sade han till sist. Så kunde det ha varit. Men nu är det icke så. Och alldeles ha vi väl inte tappat bort hvarandra.

Därpå reste han sig upp och tillade:

— Kom nu. Det börjar bli kallt.

Maja följde honom på stigen, som ledde öfver gärdet och in i Torstorps park. Medan de gingo, vände sig fadern om och sade med ett försök att skämta:

— Så värst roligt hade det väl heller inte varit att sitta ensam på Torstorp med en gammal knarrig far.

Härvid log Maja, men svarade intet. När

de kommit in i parken, stannade Matts Holt och sade:

— Det vi sagt hvarandra i dag, ha vi talat, som om vi stått inför henne, hvilken nu ligger död.

Maja räckte honom sin hand och tryckte den med en alldeles ny känsla. För första gången kände hon sig stå inför sin far, som en fullvuxen människa står gent emot en annan. »Nu,» tänkte hon, »kan jag aldrig mista honom mer.» I samma ögonblick hviskade någon vaken svartalf i hennes öra. »Du känner honom. Men han vet intet om dig.»

När de kommo upp på gården, höll en arbetsvagn framför trappan. Det var gårdens snickare, som kommit med kistan.

XVII.

Gamla nåden låg lik i kapellet. Kapellet var en utbyggnad på kyrkan, och där plägade de döda från Torstorp ställas dagen före begrafningsdagen, innan de sattes in att multna i den murade familjegrafven, där de hvilade, som de lefvat, afskilda från alla de öfriga, hvilka multna i kyrkogårdens jord.

På aftonen ringdes själaringning i den gamla klockstapeln, hvilkens murkna bjälkar darrade under klockornas tyngd. Vida omkring hördes ljudet i den ljusa vårkvällen, och vid klangen samlades godsets underhafvande för att ännu en gång få se den gamla. Vid hufvudgärden satt Marta, hon, som under alla år skött den gamla nåden och nu höll på sin hedersplats: att in i det sista få hålla vakt invid kistan. Hon satt, emedan hon icke orkade stå, och med vakna blickar mönstrade hon från sin

pall dem, som gingo förbi. Hon behöfde icke sakna många. Ty smedjorna voro stängda, och utarbetet hvilade på hela godset. Efter hvarandra vandrade de underhafvande in genom den bredare midteldörren och ut genom den mindre, som genom sakristian ledde ut i det fria. Bruksfolket med den dunkla hyn, där ingen tvättning kunde utplåna sotet, statkarlarna och gårdens drängar, alla mötte de upp, klädda i sina bästa vadmalskläder och hållande oformliga, urgamla svarta hattar tryckta mot bröstet. Efter dem skredo kvinnorna fram i sina ärbara sidenschaletter och med näsduken mellan händerna. Alla stannade de framför kistan och nego djupt. Tårarna flöto rikligen, framkallade af skiftande minnen och dödens tryckande närhet. Långt borta från utgårdarna vallfärdade torparna och deras hustrur för att se gamla nåden ligga lik.

Man skulle ha kunnat tro, att farmor tog emot hyllningen och var medveten därom. Så högtidligt och förnämt hvilade hennes hufvud mot den hvita kudden. Så stramt var munnen sluten, så stela anletsdragen och så skarpt uttrycket. Öfver kroppen var lagdt ett hvitt täcke med spetsar, och rundt om kistan hade trädgårdsmästaren tömt ut orangeriets till-

gångar af palmer och sällsamma bladväxter. På ett litet altare brunno bakom den döda stora grenljus, lysande upp i kapellets dunkel. Stum och sträng låg hon där i sin prakt, med slutna ögonlock, och inför känslan, att äfven storheten blir till mull, tårades icke blott kvinnors ögon, utan äfven mäns. Alla visste de, att de kommit för att hedra den döda. Och på samma gång var hon, där hon nu låg, menige man liksom närmare än någonsin förr.

Kapellets dörrar stängdes icke. Hela natten stodo de öppna, och endast ljusen släcktes. Hvem som ville, fick gå ditin för att en sista gång se den döda, hvilken de i mer än en mansålder sett upp till och fruktat som en rättvis matmor och en sträng. Bland flockarna af män och kvinnor, som stodo stilla på kyrkogården, eller vandrade hemåt genom de stora skogarna och öfver stubbåkrarna, talades lågmäldt om den döda. Hade Matts Holt kunnat höra de ord, hvilka hans underhafvande här växlade med hvarandra, skulle han i dem förnummit som ett eko, af hvad han själf och hans dotter talat med hvarandra. Alla hade hon styrt, öfver alla hade hon regerat, i mångens öde hade hon gripit in. Mången hade henne att tacka för sin olycka och mången för sin lycka. Hon hade suttit där,

mäktig och viljefast, och låtit regn och solsken falla öfver onda och goda. Men tuktat dem hade hon också, och ingen hade trotsat henne ostraffad. Medan hon lefde, var det mången, som suckade under hennes hårda hand. Nu, när hon var död, önskade folket henne tillbaka. Ty människorna älska dem, hos hvilka de vant sig att känna väldet, och hylla dem, hvilka tvingat dem till lydnad och fruktan.

Ut öfver ängarna och skogarna spriddes på vägar och stigar de skaror, som vandrat genom kapellet för att enligt häfdvunnen sed taga afsked af matmodern. Därinne dröjde till sist endast gamla Marta, hvilken täckte den dödas ansikte med den hvita duken och nigande kysste hennes hand, innan också hon gick.

Dagen därpå tillhörde gamla nåden åter familjen och sitt eget stånd. Högtidliga och svartklädda kommo de åkande till kyrkan. Seldonen glänste, vagnarna voro nyputsade, majsolen sken. Varm och vårlik var luften. Högt upp öfver kyrkogården drillade de osynliga lärkorna. Söndag var det, och före gudstjänsten samlades de förnäma i sina bänkar, medan kyrkan efter dem fylldes till sista plats. Där sutto i främsta korbänken Matts Holt och vid hans sida den unga friherrinnan på Svanå, hans

dotter. Ensamma hade de kommit åkande i den främsta vagnen, ty deras var dagens sorg. Arm i arm gingo de också in i kyrkan. Längst in i bänken syntes brukspatronens andra hustru, med de långa, blonda lockarna ringlande ned öfver sorgdräktens hvitstrukna linne, och mellan henne och den unga friherrinnan satt dennas man fin, prudentlig och blek. Pipkråset lyste fram genom hans öppna rock, och de svarta handskarna blänkte mot den guldkantade psalmboken.

Ortens alla herrskaper och honoratiores åhörde denna dag gudstjänsten. Alla mötte de fram, och med passande sorgeminer sökte de sina platser i de främsta bänkarna. Herrarna buro sina svarta hattar högt i luften, för att de ej måtte förlora sin glatta glans, och när damerna trängde in till sina platser, glimtade deras hvita strumpor fram under de vida krinolinerna, som pressades samman i bänkarnas trängsel. Först när de förmögna intagit sina platser ringde klockorna samman, och allmogen strömmade in. Bänkarna fylldes, och de, hvilka icke fingo rum, stannade med resignerade miner utanför, beslutna att uthärda predikan ute på gången.

Orgeln spelade upp och kyrkoherden stod själf framför altaret. Mera upprörd än vanligt

darrade hans stämma fram de andaktsfulla begynnelseorden: »Helig, helig, helig, Herre Gud Allsmäktig!» Men andakten gällde icke endast orden, de gällde henne, för hvilkens skull dagens gudstjänst förvandlats till en sorgefest. I koret nedanför altarskranket stod kistan med de hvita spetsarna och kransarna på locket. Innan gudstjänsten började, hade den blifvit flyttad från sidokapellet och ställd i koret, så att alla kunde se den. Där stod den nu, samlande allas blickar och tankar, och medan ceremonien trögt skred vidare, väntade menigheten. Den väntade i egendomlig spänning på det ögonblick, då kistan skulle lyftas upp på de bärandes skuldror och föras till sitt hvilorum. In i det sista behärskade den gamla nåden alla dessa människor, hvilkas öden och viljor hon styrt, och på ett sällsamt sätt blandades församlingens andakt med minnet af den döda, som midt ibland dem hvilade i sin slutna bädd.

Gudstjänsten blef också alltigenom en sorgeakt, och allt, som hörde därtill, fick prägeln däraf. Ingångsspråk och predikans ämne voro ägnade att underhålla den rysande dödskänsla, som fyllde alla. Denna dag behöfde kyrkvaktaren icke väcka några sömniga med sitt straffande

spö, ej heller snålade någon vid kollekten, hvilken enligt den gamla nådens en gång uttalade önskan tillföll socknens fattiga. Brukspatronen lade själf en sedel i håfven, och då den bars vidare, var det många af de rika bönderna, som med svidande hjärta måste följa exemplet.

Slutligen kom också det ögonblick, på hvilket alla väntat. Framme i koret stod kyrkoherden och lät de tre skoflarna mull falla öfver kistan. De gamla kvinnorna bland allmogen, hvilka visste sig själfva detta ögonblick närmast, snyftade högt, och männen blickade omkring sig med skygga ögonkast, som kände de sin underlägsenhet. Längesedan hade de glömt att gråta. Äfven i herrskapernas bänkar kommo näsdukarna fram, och hufvudena böjdes.

När allt var förbi, röjdes midtgången af klockaren, och från en bänk midt emot predikstolen reste sig de sex torpare, som voro utsedda att bära matmoderns kvarlefvor till det sista hvilorummet. Mörkklädda, med hvita vantar, som de fått ifrån herrgården, gingo de barhufvade männen, lämnande hustrurna kvar i bänken, fram för att utföra sitt hedrande uppdrag. Medvetna om dess vikt voro de nog, men också brydda att stiga fram här bland de förnäma, medan allas ögon följde deras minsta rörelser.

Med nedslagna ögon och säkra tag lyfte emellertid torparna upp kistan och spelade sin roll i den högtidliga akten som allmogens representanter. Efter dem slöto herrskaperna upp ur bänk efter bänk. Främst gingo Matts Holt själf och hans dotter. När kistan var insatt på sin plats, gledo de barhufvade männen ut ur den ring af ståndspersoner, som slöt sig kring den murade grafven.

Där hvilade nu den gamla nåden, och plåten med hennes fulla namn glänste på locket. Hennes kista var insatt på den plats, som så länge stått och väntat farmor vid sidan af hennes man. Nu var hon bland de sina. Ingen skulle flytta henne mer. Endast hennes likar var det tillåtet att stanna kvar och kasta en blick dit in. Klockaren stod vid gallergrinden med den stora nyckeln i hand, beredd att stänga låset, så fort herrskaperna hade gått.

Den, som stannade längst, var Maja. Hon öfverlät åt fadern att mottaga de beklaganden, hvilka nu uttrycktes med handslag och ord, mest med stumma handslag. Ensam stod hon kvar och såg in i det skumma hvalfvet, där hennes förfäder samlats.

Dagen hade ej verkat på henne så, som hon hade väntat. Maja var trött på det hela,

och i hemlighet önskade hon sig långt bort. Inom henne grydde något, som hon icke förstod. Det var icke ett beslut. Men det liknade ett sådant. Det var en tanke, hvilken glimtade fram inom henne, en tanke så vild, att hon blundade inför den. I nästa ögonblick såg hon åter in i grafhvalfvet, där farmors blanka namnplåt blänkte emot henne. Det var något som legat och drömt i hennes själ, som nu med ens blef vaket, det lockade henne och gjorde henne hemsk till sinnes på samma gång. Hon kände fast och säkert, att också inom henne själf rann något af farmors blod, slumrade farmors oböjliga vilja. Och dock visste hon, att hade farmor lefvat, skulle hon ha förbannat den tanke, hvilken grydde i sondotterns själ. Samma tanke, hvilken hon en gång uttalat på lek, kom tillbaka här i dödens hus, och nu kom den på allvar. Endast ett kort ögonblick räckte detta. Som om hon väckts ur en vision, vände Maja åter sina ögon mot dagern. Klockaren, som stod bugande bredvid henne, tillät sig nämligen en diskret, manande hostning, och med snabba steg gick Maja rysande genom den tomma kyrkan. Fadern satt redan i vagnen och väntade otåligt. Brådskande intog hon sin plats, vagnsdörren smällde igen. Och i den klara majsolen

åkte begrafningsföljet bort genom den hälsande mängden.

På Torstorp stod hästskobordet dukadt i stora salen för de väntade gästerna. Matts Holt höll graföl öfver sin mor.

XVIII.

Sommaren flög förbi, och Maja såg den försvinna som en ohygglig dröm. Svanå hade blifvit henne som nytt. Ingenting fanns där, som band henne längre. Klart visste hon nu, att hon måste gå bort från sin man och hemmet. Alltsedan den dag, då hon återkom efter farmors död, visste hon det. Hon tvekade icke längre.

Mången gång kunde hon gå vid sin mans sida och betrakta honom, medan hennes hjärta krympte samman af smärta och sorg. Så tillitsfull gick han där, så tillitsfull och så lugn. Icke ett ögonblicks misstro hade han känt. Tacksamt mottog han allt, hvad han trodde, att hans hustru gaf. Midt i alla hans små och stora bestyr, hans intressen och sysselsättningar var hon medelpunkten. Och trots allt måste hon svika honom. Trots allt tvekade hon icke.

Det var ju ett brott, hon tänkte begå, en ogärning, hon stod i begrepp att öfva. Maja

böjde sig under detta. I förtviflan erkände hon, att hon själf bar skulden. Rättfärdiga sig förmådde hon ej, önskade det icke ens. Men äfven inför detta tvekade hon ej. Hon visste, att en dag skulle den tanke, hvarpå hon grubblade, blifva satt i verket. Hon grubblade ej ens längre däröfver. Hon grubblade blott öfver, h u r hon skulle få mod att tillfoga sin man den dödliga smärta, som hon kände att hon måste.

Hade bara inte Claës Edvard älskat henne, som han gjorde? Då skulle hon kanske kunnat stanna. Ack ja! Till sin lefnads sista stund skulle hon då ha stannat hos sin man. Hon skulle ha varit nöjd att stanna på Svanå, styra huset, väfva, brygga, baka, om sommaren ansa blommor och träd, läsa alla de gamla böckerna i biblioteket och lära tankar af dem. Men kärleken, hvilken hon ej besvarade, kunde hon icke uthärda. Ty så är det ju med kärleken, att när den icke förenar, skiljer den. När den icke lockar, stöter den bort. När den icke ger lycka, blir den tung som sorgen. När den icke ger lif, ger den död.

Nu nalkades åter hösten, kvällarna blefvo långa och nätterna mörka. Nu började också Svanå att skrämma henne. Rummen voro så många och så stora. När Maja gick därinne en-

sam i skymningen, blef hon rädd för sina egna steg. Och de gamla familjeporträtten på väggarna kommo henne att rysa. Det var herrar i uniformer och mantlar, med många stjärnor och granna band. Och där funnos damer i pudradt hår och med bara skuldror. När hon gick förbi dem, tyckte Maja, att deras ögon följde henne, som anade de hennes uppsåt och ville förhindra det.

Sommaren led mot sitt slut. Klöfvervallarna buro redan den andra skörden. Astrakanerna mognade för augustisolen, och ute på fälten stod rågen i skyl.

Då kom Claës Edvard en eftermiddag gående öfver gårdsplanen och ropade efter Maja, som skymtade förbi ett fönster i den öfre våningen.

— I afton tänder vi lampan för första gången, sade han muntert. Har du något emot det?

— Nej, svarade Maja.

Hastigt drog hon sig tillbaka in i våningen, hennes kinder brunno, och hjärtat bultade hårdt. »I dag sker det,» tänkte hon. Därpå ringde hon och gaf order åt Malin att fylla lamporna.

När aftonen kom, gick Maja ut och försvann på gången, hvilken ledde ned till stranden. Tank-

löst följde hon med ögonen nattblackans ojämna flykt. I snabba bukter skymtade den förbi, korsade vägen och försvann igen bort öfver gräsplanen. Maja gick till platsen, där den grönmålade båten låg bunden, satte sig på toften och lyssnade länge till vågornas skvalp.

När hösten nalkas, finns det alltid en ensam björk, som gulnar före de andra. En sådan björk växte nu på näset, tätt invid den plats, där den lilla båten låg. Dess blad prasslade för aftonvinden, i vattnet speglade sig dess krona, och när solen sjönk, lekte strålarna med den för tidiga prakten i dess hår. Det var ett ungt träd. Och Maja kunde icke taga sina ögon från de gula bladen. Rundt omkring buro de andra träden sin öfvermogna grönska.

Så satt Maja länge och märkte icke, att skymningen omkring henne föll allt tätare. När hon slutligen såg sig om, kunde hennes ögon icke urskilja annat än de närmaste träden och buskarna.

Då reste hon sig upp och började gå hemåt. Rysande gick hon gången fram, och här emellan träden, var det så mörkt, att hon blef skrämd. Hon måste lägga band på sig för att icke börja springa. Andfådd af rädsla nådde hon den stora gräsplanen, där det ljusnade.

Då såg hon genom fönstren, att det var ljust i salongen, och hjärtat nästan stannade i hennes bröst. Men vända om kunde hon icke. Ett slags yrsel öfverföll henne, en yrsel, liknande den, då hon som ung flicka stod i faderns rum och gaf friaren sitt ja. Äfven nu gick hon, därför att hon måste. De upplysta fönsterna lockade henne, och hon gick fram emot dem som en nattfågel, hvilken bländad i mörkret flaxar mot rutan.

En liten stund senare stannade Maja på tröskeln till salongen. Hennes ögon blinkade tätt mot det skarpa ljusskenet. Därinne stod lampan tänd på divansbordet, rullgardinerna voro nedfällda, de gamla porträtten och hela rummet lågo i skymning. Ljuset samlade sig kring en enda punkt, det tunga bordet med länstolarna. Vid bordet satt Claës Edvard och lade stillsamt och tålmodigt ut korten till sin patience.

Då skymde det af ångest för Majas ögon. I ett nu såg hon för sig den långa vintern, som skulle stäcka hennes beslut, om hon längre teg. Hon såg de långa kvällarna, och hon såg mycket mer. Just nu vände sig Claës Edvard om och fick syn på sin hustru. I samma ögonblick sköt han undan korten och hans min blef upprymd.

Som hade hon gått mot sitt eget öde, gick

Maja närmare. Orden darrade redan på hennes läppar.

Då tog Claës Edvard fram ett bref, och visade henne med triumferande min.

— Här ska du få se, hvad jag fått i dag, utropade han, det är något, som gjort mig mycket lycklig.

Maja nickade oförstående och kunde i början knappt urskilja mannens ord.

— Minns du inte, sade Claës Edvard, under första tiden af vårt äktenskap? Du frågade mig en gång, om jag aldrig haft en vän?

Då Maja ingenting svarade, fortfor han:

— Du minns det nog. Du var stött på mig, därför att jag då ingenting kunde svara. Det här brefvet är från honom.

Claës Edvard satt där helt rörd, och tårar darrade i hans ögon.

— Vi skildes i vrede, fortfor han. Nu kan jag tala om det. Anledningen var den allra besynnerligaste. I ett helt år hade vi rest tillsammans i Europa. Glädje och ledsamheter delade vi som bröder. Då upptäckte jag en dag, att han, som jag trott rik, inte var det. Jag hade inte lärt mig då, att man får vara försiktig med sin egen rikedom. I mitt hjärtas välmening tog jag tusen francs ur min plånbok och ville

ge honom. Jag var lycklig att kunna göra honom en tjänst. Då sprang han upp som en rasande och kastade sedeln på golfvet, gick ut och stängde dörren hårdt igen efter sig. Dagen därpå hade han rest utan mig och kvarlämnat ett bref, som jag brände, därför att jag icke vågade läsa det för andra gången.

Claës Edvard var upprörd, ännu vid minnet, och han reste sig upp. Af och an gick han på golfvet. Maja följde honom med ögonen. »När han kommer till slutet af mattan,» tänkte hon, »säger jag honom det.» Men hon såg honom komma tillbaka och vända ännu en gång. Och ännu lågo de ödesdigra orden begrafna inom henne.

— Nu skrifver han och ber mig om tillgift, fortfor Claës Edvard. Han är anställd vid legationen i Rom och reser hem till hösten. Han skrifver, att han tvekat och tvekat, om han skulle våga närma sig mig, efter hvad som händt. Men han har öfvervunnit sig själf, och han lofvar besöka oss på senhösten — ifall jag då vill taga emot honom.

Hela Claës Edvards ansikte log af den renaste fröjd. Han gick med trippande steg som vanligt, och höll armarna på ryggen.

— Och du? tvang Maja sig att fråga.

— Naturligtvis vill jag. Detta är den gladaste dag, jag haft, sedan du gaf mig ditt ja.

Han stannade midt på golfvet och snöt sig för att bemästra sin rörelse.

— Aldrig har jag beundrat en människa så högt som honom, tillade han naivt.

Då svek självbehärskningen Maja. Med hufvudet stödt mot bordet, låg hon där. Men grät gjorde hon icke. En kvalfylld, tårlös jämmer skakade hennes kropp och ljöd hemsk genom rummet. Claës Edvard stod där, som hade himmel och jord ramlat samman. Häpnad och skräck fyllde honom inför denna obegripliga sinnesrörelse. Orsaken därtill kunde han ju icke ana, och dock var det något inom honom, som sade, att olyckan brutit in öfver hans hus.

Han närmade sig långsamt Maja, utan att dock våga röra henne, grep den första tanke, som föll honom in.

— För guds skull, hviskade han. Någon kan ju komma. Lugna dig.

Maja hörde icke hans ord, eller de gledo henne förbi.

— Hvad är det? nästan skrek han då, glömsk af sina egna ord.

Maja stönade under sin länge gömda smärta.

— Du är tusen gånger bättre än jag, mum-

lade hon. Jag förtjänar ingenting af allt hvad du är, af allt hvad du gifvit mig. Jag är född till olycka, och olycka sprider jag omkring mig.

Maja låg länge så. Claës Edvard, som rådvill närmat sig henne, strök förtviflad hennes hår. Småningom lyckades hon behärska sig, och när hon ändtligen såg upp, hamrade inom henne den förtviflade tanken, att ännu hade hon ingenting sagt.

Till Claës Edvard, som stod i spänning, väntande på en förklaring, mumlade hon endast:

— Jag ville ju inte uppröra dig. Det var bara något, jag måste säga.

I detsamma märkte Maja, som i en dröm, att någon måste ha varit inne i rummet, och hon hörde Claës Edvards röst, som än en gång upprepade:

— För all del behärska dig nu för tjänstfolket. Hvad ska de tro? Hörde du inte, att det var serveradt?

Mekaniskt följde Maja sin man ned till tebordet. Orörlig satt hon vid hans sida, och medan huspigan bjöd omkring det kalla köttet, betvang hon sig för att kunna tala.

När måltiden var slut, sade Claës Edvard:

— Vill du inte gå ut? Den friska luften ska kanske göra dig godt.

Claës Edvard var skrämd af det utbrott, han nyss bevittnat. Benen skälfde under honom, och utom sig af oro betraktade han hustruns upprörda drag. Det hela var honom komplett obegripligt. Och Maja! Ett sällsamt intryck hade det gjort på henne, att mannen först nu invigt henne i en sorg, som var gammal. Plötsligt utbrast hon:

— Hvarför berättade du inte detta, när jag frågade dig därom?

— Hvilket? frågade Claës Edvard häpen. För hustrun hade han som vanligt glömt sig själf och allt hvad som var hans.

Maja svarade honom icke.

— Det är för sent nu, mumlade hon.

Och i det hon stannade framför mannens dörr, bad hon:

— Låt oss gå in här! Dit kommer ingen. Där få vi vara ensamma.

Claës Edvard öppnade stillatigande dörren, och när han tändt lampan, stegrades hans ängslan. Rundt om stodo de gamla böckerna på sina hyllor, dessa böcker, i hvilka han upphört att läsa, dessa böcker, som samlats af farfar och far, och dem han själf älskat en gång. Det föreföll honom plötsligt, som stode hustruns misstämning i något oförklarligt samband med allt hvad de

en gång haft att säga honom själf. Försiktigt frågade han:

— Hvad var det, du menade, när du nyss sade: det är för sent? Hvad är för sent?

Hustruns ord hade icke undgått honom.

Maja satt i en af de stora länstolarna, som stodo kring midtbordet i biblioteket. Hon besvarade icke mannens fråga.

— Jag har en stor bön till dig, sade hon.

— Till mig?

— Bli inte rädd nu, Claës, fortfor hon. Det är bara jag, som får lida däraf. Du kommer nog en dag att glömma mig och bli lycklig igen. Därför har jag velat be dig om detta, medan du ännu är ung och har kraft att glömma. Bli inte ond heller. Ty det jag ber dig om, är något, som jag aldrig kan försvara. Låt mig gå ifrån dig, medan tid är, Claës. Eljest dör jag.

Claës Edvard störtade icke fram emot sin hustru. Han brusade icke upp. Han tog sig blott med båda händerna om hufvudet och blundade inför detta obegripliga, som utan förberedelse bröt ned hela hans lif.

— Menar du på fullt allvar, att du icke vill vara min hustru? sade han hest.

— Jag menar det, Claës Edvard, svarade

Maja. Det är mitt fullaste, heligaste allvar. Jag kan inte längre vara din hustru.

Claës Edvard såg upp med en blick, som vittnade om fullständig sinnesförvirring.

— Hur ska det gå till? svarade han. Jag begriper dig inte. Ska du stanna här? Eller tänker du gå ifrån mig? Och hvart ska du gå? Vill du skiljas? Det finns ju ingen anledning. Har jag någonsin betett mig emot dig så, att jag kunnat ge dig skäl till ett sådant handlingssätt?

— Ack, nej, sade Maja. Sitt stilla, Claës. Försök att höra mig. Det är ingenting sådant, det är ingenting af allt det du nu tänker på. Det är bara, att jag ber dig att få gå.

— Gå? sade han. Hvart vill du gå?

Maja såg upp.

— Tror du icke, att det någonstans finns plats för mig? sade hon.

Tonen rörde Claës Edvard, nästan mot hans vilja.

— Å, Maja, Maja, utbrast han. Om du visste, hur kär du blifvit mig.

Han sprang upp och blef plötsligt ifrig.

— Kanske tror du det inte, kanske säger jag dig det inte nog ofta. Du har det ensamt

här. Du leds. Vill du, skall jag föra dig med mig ut. Vi ska se främmande länder och städer, allt hvad du aldrig sett. Vi ska lefva ute, om du vill, bara vara hemma, när sommaren kommer.

— Tror du, att det hjälper? svarade Maja.

Hon gick fram och tog hans hand.

— Sätt dig, sade hon. Och hör nu på mig. Det är så mycket, som du inte vet. Och jag kan inte säga det, som jag vill.

Hustruns blick liksom tämde honom, dämpade hans uppror, viljelös sjönk han ner i den stol, där han setat nyss.

— Du gör mig orätt, sade Maja med darrande läppar, om du tror, att det är nöjen jag saknar.

Hon satt midt emot sin man, och hennes ögon sågo förbi honom in i dunklet. Hennes ord kommo, som ville hon pressa fram svaret på den gåta, hvilken var dold inom henne själf och för henne själf.

Claës Edvard spratt plötsligt upp igen. Ännu kunde han icke behärska sig. Ännu var honom allting för nytt.

— Har du tänkt på detta länge? sade han.

— Tyst, svarade Maja sakta. Jag vet inte. Jag tror ibland, att jag alltid har tänkt därpå. Jag vet det ju inte själf. Var barmhärtig mot

mig, Claës. Jag har ju aldrig talat, aldrig kunnat tala med någon om detta, utom med mig själf. Jag kan icke finna ord, så som jag nu ville.

— Barmhärtig, svarade Claës Edvard torrt. Är du det emot mig?

Maja svarade honom icke. Långsamt och tyst fortfor hon att tala. Mjukare och allt mera stilla blef hennes stämma:

— Jag har bedragit dig, Claës. Nej, nej, sitt stilla, inte så som du nu menar. Men jag har alltid bedragit dig. Jag lät dig tro, att jag älskade dig. Men jag gjorde det aldrig.

— Du tog mig, därför att jag fanns till hands, svarade Claës Edvard, därför att din far hade gift om sig, och därför att du ville bort.

— Visste du det? afbröt Maja häpen.

— Jag har anat det ibland, svarade mannen. Jag har också haft mina mörka stunder.

Det blef tyst därinne, så tyst, att vingslagen af en fågel, hvilken flög förbi, tydligt hördes in i rummet.

— Det var så, svarade Maja enkelt. Jag vill inte ursäkta mig med, att jag icke förstod det. Jag borde ha förstått. Och när jag till sist begrep alltsammans, då var det för sent. Då var jag din hustru. Då gick jag här och

bedrog dig under alla dessa år. Allt hvad du ägde, skänkte du mig. Allt hvad jag ville fick jag.

— Och till tack vill du nu gå? afbröt henne Claës Edvard.

— Du har rätt att säga så, fortfor Maja. Men jag ville så gärna, att du inte skulle tänka illa om mig. Kan du inte förlåta mig, Claës? Kan du inte säga mig bara: jag ger dig fri? Kan jag inte få gå utan alla hårda ord? Det har inte gått en dag, då jag inte bedt dig om förlåtelse i mitt hjärta. Inte en dag, då jag icke grufvat mig för din skull. Inte en dag, då jag inte tänkt: Hur ska det gå med honom, när han får veta, att jag kunnat vara så falsk?

— Och nu vill du gå?

Claës Edvard utstötte dessa ord om och om igen i renaste förtviflan. Han hittade inga andra.

— Tror du inte, började han, om jag afstod från allt det... som kallas rättigheter, att du då kunde stanna? Jag skulle vara nöjd, bara jag visste, att du fanns här. Jag skulle inte störa dig. Jag skulle ändå vara dig tacksam. Du anar inte, hur jag älskar dig.

Claës Edvard skrek fram de sista orden. Det låg något af raseri i dem.

— Det är ju det värsta, ropade Maja för-

tviflad. Inser du inte, att just det är det allra värsta?

En lång stund tego de båda på nytt. Båda sutto de försänkta i en grämelse för djup att klädas i ord.

Claës Edvards stämma var låg, nästan som en hviskning, när han till sist sade:

— Du kan alltså icke?

Maja skakade rådlös på hufvudet.

— Det är ju just det, att jag så innerligt gärna vill få gå, upprepade hon. Kan jag inte få det?

Hon bad som ett barn, och vid denna ton i hennes stämma vacklade Claës Edvard upp ur sin stol och började långsamt röra sig fram och åter på golfvet. Han gick icke af och an, som han eljest plägade. Han rörde sig blott framåt på andra sidan om det breda, långa bordet, och han släppte icke bordskifvan, mot hvilken han stödde sin högra hand. Han såg på en gång grotesk ut och förskräcklig i sin häftiga sorg. Midt framför hustrun stannade han och drog djupt efter andan.

— Det har alltid varit så, sade han. Ingen står ut med mig på längden. Jag är för obetydlig. Jag har också hållit af min far. Jag såväl som du. Jag har bara aldrig kunnat tala

om det. Min far hatade mig. Så fort jag kom in i rummet, mulnade han. Alltid var han ond på mig. Hvad jag än gjorde, blef han ond. När jag var pojke, gaf han mig stryk, antingen jag förtjänade det eller inte. När jag blef äldre, skrattade han åt mig och kallade mig en narr. Han skrattade åt mina fina kläder och åt mina ridstöflar, mina halsdukar, mina krås, mina sidennäsdukar. Allra mest skrattade han, när jag ville låna hans böcker, just de böcker, som du ser här omkring dig. Han skrattade egentligen inte högt. Han hånlog. Och det känns värre. Han hånlog och lät mig ta, hvad jag ville.

Claës Edvard höll inne och hämtade andan. Maja försökte afbryta honom. Men han sträckte sin långa, smala hand emot henne och sade:

— Låt mig säga, hvad jag vill. Eljest kan jag det aldrig mer. — Han lät mig ta, hvilka böcker jag ville. Men han visade mig aldrig till rätta. Jag läste, hvad jag kom öfver, och jag blef bara mindre klok på världen, än jag var förut. Han lät mig fara ut för att se världen, och han gaf mig ett rikligt underhåll. Snål var han inte, när det gällde att bli mig kvitt. Jag reste från stad till stad, och ännu mindre klok på världen blef jag. Hur skulle jag också kun-

nat bli annat? Där hemma satt min far och stängde hemmet för mig.

Häpen hade Maja följt mannens ord. Nu utbrast hon:

— Men Claës! Hur kan du tala så om din egen far?

Mannen svarade:

— Det är otäckt, inte sant? Men han handlade mot mig som en skurk.

Han röt fram orden, och de tunna mustascherna darrade öfver den gapande munnen.

— Han bröt sönder min själ och hela min människa. Han tog ifrån mig modet att lefva. Det gick så långt, att jag slutade upp äfven att läsa. Hvad hade böckerna att säga mig? Jag fick vänner i världen. Men jag kunde aldrig behålla dem. Alla gledo de undan från mig och försvunno, togo med sig, hvar och en, ett stycke af mitt hjärta. Ingen enda har kommit tillbaka, ingen utom han, som skref till mig i dag. Gud vet, hvad han vill mig för resten?

En elak, misstänksam blick sköt ur de små, bruna ögonen, och han fortfor:

— Just i dag säger du, att du vill gå. Och jag kan inte hindra dig. Jag vill inte heller. Så obetydlig, föraktlig, ömklig och svag har ni gjort mig, far, du — allihop.

Han stannade framför henne och utbröt med skälfvande röst och förvridet ansikte:

— Gå nu ifrån mig, som du längtar efter. Jag ska inte hindra dig.

Maja hade suttit tyst under mannens lidelsefulla utbrott. Blott vid hans ord om fadern hade hon afbrutit honom. Nu såg hon upp och sade stillsamt:

— Förstår du inte, hur obeskrifligt fult och styggt du gör allting mellan dig och mig nu?

Hon darrade, som om hon frusit, och fortfor:

— När jag ser dig sådan som nu, binder du mig, och jag känner det, som måste jag stanna, äfven om jag inte vill.

Claës Edvard rörde sig icke från sin plats. Ögonen brunno som fosfor. Han slog knogarna hårdt i bordet.

— Gå! hväste han. Jag tål inte se dig här.

Maja gick. Inom henne var allt oro och förvirring. Hennes krafter voro uttömda, och genom hennes själ susade en ordlös klagan: »Jag kommer aldrig bort.» Ljus tände hon icke. Brådskande och tyst klädde hon af sig i mörkret, lät kläderna mekaniskt glida från sin kropp och falla på golfvet. Feberhet kröp hon samman i bädden, huttrande som af köld.

Maja hade gått in till sin man, för att tvinga

honom att lära känna sin hustru. Han hade icke hört henne. I förtviflan hade han kastat masken, och visat ett ansikte, vanställdt af missräkningar, sorger och den djupaste misstro till sig själf. Först nu hade han gjort detta. Under fyra års samlif hade Maja af sin man endast sett en mask. Först när hon sade honom, att hon ville gå, fick hon se honom, sådan han var. Dunkelt klarnade denna nya verklighet i hennes själ, och hon kom ihåg, hur hon och de andra unga flickorna i hemlighet plägat skratta åt Claës Edvard. Hon insåg, att det var hans mask, deras löje hade gällt. Under alla dessa år hade hon sedan gent emot sin man känt sig främmande. Hans mask var det, som vållat detta, denna ogenomträngliga mask, hvilken lifvet danar så fast, att den blir sittande som klibbad öfver det ursprungliga ansikte, som naturen skapat.

»Det är för sent,» ljöd det inom henne nu. »För sent att börja på nytt.»

I detta nu hade Maja nära nog glömt sig själf. Det var hon, som denna afton lärt känna sin man, icke han, som lärt känna henne.

Men nere i sina rum gick Claës Edvard och rasade mot sin egen svaghet. Med samma trötta, släpande steg som förut flyttade han sig rundt i det stora biblioteksrummet. Långa stun-

der blef han stående och stirrade tanklöst och tröstlöst på de gamla böckernas stela rader. Han var förintad och önskade blott, att han kunnat kasta sig ned i en vrå och somna bort ifrån den ohyggliga enslighet, som grinade mot honom. Blott alltför väl visste han, att det skulle ha varit honom omöjligt.

Mot sin vilja måste han dock tänka äfven på Maja. Som en ljusglimt ur mörkret steg hennes bild fram inom honom, och medan han gick i sitt grubbel, veknade han och förstod, hur olycklig hon måtte ha varit. Hur enkel denna tanke än var, hade den dock det goda med sig, att den kom honom att för ett ögonblick glömma sig själf. Därigenom blef han lugnare, och en outsägligt förödmjukande känsla bemäktigade sig honom.

»Jag själf är det,» tänkte han, »som har gjort henne olycklig. Hur förkrossad satt hon här icke. Ej ett ord af bitterhet undslapp henne. Inte ett hårdt ord sade hon mig. Och ändå måtte jag alltid ha plågat henne.»

Claës Edvard stannade åter i sin gång kring det stora biblioteksbordet och pressade händerna mot sitt ansikte. Ett stönande som från ett dödsskjutet djur undslapp honom. Som hon hade bedt honom! Som hon hade sett på ho-

nom, när hon bad! Som ett barn hade hon bedt, ett barn, som suttit instängdt och ville komma ut till sol och lek.

Grubblande såg Claës Edvard ut i skymningen och märkte, att i detta nu hade han egentligen glömt, hvad lag och rätt fordrade, hvad sedvänja kräfde, hvad människor skulle döma. Nej, nej, sade han sig själf, sådant passar icke här. Detta är något mellan henne och mig. Ingen annan kan fatta det. Här fanns alltså något, som gick öfver förnuft och sed och allt, hvad människor kallade plikt. Claës Edvard skakade på hufvudet vid tanken. Detta låg för högt, för att han skulle kunna fatta det. Men han böjde sitt hjärta inför denna känsla. Han gjorde det med samma ödmjukhet, som om han anammat tron. Ett annat ord vaknade inom honom, ett ord, hvilket visserligen syftade på helt annat, men som sällsamt grep in i hans förvirrade tankegång. Fanns det inte ett ord, som sade, att hvad som var doldt för de visa och förnumstiga skulle uppenbaras för de fåkunniga?

Claës Edvard frågade icke längre, tänkte icke heller, gick blott så, som han aldrig förr hade gått, ledd af en inre aning, hvilken han lät råda öfver lif och död. En tung, eggande

känsla fyllde honom, känslan af att han gjort en mycket stor orätt. »Kanske skulle människor skratta åt mig,» tänkte han, »om de nu kunde se mina tankar?» Visst skulle de skratta. Människor skratta alltid, då de möta något, som de icke förstå. Claës Edvard glömde för öfrigt tanken, i samma stund nästan, som den vaknat inom honom. Kanske var han alltför van vid människors åtlöje, för att det skulle bita på honom, så skarpt som på andra. Kanske verkade också inom honom något af den makt, som i lifvets svåra ögonblick af en liten hvardagsmänniska kan göra en hjälte. Han tände vaxstapeln, som stod på bordet, och smög sig genom de tysta rummen upp i sängkammaren. Sakta vred han om låset och gick in.

Maja vände sig emot honom och sade bestört:

— Är du klädd? Ämnar du icke gå till hvila?

— Jag tänker sofva i mitt eget rum, svarade Claës Edvard.

Han ställde vaxstapeln på nattduksbordet och tog plats på sängkanten, tätt intill hustrun.

— Blif inte rädd, sade han. Jag går strax. Jag ville bara säga dig, att jag är lugn nu, och att jag vill hjälpa dig.

Majas hela ansikte ljusnade.

— Hjälpa mig? upprepade hon oförstående.

— Ja, svarade Claës Edvard. Hjälpa dig, så att du får det, du vill. Jag vet bara inte än hur.

Maja såg upp emot honom, och klara tårar föllo på hennes kinder. Hon kunde ingenting svara. Hon låg blott stilla och drack de ord, som lofvade henne befrielse.

— Jag ska gå nu, sade Claës Edvard. Du behöfver ro.

Men han gick icke. Hans blickar föllo på Maja, som hon låg där mot kudden med den mjuka, vackra armen hvilande mot täcket. Han såg och såg, och minnena stormade in på honom, minnena af den lycka, som nu syntes honom stulen, den kärlek, som han tagit, men aldrig fått. I skymning låg rummet, och rundt i skymningen sväfvade minnena från den första natten till den sista, då han sofvit här drömlöst och tungt, utan en skugga af aning. Nu var alltsammans slut och hans äktenskap upplöst. Aldrig skulle lyckan trifvas mera i detta rum, hvilket han smyckat en gång med helg i hjärtat.

— Du får inte se på mig så, sade Maja plötsligt. Jag kan inte uthärda det.

— Nej, nej, sade hennes man. Du har rätt.

Därpå böjde han sig ned, kysste hustruns hand och gick.

Han gick så hastigt, som hade han fruktat att om han dröjde, skulle han icke äga kraft att gå och själf stänga dörren efter sig, denna dörr, hvilken han förr öppnat så gärna. Maja förstod honom, och hennes hjärta var fullt af medlidande. Hon hade velat rusa upp och ropa honom tillbaka. Hon hade ju ej ens kunnat säga honom tack. Och dock brände tacksamheten inom henne, en onämnbar tacksamhet mot denne man, hvilken hon aldrig älskat, men som dock tagit lifvets tyngsta börda från hennes skuldror och lagt dem på sina.

Maja satte sig upp i bädden och på hennes läppar kom bönen till Gud om förlåtelse för allt ondt, hon gjort emot människorna.

XIX.

Rötmånadens hetta låg öfver Svanå och hela trakten däromkring. Skogen skälfde i hetta, och blåa dunster darrade rundt om hela horisonten. Som en spegel låg sjön, och när en båt gled fram öfver den blanka ytan, vek sig vattnet undan i smala, rätliniga vågor, hvilka kommo vassen att gunga längs efter de solfyllda stränderna. Ute på ängen stodo korna och slogo tåligt med svansarna efter de plågsamma bromsarna eller vaggade ned i sjön, till dess att vattnet steg dem till buken. Där stodo de i solgasset stilla och tåliga, njutande af sin egen dåsighet, och kring deras svalkade underkroppar blänkte spegelbilden af deras tunga hufvuden och grofva horn.

På herrgården voro markiserna nerfällda, och alla fönster stodo öppna. Parken och trädgården ånga af vällukter, solrosor, dahlier och

de tidigare astrarna glänste som druckna af all denna sol. Rundt om rabatterna surrade bin som glänsande prickar, och utanför trappan sofvo hundarna, både Snagg, som började bli gammal, och den nye pointern, hvilken efterträdt Bell.

Som en solros gungade Majas stora gula halmhatt dessa dagar fram genom parkens grönska. Helst valde hon de stigar, där hon icke kunde ses af någon uppifrån byggningen. Ofta stannade hon och såg sig omkring, som ville hon suga in all den sommarens sista skönhet, hvilken omgaf henne nu. Ty aldrig var Svanå vackrare, än när vinden sof, och träden stodo i soldis. Afstängdt som det låg på sin ö, visade det sig aldrig så i sin fulla skönhet som nu, när träden stodo stilla mot en blå himmel.

Hennes tankar hvilade. Ty hon vandrade i rymder, där lycka och olycka äro tomma ord. Hon kunde icke sitta inne. Hushållsplikter och småsysslor lämnade hon åt andra, henne hörde de ju icke heller längre till, och när någon frågade efter friherrinnan, fann man henne ingenstädes. Majas hela väsen var idel väntan. Därför passade hon endast ute i naturen, där intet störde hennes ro. Hon tog den lilla gröna båten och rodde öfver sjön bort till skogen.

Där vandrade hon omkring på stigarna, och rundt om henne susade tystnaden. Eller också satt hon längst bort i parken, där hon kunde se solen gå ned. Aftonrodnadens purpurflammor bleknade inför skymningen, som föll. Timmarna gingo och blefvo till dagar. Maja glömde att räkna dem. Inne i sin stora tysta väntan var det hon gick.

De lugna dagarna försvunno, vinden krusade sjön och susade i vassen, böjde trädens toppar och prasslade i bladen. Skyarna bytte form och färg, nya blommor slogo ut, och de gamla vissnade. Allt gick snabbt i denna augustidagarnas värme. Endast Maja gick i samma väntan och samma hopp, med samma oföränderligt varma och djupa färg öfver det unga ansiktet och samma allvar i blicken. I alla hennes lemmar sjöd ett nytt lif, och hon tänkte icke på, att naturen var så skön, därför att den bidade hösten.

Så kom den morgon, då Claës Edvard böjde sig emot henne öfver frukostbordet och sade:

— Jag rider bort i dag. Och jag kommer kanske icke igen före aftonen.

Maja kände med ens, hur hennes hjärta bultade. Men hon behöfde icke göra någon fråga. Ty hennes man fortsatte själf:

— Jag far till kyrkoherden och kungör honom vår skilsmässa.

Ordet skilsmässa hade i dessa tider en fruktansvärd klang.

— Hur tänker du säga? frågade hon.

— Det blir min hemlighet, svarade Claës Edvard, och hans små ögon blinkade tätt. Tids nog får du veta den.

Maja betraktade sin man nära nog med skrämsel. Åter blef han förvandlad till en annan och ny människa inför hennes ögon. Masken hade kommit tillbaka, med sin tillsats af komik och sin torra ogenomtränglighet. Men i hans ansikte arbetade denna gång något, som liknade vrede.

Med skärpa uttalade han orden:

— Det är bara en sak, som jag begär, en sak, som du måste lofva mig.

Maja betraktade honom häpen.

— Måste jag ljuga också? sade hon.

— Ja, svarade hennes man, sköt stolen från bordet och gick.

Borta var Majas ro från de långa, tysta sommardagarna, då hon gått ensam och hvilat ut i sin tacksamhet och sitt hopp. Mannens gåtfulla ord kunde han visserligen icke tyda, men hennes aning sade henne, att det nu gällde

människorna, nu gällde det yttervärlden, alla dessa osynliga, med hvilka hon måste taga upp striden. Tätt intill lifvets verklighet stod hon, och det hon anade, var icke vackert. Det var ej längre de döda hvilka tryckte hennes vilja och kufvade hennes människa. Det var de lefvande, som nu skulle rycka upp. Det var styfmor och far, det var släkt och vänner. Det var lag och samhälle, god ordning och sed. Det var icke längre en kvinna och hennes man, hvilka afgjorde sin ställning till hvarandra. Kalla ögon skulle riktas på dem och deras beslut, och onda ord skulle sudla, hvad som för dem var mera än lifvet.

Ett par timmar senare leddes baronens bruna ridhäst fram för trappan, och hundarna hoppade skällande upp efter hästens nos, väntande ett friluftsnöje. Huspigan anmälde i dörren till husbondens rum, att hästen var framme, och baronen kom ut på trappan.

— Malin, röt han inåt förstugan. Stäng in hundarna på mitt rum.

Därpå gick han utför trappan, tog tyglarna och afskedade kusken. Återigen ropade han häftigt på Malin, och de instängda hundarnas tjut blandades med husbondens upprörda stämma.

— Bed friherrinnan vara god och komma ner, sade han lugnare.

Maja kom långsamt nedför trappan. Claës Edvard satt redan till häst, och på hans vink gick hon närmare.

Claës Edvard böjde sig ned och såg sin hustru i ögonen. Hans ansikte var förvridet af smärta. Med skälfvande röst sade han:

— Om jag går djäfvulens vägar i dag eller Guds, det vet jag inte. Det finns ett gammalt ord, som säger: »Hvad Gud har förenat, skola människor icke åtskilja.» Men det ordet gäller väl icke längre.

Innan Maja hann svara, fortfor han:

— Du behöfver inte vara rädd. Jag ska hålla mitt löfte.

Därpå satte han hästen i traf och red ut från gården. Maja stod med skrämsel i blicken och hörde hofvarna dundra mot den hårda träbron, hvilken ledde bort ifrån ön.

Claës Edvard red icke fort, han hade intet, som brådskade. När han kom till skogen, slog han in på en gångstig och tog vägen öfver ljungmarkerna. Det var en omväg, en stor krok, han nu gjorde, men han tänkte med sammanbitna tänder: »Jag kommer tids nog fram.»

Egentligen hade han undvikit stora landsvägen, emedan han icke önskade möta någon.

Men icke ens i skogen lyckades det baronen att undvika människor. Där stigen krökte förbi kärret, mötte honom skogvaktaren. Just där tallarna började glesna, kom gamla mor från vreten med den fyllda lingonkorgen, och långt bort öfver ljungen, midt i solskenet, skymtade storbonden på näset, hans värsta granne, med yxan på axeln. Då gaf baronen hästen sporrarna och flög i galopp förbi den förbluffade bonden, som skrämd skvatt åt sidan och med mössan i hand gapade efter den vansinniga ridten.

Claës Edvard flydde i galopp från sin egen oro, sin egen förbittring, sin egen skam. Han mindes den tid, då skogen var hans tillflykt, då han aldrig var glad oftare, än när han kom ut i skogen och på vidderna, oåtkomlig för faderns onda blickar och hånande ord. »Nu börjar det igen,» tänkte han, och han menade sin ungdoms onda, ensliga år. Han tyckte, att han var ute i ett sådant ärende, att alla måste se på honom, hvad han bar i skölden, och att det alltid skulle sitta en fläck på hans namn, äktenskapsbrottets skamfläck. Han höll inne hästen och lät sin vän pusta ut. Midt ute i ljungmarken var han, och rundt om honom blommade

ljungen. Vinden svepte genom skogen, och när molnen skymde solen, föll en mörk skugga öfver all den violetta prakt, som lyste vida omkring. Som i vågdalar sjönk och steg landskapet, vildmarkens stora tysta öde låg framför hans ögon. Öfver stigen rann den röda skymten af en räf, som blifvit störd i sin harjakt.

Hvad var det, som hade kommit in öfver detta land, hvilket låg så långt borta och gömde sig så väl i sin enslighet? En gång hade också han, hvars ögon nu bländades af dessa vidders prakt, gått ute i världen, där andarna brottades, och hört suset af nya tankar. Hem hade han farit och gömt sig för dem, och nu hade de vaknat till lif hos hans egen hustru. Litet visste hon, om hvad andarna tänkt, och det lilla hon visste, förde hon aldrig till torgs. Var det en smitta, som af vinden fördes öfver hafven? Eller var det sanning, kunde det vara sanning, att en kvinna hade lof att pina en man, så som hon hade gjort?

Där nere rann ån, och bortom ån låg prästgården, omgifven af åkrar och inbäddad i de gamla trädens grönska. Claës Edvard red ned mot vattnet och lät hästen ta sats. Ån var bred här, och Claës Edvard tänkte: »Tar hästen icke språnget, är jag fri från mitt löfte.» Men med

ett språng satte hästen öfver, och ryttaren drog djupt efter andan. Frustande slog djuret hofvarna i stranden på andra sidan, i karriär bar han ryttaren fram mot prästgårdens ladugård, och som om han varit en brottsling, smög baronen bakvägen omkring uthusen och lät en dräng taga hand om sin häst.

Han fann kyrkoherden i logen, där slagorna dunkade, så att det hördes vida omkring. Gubben skötte själf slagan med de andra och arbetade som dagakarl i sitt anletes svett. När han mottog den förnäme gästen, såg prästen närmast ut som en bonde. Orakad och i skjortärmarna stod han bland folket, och endast glasögonen, bakom hvilka de världskloka ögonen blickade fram, röjde prästmannen. Hans kläder och hår sutto fulla med agnar och boss, som yrde från slagorna.

Bugande bjöd kyrkoherden den förnäme gästen följa sig in. Sirlig och korrekt ut i fingerspetsarna följde honom baronen öfver den sandade gården, där hönsen nappade mask under de mossbelupna fruktträden.

När männen inkommit, tog baronen plats i den låga soffan under bokhyllan. Hatten lade han bredvid sig på tageltyget, och ofvanpå hatten lade han handskarna. Besluten att icke med en

min röja, hvad som försiggick inom honom, såg han ut genom fönstret rätt förbi kyrkoherden och sade utan omsvep:

— Jag kommer för att begära skilsmässa från min hustru.

Kyrkoherden tappade ämbetsminen, och böjde sig förskräckt framåt.

— Hörde jag rätt? utbrast han.

— Jag förmodar det, svarade baronen kallt.

Kyrkoherden var i en svår dilemma. Så gammal han var, hade han aldrig hört talas om skilsmässa i de förnäma kretsar, hvilka hans oväntade gäst tillhörde. Mycket ondt hörde man, otrohet och osämja, kif och split, olycka och sorg. Men till öppen skilsmässa inför Gud och församlingen lät man det icke gå. Lätt var det dock icke för en ringa präst som han att våga sig fram inför herren på Svanå med invändningar. Och dock ålade hans ämbetsplikt honom detta.

Sträft började han:

— Har herr baron betänkt vikten af det steg, han nu står i färd med att taga? Jag menar, står han till svars därmed inför Gud och sitt samvete?

Claës Edvard afbröt honom.

— Det här passar inte med mig, sade han

stramt. Kyrkoherden är van att försona bönder och käringar. Pack slåss, och pack förliks. Men här är något annat.

— Inför Gud äro vi alla människor, tillät sig kyrkoherden att invända.

Baronen smålog öfverlägset, när han genmälde:

— Ja, men inte inför människor.

Kyrkoherden blef mörkröd af harm. Bondson var han född, och alla hans instinkter reste sig mot den fine mannen, som satt framför honom. I likhet med de flesta ringaktade han en smula baron Wendel, och han tryckte med värdighet sin flata hand mot bordet, när han svarade:

— Enligt Guds eget ord finns blott ett enda skäl, som gäller vid ett steg som detta. Ursäkta, att jag inte talar finare nu än skriften själf. Det heter horsbrott.

Claës Edvard såg som blixtar för ögonen. Utan att ändra ställning, svarade han torrt:

— Horsbrott föreligger.

Kyrkoherden sänkte ögonblickligen rösten, men frågade dock:

— Är detta sanning?

Baronen ryckte till, som om han fått ett slag.

— Jag vet inte, hvad som berättigar honom till en sådan fråga.

— Min ämbetsplikt, svarade kyrkoherden med något höjd ton. Den nådiga friherrinnan är icke närvarande och förrän jag hört henne...

Baronen afbröt honom. Han var blossande röd, och hans små ögon tycktes spruta gnistor.

— Tror han, att jag sitter här och baktalar min hustru? Räknar han mig jämngod med patrask? Det är mig själf, jag anklagar och på hennes vägnar anhåller jag om skilsmässa.

Prästen förstummades för en minut. Där satt denne i hans ögon obetydlige man, hvilken icke hade något annat öfvertag öfver sina medmänniskor, än att han födts ägare till ett gods samt kallades baron, och anklagade sig själf för ett brott, som för alltid skulle sätta en fläck på hans eget goda namn och rykte. Kyrkoherden tappade ännu en gång ämbetsminen inför detta fenomen.

— Hvarför i Herrans namn skall denna sak dragas inför offentligheten? utbrast han.

— Därför att friherrinnan fordrar det, svarade Claës Edvard. Därför att jag i detta fall gillar och delar hennes önskan och vilja. Därför att hon, efter hvad som händt, icke kan lefva med en människa, sådan som mig.

Äfven baronen hade fallit ur den korrekta ton, med hvilken han inledt samtalet. Kyrkoherden var en gammal praktiker, och erfarenheten hade gifvit honom ett godt öra för människors ord och särdeles för deras tonfall. Hans instinkt sade honom, att här låg något under, och därför sade han rent ut:

— Jag tror inte baron om något sådant. Ursäkta mig, att jag säger det.

Claës Edvard drog upp en tunn hvit sidennäsduk och förde den öfver sitt upphettade ansikte. Därpå sade han långsamt och stelt i samma afmätta ton som när han börjat:

— Han får tro, hvad han behagar. Den saken kommer icke mig vid och ingen annan heller.

Inför denna utsago gaf prästen suckande tappt. Hvad de båda männen sedermera afhandlade, rörde endast formaliteter, hvarom baronen var okunnig. Men tro på hans förmenta brottslighet — det gjorde kyrkoherden aldrig. När Claës Edvard sedan steg till häst och red bort, medgaf kyrkoherden inför sig själf, att efter denna lögn, hvarmed baronen uppenbarligen kringgick Guds lag, hyste han större respekt för herren till Svanå, än när denne gällde

för en fläckfri man, om hvilken ingen hade ett ondt ord att säga.

Att anklaga sig själf — det var, hvad Claës Edvard kallat sin hemlighet. Med den i tankarna hade han sagt sin unga hustru farväl, och under de dagar, som förgått efter hans och Majas afgörande samtal, hade han ständigt återvändt till denna tanke. Nu hade han fyllt sitt värf och räddat sin hustru. En lycka var, att han kunde dölja sanningen. Eljest visste han, att han fått heta en narr. Och ingenting fruktade baronen värre.

Med bitterhet i hjärtat red Claës Edvard tillbaka. Frivilligt hade han icke handlat, som han gjort. Nödd och tvungen hade han varit, och det kvittade honom lika, om det var hans goda hjärta, som tvingat honom. Ve den, som ger af kärlek mer än han förmår. Ve den, som ger, till dess att han själf står där med tomma händer och äfven hjärtat tomt. En sällsam vrede fyllde hans själ, en oresonlig naiv vrede, hvilken måste bryta ut i grymhet. Häftigt drog han åt sig tyglarna och lät hästen känna sporrar och ridspö. Hans upprörda sinnesstämning meddelade sig åt det fromma djuret, som eljest lydde maningen i hans röst eller tryckningen af hans vad. Djur och människa drogo ojämnt under

denna rasande fart. Vid minsta ljud i ljungen skyggade hästen, stegrade sig och rusade vidare. Skum täckte hans bogar och droppade ifrån betslet. Han vrenskades under tygeln och slog bakut som på trots. Rasande hven ridspöt till svar ned öfver hans länder. Claës Edvard hade brådtom. Han ville komma i ro. Han ville stänga sig inne, där ingen såg honom, där han kunde känna sig säker. Människornas onda ögon fruktade han — och deras kalla, hånande ord.

Först när skogen slöt sig kring honom, drog han in tyglarna och saktade farten. I skridt red han fram på den smala stigen, där granarna sopade sina grenar öfver hans axlar och hatt. Inne under trädens skugga började så småningom hans upphetsning att lägga sig. Lugnande klappade han hästen på halsen och såg, hur skummet från betslet droppade mot marken.

När han kom ut på landsvägen, väcktes hans uppmärksamhet af vagnsbuller, och när han vände sig om, såg han en sufflettvagn med två hästar rulla bort. Den försvann i en krök af vägen. Men baronen hade sett nog. Det var hans eget åkdon, och bakpå hängde en reskoffert fastbunden, som han trodde sig känna igen. Hade vagnen passerat skogsvägen ett ögonblick tidigare, hade han mött den.

Baronen höll inne sin häst. Och hans första impuls var att sätta i galopp och hinna upp vagnen. Men han betvingade sig. Hans ansikte blef hopknipet och stelt. Dödsblek höll han stilla och lyssnade efter vagnsbullret, hvilket hade försvunnit. Plötsligt dök han ned i sadeln, som om han mottagit ett piskrapp midt i ansiktet.

Efteråt rätade han upp sig och samlade tyglarna. Afmätt red han vidare. I paradtakt trampade hästens hofvar mot den långa träbron, hvilken ledde ut till hans ö, där någon ensamhetssökare i gamla dagar byggt stället för att gömma sig undan i naturen. Framför trappan steg han af och öfver gården kom stalldrängen springande för att taga emot hästen.

Baronen slog nervöst omkring sig med ridspöt för att blifva kvitt de besvärliga hundarna, hvilka skällande hälsade honom välkommen. Därpå steg han hastigt uppför trappan och öppnade porten till vestibylen. Ingen syntes till därinne. Han gick in till sig, men vände obeslutsam i dörren. Tystnaden i det stora huset syntes bekräfta hans värsta aning. Han stod stilla ett ögonblick och lyssnade som efter sin egen olycka. Därpå gick han in igen och drog häftigt i klockströngen.

En lång stund fick han vänta. Tydligt kunde han höra dörrar, som öppnades och smällde igen. Ändtligen kom Malin, förvirrad och upprörd. På hennes min såg Claës Edvard, hvad som händt. Han dämpade den fråga, hvilken redan legat honom på tungan, och sade i stället:

— Är middagen färdig?

— Vi trodde, baron redan hade ätit, stammade pigan. Klockan är öfver fem.

Hennes groft skurna ansikte svettades af ängslan och förlägenhet. Claës Edvard svarade kort:

— Säg till, att mamsell dukar fram, hvad hon har.

Men Malin dröjde. Det var omisskännligt, att hon hade något på hjärtat.

— Hvad vill du? frågade husbonden.

— Friherrinnan bad mig hälsa, att det ligger ett bref till baron inne på skrifbordet.

Claës Edvard hämtade ett ögonblick andan. Det var alltså sant. Hans hustru hade rest. Aldrig skulle hon komma tillbaka. Malin satte upp en enfaldig min och fortfor:

— Friherrinnan åkte för bara en liten stund sedan.

Claës Edvard nickade oförstående.

— Jag kan tro det, svarade han.

Därpå bemannade han sig, rätade upp ryggen och sade i afmätt ton:

— Friherrinnan har rest till min faster, fru Richter. Hon kommer att bli borta någon tid. Säg åt mamsell, att om det behöfs, kan hon få tala med mig i morgon.

Malin vågade ej fråga någonting. Brådskande gick hon med nyheten ut i köket. Baronen stod ensam i sitt rum. Det föreföll honom, som rådde full skymning där inne, och som kunde han ännu se Majas stela, upprörda ansikte, blicka upp ur den låga fåtöljen, när hon sade honom de ord, hvilka i ett nu gjorde honom klarsynt som aldrig förr.

Långsamt, som om han gått i sömnen, närmade han sig skrifbordet och tog brefvet. Länge höll han det i sin hand. När han brutit det, måste han sätta sig ned, och hans ögon flögo öfver raderna, hvilka voro skrifna med fast hand och Majas vackra stil.

»Du skrämde mig, när du for,» stod det. »Dina ord ringa ännu i mina öron, och jag glömmer dem aldrig. De skrämde upp mig och jagade mig bort. Olycklig far jag, och jag får ingen ro, förrän jag vet, att du glömt din bitterhet emot mig. Tänk inte alltför illa om mig. Jag söker ju ingen lycka, och det har blifvit så

hemskt och mörkt inom mig, att jag nu inte en gång skulle kunna säga, hvarför jag far. Jag vet bara, att jag måste. När du kommer hem, skall du finna ditt hus tomt. Men jag kan inte tro, att du skall sakna mig länge. Därtill har jag gjort dig alltför mycket ondt. Ack, glöm mig, Claës! Skrif till mig och säg, att du kan glömma mig. Ingenting annat skall jag någonsin bedja dig om.»

— — — —

Claës Edvard förmådde icke läsa mera. Med brefvet i hand reste han sig upp, och en tröstlös snyftning skakade hans kropp. Då kom han ihåg, att han måste bevara skenet och göra sig färdig till middagen. Han lade ned brefvet i sitt skrifbord och stängde lådan. Därpå gjorde han omsorgsfullt toalett. Putsad och fin som vanligt kom han in i matsalen. — —

Men Maja åker redan långt borta från Svanå, och hela tiden har den gamla släktsägnen spökat i hennes inbillning, sägnen om den otrogna hustrun, som reste bort med sin älskare, och om allén, hvilken mannen högg ned på den väg, där hon farit fram. Hon kan icke blifva denna sägen kvitt. Nog vet hon, att något sådant icke längre kan ske. Men det är dock,

som växte vägen igen bakom henne, och se sig tillbaka vågar hon ej.

Utan att han visste det, hade baronen talat sanning, när han inför huspigan berättade, hvart hans hustru for. Den första nödlögn, han kunde finna, hade han gripit för att bevara skenet. Men han hade gripit rätt. Just där var det, som Maja sökte en fristad. En lycka var, att hon hade faster Lotta, och att den gamla damen denna sommar inställt sina sommarbesök.

Till ingen annan hade hon kunnat gå. Ingen annans dörr skulle stått öppen för henne. Icke ens hennes egen fars. Ingen utom den dörr, hvilken hon själf slagit i lås efter sig. Till Torstorp kan hon aldrig komma mera. Maja vet detta, och därför sitter skräcken inom henne på lur, den skräck, som skulle varit fördubblad, om hon känt mera af världen. Inom sig darrar hon för mötet och fruktar, att icke ens den gamla fasterns godhet skall räcka till att förlåta henne.

Maja tänker äfven på sin far och förstår, att honom har hon mist. Om honom vet hon ju allt, mycket mera än han själf tror, och hon tycker sig höra hans röst fråga: Hvarför kastar du bort dina plikter? Voro de tyngre än mina?

Maja fryser i sitt hörn inne i vagnen. Hon

vågar icke ens tilltala kusken. Rak sitter Andersson på bocken, och livrét med silfverknapparna och vapnet blänka på hans rock. Han sitter där som den sista påminnelsen om den värld, hvilken hon lämnat. Visste han, att hon farit som en rymmerska, utan att säga farväl, vore han karl att vända om hästarna och köra henne hem igen.

Till sist vänder han sig om och tilltalar matmodern. I vördsam ton frågar han, hvar friherrinnan behagar ta in öfver natten. Mumlande och rädd svarar Maja, att hon vill fara direkt, utan att hvila. Kusken skyllrar med piskan och lyder. Men på hans rygg kan Maja se, hur vreden sjuder inom honom.

På krönet af en backe i skogen håller han midt i natten och hoppar ner ifrån bocken.

— Hästarna måste hvila och få hafre, friherrinnan, säger han kärft.

Inne i vagnen somnar Maja, och hon vaknar icke, förrän åkdonet åter sätter sig i rörelse. Då är det full dag, och morgonsolen brinner genom skogen.

Färden går vidare, gårdar fara de förbi, kyrkor, skogar och fält. Allt detta är Maja obekant och nytt, aldrig har hon rest den vägen förr. Öfver landskapet lyser morgonens klara

sol, och i denna morgonsol ser hon ut öfver nejden, där den främmande herrskapsvagnen rullar fram. Vagnen är icke längre hennes. Den värld, hon tillhört, sjunker bakom henne, in i det ovissa är det hon far.

Då tänker Maja för första gången:

— Detta är den riktiga världen, den, till hvilken jag längtade ut en gång.

Det är länge sedan, tycker hon redan nu.

Två timmar senare skramlar vagnen fram öfver Lidköpings gator. I alla fönster blicka ansikten ut, hvilka nyfiket mönstra den främmande damen i det dammiga ekipaget. Då darrar Maja som ett asplöf och önskar, att hon aldrig hade rest.

Vagnen rullar vidare, och gatan är så lång, som ville den aldrig ta slut. Inne på en trång gård stanna hästarna. Maja spritter upp och ser, att hon är framme. För första gången vaknar inom henne något af en skygg glädjekänsla. Och dock vågar hon icke röra sig. Andersson hoppar ned från kuskbocken och öppnar vagnsdörren. Rundt omkring smäller det i portarna och skodon klappra mot stenläggningen. Människor betrakta förvånade den fina frun, som sitter ensam i den fina vagnen och inte stiger ur. Då öppnas den lilla glasdörren ofvan-

för trätrappan. Utom sig af ifver störtar en liten gumma fram till vagnsdörren förbi kusken, som står korrekt med mössan i hand.

Då viker den spänning, som hållit Maja uppe. Och öfvergifven sjunker hon samman i sitt hörn. I alla de främmande människornas åsyn gråter hon af trötthet, sorg, skam och tusen stridiga känslor. Faster Lotta vet sig ingen råd, därför att hon icke kan stilla hennes tårar. Utan ord eller förklaringar förstår hon, hvad som händt.

— Barn, hviskar hon förfärad. Lilla barn, hvad är det du har gjort?

XX.

Många år senare.

I slutet på sjuttiotalet sitter en gammal dam ensam i sitt rum, genom hvars fönster man, när gardinen är uppdragen, kan se ut öfver Nybroviken och långt bort mot södra bergen. Det är skymning ute och mycket tyst. Popplarna i trädgården långt ner under Kaptensgatan stå risiga och bara. Ty det är midt i november. De sparsamma lyktorna glänsa som prickar, och öfver det mörka vattnet, där en ensam ångslup går fram, ser hon hur ljusen ett efter ett börja glimma från de små lustiga byggnaderna på andra sidan om strömmen. Vid Nybroviken skymta hela skogar af Roslagsskutornas master.

Den gamla reser sig och tänder lampan. Hon är prydligt klädd midt i sin ensamhet. En smula lutad står hon och kastar en sista blick

genom fönstret, innan hon fäller ned rullgardinen. Därute ha stjärnorna börjat tindra.

Så skjuter hon fram en länstol mot det spensliga skrifbordet i empire och fäller ned klaffen. Midt emot henne är väggen täckt med porträtt och miniatyrer, målade på elfenben, alla med djupa, svarta ramar. Midt ibland dem hänga gammaldags fotografier och daguerrotyper. Mildt ha åren böjt hennes egen smärta gestalt. När hon rör sig, ser man, hur vacker hon en gång måtte ha varit.

Utan vittnen firar den gamla denna afton en bemärkelsedag. Därför har hon i sin ensamhet klädt sig till fest. Därför betraktar hon de omgifvande föremålen med större ömhet än vanligt. Därför bär hela hennes yttre prägeln af en viss leende högtidlighet. Hon firar emellertid dagen på sitt egna sätt. Hon drar endast länstolen intill klaffen och skrifver med små, roliga, cirklade bokstäfver följande:

Det är min födelsedag i dag, och det har lyckats mig att hålla den hemlig. Ingen minns den numera, och jag begår därför dagen i ensamhet. Jag firar den med mina minnen, och jag känner mig till mods, som skulle jag göra

ett bokslut med mig själf. När jag, som i afton, tvingas att tänka på dem, hvilka jag förlorat, slår det mig alltid, att somliga kan jag se lifslefvande för mig. Af andra åter kan jag icke göra mig någon bild, men naturligtvis minnas dem också, ehuru på annat sätt. Ofta har jag frågat mig själf, hvarpå denna olikhet beror.

När jag vill, kan jag se faster Lotta för mig. Så ofta jag tänker på gamla dagar, möter jag hennes bild. Jag kan se henne, då hon kom störtande utför sin låga trätrappa och drog mig upp ur vagnen. Jag kan höra hennes röst, när hon gaf mig alla möjliga smeknamn och bad mig stanna hos sig. Då var det, som mitt lif egentligen började.

Faster Lotta är död för länge sedan, hon, som nästan alla andra, för hvilka jag betydde en smula en gång. Själf är jag en gammal, skröplig gumma, och det, som gladde mig i ungdomen och då gjorde mig lycklig eller olycklig, det kan jag numera icke dela med någon. Alla, som kände mig hel och hållen, äro döda. Mitt lif är en sluten bok, till hvilken ingen mer än jag själf har nyckeln. Vill jag nu söka människorna, måste det vara jag, som förstår att glädjas med dem. Och Gud ske lof och tack! Det kan jag af hjärtat.

Vill jag lefva om mitt eget lif, då får jag gå till skrifbordet, som jag gjort i afton, och skrifva ner allt det, hvaraf mitt hjärta är fullt. Jag bryr mig aldrig om att skrifva det i något slags ordning. Ingen annan än jag behöfver kunna hitta i mina små lappar. Ingen annan skall heller någonsin få läsa dem.

I dag kom jag att tänka på faster Lotta. Gud signe henne! Fast jag handlat som jag gjorde, behöll hon mig ändå hos sig. Jag stannade hos henne i ett år och i två. Aldrig ett ondt ord lät hon mig höra. Till sist bodde jag där på min lilla vindskammare, som hade jag varit hennes eget barn. Och ändå var hon ju Claës Edvards faster och inte min.

Ännu så gammal jag är, värker det i mig, så ofta den tiden kommer i mina tankar. Då ville jag ju sjunka i jorden af skam, så ofta jag tänkte på det onda jag själf hade gjort, och allt godt, som andra gjort emot mig. Hvar skulle väl jag ha fått mod ifrån att visa mig bland människor? Det var ju mot dem, jag syndat. Lycklig kunde jag heller aldrig känna mig, förrän dörren var stängd om faster och mig, och jag visste, att ingen skulle störa oss. Då kunde jag vara glad som ett barn, och faster Lotta var den, som pratade mig ung ånyo.

Annars minns jag från hela denna förskräckliga tid platt ingenting, förrän den dag kom, då jag fick veta, att Claës Edvard hade gift om sig. Och en lycka var det att jag inte mötte någon i lifvet, som jag kunde hålla af, förrän den dagen kom. Ty före den dagen kände jag mig aldrig fri. Jag var ju skild. Och Maja Holt hette jag som förut. Men fri i min innersta känsla var jag aldrig. Ständigt såg jag Claës Edvard för mig, sådan jag mindes honom från de sista sorgliga dagarna på Svanå. När jag ville, kunde jag höra hans hemska ord, då han red bort den sista gången och jag stod ensam på trappan. Då tyckte jag, att han lämnade efter sig som en förbannelse öfver hela mitt stackars lif.

Nu blef jag så lycklig, att jag inte kunde låta bli att skrifva till Claës Edvard och säga honom, hur innerligt jag önskade honom allt godt. Då var den gamla, dumma Maja riktigt framme. Jag borde ha begripit, att jag bara störde honom i hans lycka. Inte kunde jag begära, att han skulle förstå, hur öfversvallande lycklig han för första gången i sitt lif hade gjort mig. Han svarade heller aldrig.

Då fick jag också mod att skrifva till far. Bara en enda gång under dessa långa år hade

jag vågat det. Det var inte nog med, att han förlät mig. Han förstod mig också. Säga mig det kunde han ju icke. Men jag hörde det på honom, och jag kände det, genast när vi möttes, och han tog mig i hand. Uppe på min lilla vindskammare satt han i timmar, och mitt hjärta var fullt af tacksamhet och glädje. »Jag ber dig inte komma till Torstorp,» sade han. »För dig vore det ändå bara pinsamt.» Det var ju sant och rätt. Och jag kom heller aldrig mera dit.

Nu var det plötsligt, som om hela världen hade ljusnat upp omkring mig. Och ofta har jag tänkt, att när jag rymde från Svanå, som jag ju gjorde, då var det mot min egen lycka jag gick, fast jag inte visste det. Ty ett halft år hade knappast förgått, så satt jag nyförlofvad i faster Lottas rum, och h a n satt bredvid mig. Faster Lotta skrattade, när hon grät, och grät, när hon skrattade, och alla tre kysste vi hvarandra. Det var alldeles, som när den söta gumman berättade mig om sin egen förlofning. Yra af lycka voro vi allesammans, faster Lotta tog fram sitt bästa vin och drack för vår välgång. »Nu spelar trädet, nu sjunger fågeln, nu dansar vattubäcken,» det var hela hennes tal.

Sedan den dagen minns jag allt, hvad som

händt. Jag skulle kunna skrifva upp det alltsammans, våra lyckliga år med alla deras märkesdagar. Lustiga märkesdagar, skulle ofta andra tycka. Men jag finner dem, när jag letar i mina almanackor. Där står, när jag första gången hörde fru Michaeli, och hvar gång vi båda hörde Jenny Lind. Där står om en afton, då vi hade hört »Trollflöjten» och vandrade hem i månsken. Där står allt sådant, som ingen annan kan minnas än jag, därför att ingen vetat det, mera än han och jag. Där står också om dagar, som alla kunna minnas, där står om Blanches begrafningsdag och om kröningsfesten, när Karl XV blef kung. Där står om aftnar, då våra rum voro fyllda med vänner, som blefvo mina, därför att de voro hans. Där stå alla minnen från våra små vackra rum, där kanariefåglarna sjöngo i sin bur, som hängde i fönstret, och där alla blommor trifdes så bra, därför att vi bodde så högt upp, och därför att solen alltid hittade in genom våra rutor.

Där står också, när faster Lotta gick bort, och när far dog. Sist gick ju också han ifrån mig, som gifvit mig all lifvets lycka. Men ensam lämnade han mig inte ens då.

Här sitter jag nu och skrifver om mina minnen, och för ingen människa törs jag berätta, att

jag gör så. De skulle bara skratta åt mig och aldrig kunna begripa, hur allting trollas lefvande och besöker mig här, allting, som en gång var mitt, alla de, som en gång voro mina. Då kommer det så lustigt för mig, att jag, som sitter här, är samma Maja Holt, som en gång var friherrinna på Svanå och gift med Claës Edvard. Herre Gud, hvad det är skönt att inte ha några att befalla öfver, som jag hade det då! Men ibland tycker jag, att jag ville nypa mig själf i armen och fråga: »Är det verkligen du, som har förändrat dig så? Eller var jag aldrig någonsin du?»

Men alltid får jag till sist svara mig själf: »Åjo, nog är det så. Maja Holt och jag, vi hänger nog samman på något sätt, fastän ingen längre skulle kunna se det på oss. Blundar jag då och tänker på de gamla dagarna, då vet jag också säkert och visst, att ingenting ville jag ha ogjordt, hvarken ondt eller godt. Och kunde jag lefva mitt lif om igen, skulle jag sannerligen i alla lifvets lägen handla just så, som jag en gång gjorde. En fattig, syndig människa som jag ändå är.

De vänner, jag har kvar, minnas mig endast från den tid, då jag lefde lycklig och gift. De vet ingenting om Maja Holt. Och det känner

jag som en lättnad. De ha alla gästat de små soliga rummen, där min man och jag bodde. Hos dem trifs jag, och ungdomen i familjerna blir glad, när jag kommer.

Hvad allt vet inte nu för tiden de unga, mot hvad jag visste, när jag var i slynåren! Kom inte den lilla yrhättan, som blifvit min favorit och vet, att hon är det, häromdagen och frågade mig rent ut, om det var sant, att jag var skild från min man. Flickungen har nyss fyllt sina sexton år.

— Nej, mitt lilla barn, svarade jag. Det är visst inte sant. Min man sofver på kyrkogården, och honom minns du mycket väl.

Då gjorde hon en liten grimas och sade mig midt i synen:

— Jag vet, att tant Maja haft en annan man också. Fast tant Maja inte vill säga det.

Jag blef både perplex och ond. Och allra mest förargad blef jag på mig själf, därför att jag kände, hur jag rodnade. Flickungen skrattade och såg försmädlig ut. Hon rodnade minsann inte. Men fastän barnet inte förstod det, så sade jag henne ändå sanningen. Inför Gud har jag aldrig haft mera än en man, och efter honom är jag änka. Jag önskar, att jag kunde träffa faster Lotta en gång till, eller att hon

kunde svara mig från den värld där hon är nu. Då skulle jag fråga henne, om hon verkligen kände sig så konstig till mods öfver alla mina idéer, som jag gör, när jag nu sitter bland ungdomen och hör, hur de talar. Gud vet, hvad hon skulle svara mig? Kanske skulle hon svara mig som jag känner det själf, att just det hos ungdomen, som hon förfasade sig öfver, det tyckte hon ändå om.

Därför blef det henne också lätt att lefva, och hennes död kom lika mildt, som jag hoppas, att min egen må göra en gång.

*

Den ensamma kvinnan har slutat läsningen och skjuter tillbaka stolen. Tyst sitter hon och betraktar tankfull det gamla skrifbordet, som gömmer hennes skatter. Det är en helt vanlig sekretär af mahogny, och den ser ut som en mycket liten chiffonjé på raka och smäckra ben. De små lådorna innanför klaffen äro prydda med handtag af mässing, och i midten finns ett öppet fack. Där inne står ett sirligt skrifställ af silfver, med bläckhorn och sandhus af djuprödt glas. Alla de små lådorna äro fyllda med buntar af bref och minnen från dagar, som äro glömda af hela världen, utom af en.

Och denna enda öppnar de små lådorna sällan. Hon behöfver icke leta bland döda ting för att hålla sina minnen vid lif.

Ej heller denna afton söker hon bland sina gömda skatter. Sällsamt lefvande sväfva minnena kring hennes hufvud. Lugnt låser hon igen klaffen. Länge sitter hon tyst framför skrifbordet, och hon vet icke ens själf, att hon drömmer. Hon tänker på allt det, som varit och är, och på hennes kinder kommer och går en nästan omärklig dager, som när lätta sommarfläktar krusa en kvällsdunkel sjö.

Är det endast det bedrägliga skenet af lampan, som utjämnar rynkorna på hennes kinder och förgyller hennes gråsprängda hår? Eller har hon trädt sin egen ungdom nära, och är det ungdomens glans, som dröjer på den gamlas kinder?

Visst är, att där hon nu sitter, liknar hon den forna Maja Holt mera, än när hennes ansikte bär hvardagens prägel. Kunde någon måla henne nu, skulle människorna säga, att porträttet vore vackert, men icke likt. I detta ögonblick drar ett helt lif förbi den gamlas själ. Och hon ser sig själf och allt, hvad hon genomlefvat, såsom vi blott i lifvets sällsynta högtidsstunder förmå att göra det. Om någon kommit och

frågat henne, hvarpå hon tänkte, skulle hon icke kunnat svara. Där hon sitter, hör hon vägguret knäppa i takt med sina egna tankar, och hon tycker, att det är hennes eget lif, som mätes i ut i de korta sekunder, hvilkas ljud når henne. Det är sitt eget mått af tid, hon känner, den försvinnande bråkdel, som blifvit henne beskärd, som skänkt henne lycka och sorg, danat hennes öde, henne själf och allt hvad som varit hennes. I känslan lefver hon om sitt lif på mindre kanske än en minut. Så lätt, stilla och fint erfar hon allt detta, att hon icke ens försöker forma sin känsla till ord. Olycklig har hon varit, mycken lycka har hon fått. Men allt detta smälter samman till ett. I detta nu är hon fången i det, som människorna med ett stort ord pläga kalla evigheten.

Blott ett ögonblick räcker denna förtrollning. När hon reser sig upp, är hon sig åter lik, sådan hvardagen format henne. Hon är, hvad hon var, innan de tysta rösterna från fordom förvandlade henne — en gammal kvinna, mätt på lifvet, längtande efter ro.

GUSTAF AF GEIJERSTAMS

arbeten:

Gråkallt. Teckningar och utkast (1882) 1: 50
Strömoln. Berättelser (1883) 2: 25
Ur Samtiden. Litteraturstudier (1883) . . . . . 3: —
Fattigt Folk. Berättelser (1884) 2: 75
Erik Grane. Uppsalaroman (1885). 3:e uppl. . . . . 1: —
Pastor Hallin. Roman (1887). 2:a uppl. 3: 50
Tills Vidare. Berättelser (1887) 2: 25
Svärfar. Lustspel (1888). 2:a uppl. . . . . 1: —
Fattigt Folk. Berättelser. 2:a samlingen (1889) 2: 75
Seklernas Nyårsnatt. Sagospel (1889) . . . . . — 50
Kronofogdens Berättelser (1890) 2: 75
Aldrig i Lifvet. Lustspel (1891) . . . . . 2: —
Satirer och Drömmar. Dikter (1892) . . . . . 2: —
Stockholmsnoveller (1892) . . . . . 2: —
Förbrytare. Sorgespel (1894) . . . . . — 60
Lars Anders och Jan Anders och deras barn. En landtlig comoedia (1894) 1: 50
Per Olsson och hans käring. Komedi (1894) . . . . . 1: —
Medusas hufvud. En spöksyn ur lifvet (1895). 2:a uppl. 1: —
Kampen om kärlek. Fyra noveller om äktenskap (1896). 3:e uppl. . . . . 1: —
Mina pojkar. En sommarbok för stora och små (1896) 3:e uppl. 2: 50
Vilse i Lifvet. Berättelse (1897). Ny uppl. . . . . 1: —
Äktenskapets komedi. Roman (1898). 3:e uppl. 3: 75
Det yttersta skäret. En kustroman (1898) . . . . . 3: —
Lyckliga människor. Roman (1899). 2:a uppl. 3: 75
Boken om Lillebror. Ett äktenskaps roman (1900). 14:e uppl. 3: 75
Kvinnomakt. Roman (1901). 11:e uppl. . . . . 1: —
Nils Tufvesson och hans moder. Bonderoman (1902) . . 4: 75
Skogen och Sjön. Berättelser (1903) 3: 75
Själarnas kamp. Roman (1904) 4: 25
Karin Brandts dröm. En roman från gamla tider (1904) 3:e uppl. . . . . 3: 50; inb. 5: —
Farliga makter. Roman (1905) 4: 50
Andreas Vik. Ur skärgårdens sagor (1905) . . 2: 50; inb. 3: 50
Bröderna Mörk. En herrgårdsroman (1906). 2:a uppl. 3: 75
Den eviga gåtan. Roman (1907). 2:a uppl. 2: 75

GUSTAF AF GEIJERSTAMS

arbeten.

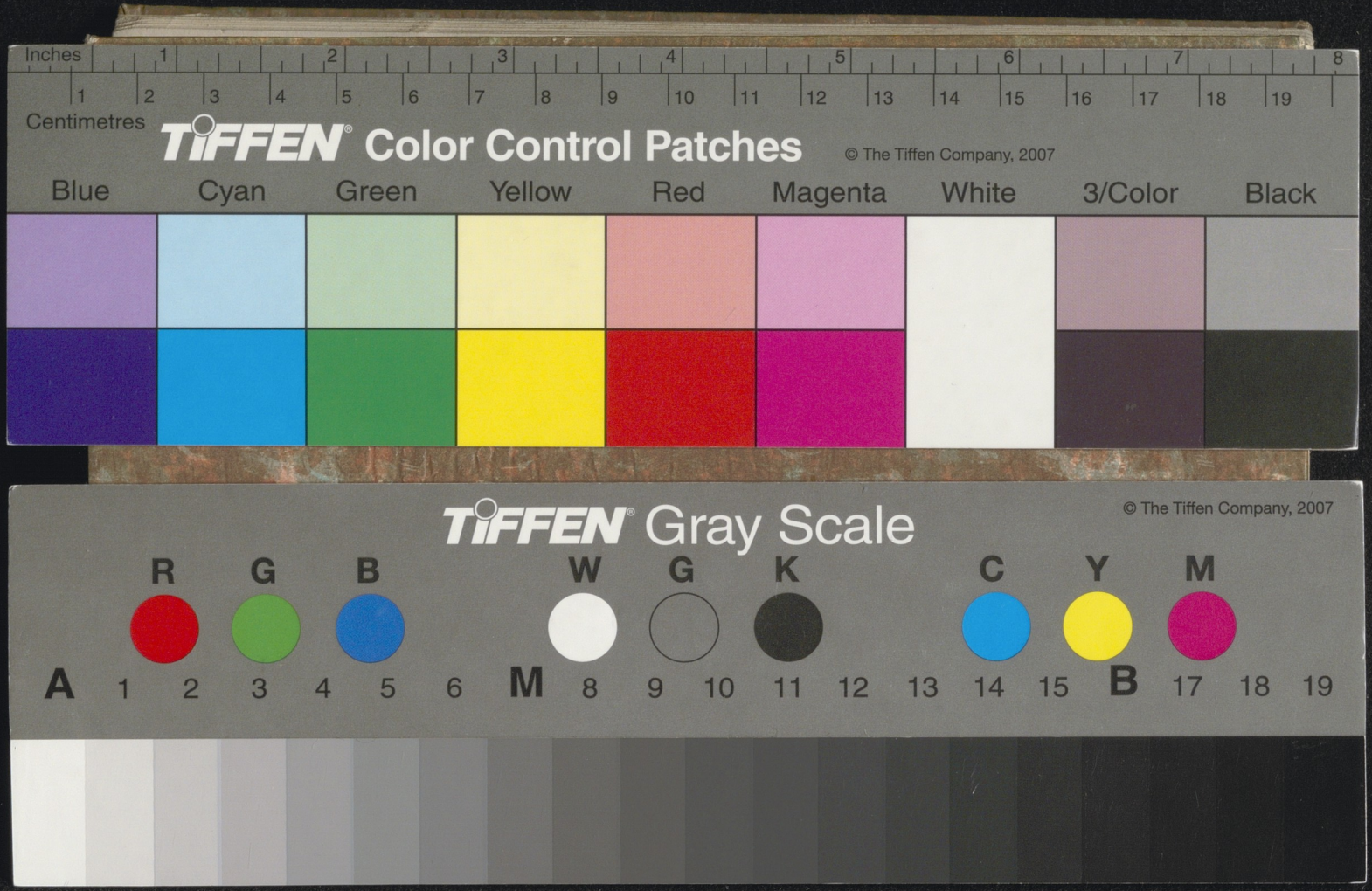
Uppsala universitetsbibliotek

16000003172357

GEIJERSTAM.

Den Gamla Herrgårdsallén

STHM 1908.

Inches
Centimetres
TIFFEN Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black
TIFFEN Gray Scale
© The Tiffen Company, 2007
R
G
B
W
G
K
C
Y
M
A
M
B